

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) ΤΟΥ Ε.Μ.Π.
για την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος
και των τοπικών ευρωπαϊκών πολιτισμών
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

6ο ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ **και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.**

Με τη συνεργασία του ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.

16-19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2010

ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) ΤΟΥ Ε.Μ.Π.
ΜΕΤΣΟΒΟ

«Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ»

Διεπιστημονικές Έρευνες, Μελέτες και Συμβολές, Έργα, Δράσεις,
Στρατηγικές, Πολιτικές, Εφαρμογές, Προοπτικές,
Δυνατότητες και Περιορισμοί.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Περιεχόμενα

Δ. Ρόκος , «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών στα χρόνια της "κρίσης". Η δεκαεφτάχρονη συμβολή του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.».....	6
Δ. Καλιαμπάκος , «Δ.Π.Μ.Σ. "Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών": Δύο χρόνια καινοτόμου δράσης στο μέτωπο των προβλημάτων».....	10
Α. Γεροντέλη, Α. Δολόγλου, Α. Δοντά, Στ. Γιαννακοπούλου, Ε. Γαλανού, Δ. Ρόκος , «Συγκρότηση βάσης δεδομένων για τους τοπικούς πολιτισμούς των ορεινών περιοχών της Ελλάδας και την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτησή τους με το φυσικό ορεινό περιβάλλον».....	12
Ελ. Μιχαηλίδου, Δ. Ρόκος , «Κριτική Ανάλυση της Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Ορεινές Περιοχές».....	14
Ερ. Καψωμένος , «Οικολογικοί κώδικες και οικολογικές πρακτικές στις παραδοσιακές ελληνικές κοινωνίες».....	15
Α. Οικονόμου, Δ. Δαμίγος, Δ. Καλιαμπάκος , «Καινοτομικές Επιχειρηματικές Δραστηριότητες στην περιοχή των Τζουμέρκων».....	16
Ν. Κατσουλάκος, Δ. Καλιαμπάκος , «Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Ορεινές Περιοχές».....	17
Μ. Παπαδόπουλος, Δ. Παπαχρήστου , «Ο εθνικός στόχος διείσδυσης των ΑΠΕ για το 2020 και η συμβολή της Ηπείρου».....	18
Ελ. Παναγιωτάτου, Ι. Σαγιάς, Κ. Βαλεριάνου, Α. Μανωλοπούλου, Π. Μουκούλης, Ν. Κατσουλάκος, Μ. Μπακαούκας, Ε. Τιβικέλη, Ε. Τριάντου, Μ. Μάρκου , «Μεθοδολογία Εντοπισμού και Αξιολόγησης Περιοχών για Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αγροτικής Αναγέννησης».....	19
Χρ. Κορωναίος , «Ανάλυση Κύκλου Ζωής: Η ολοκληρωμένη Περιβαλλοντική Προσέγγιση στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη».....	20
Δ. Δαμίγος, Σπ. Ζώη , «Παραδείγματα Εφαρμογής των Μεθόδων Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης (C.V.M.) και Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού (T.C.M.)».....	21
Χ. Καλογήρου, Α. Σαγιά , «Διερεύνηση των Βιοκλιματικών Χαρακτηριστικών της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής του Μετσόβου. Δυνατότητες Προσαρμογής Σύγχρονων Τρόπων Δόμησης».....	22
Α. Τάτσης , «Προτάσεις για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Προστασία του Περιβάλλοντος των Οικισμών της Βόρειας Πίνδου»	24
Α. Βλάμη, Γ. Τσάμος, Γ. Ζαχαράτος , «Σχεδιασμός και Άσκηση Τουριστικής Πολιτικής σε Επιλεγμένους Ορεινούς Νομούς της Ελλάδας (Ιωαννίνων, Ευρυτανίας και Καστοριάς)».....	25
Κ. Μπίσας , «Νέες Τεχνολογίες και Ορεινές Περιοχές».....	26
Ε. Δημοπούλου, Α. Λαμπρόπουλος, Π. Ζεντέλης , «Η Συμβολή του Κτηματολογίου στη Διαχείριση του Δασικού Χώρου».....	27
Δ. Καλιαμπάκος, Ε. Μπουτέτσιου, Α. Οικονόμου, Χ. Παπαδάκη , «Διερεύνηση του Προφίλ των Επισκεπτών του Μετσόβου και η Άποψή τους για τον Παραδοσιακό του Χαρακτήρα».....	28

Μ. Μέγα, Σπ. Μπαλαμπέκος, Ν. Κατσουλάκος, «Αποτίμηση της Αξίας του Μετσόβου ως Τουριστικού Προορισμού με Χρήση της Μεθόδου Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού».....	29
Κ. Τολίδης, Στ. Γιαννακοπούλου, Δ. Δαμίγος, «Εκτίμηση της Προθυμίας Πληρωμής των Κατοίκων του Μετσόβου για τη Διατήρηση της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής του Οικισμού».....	30
Δ. Τριανταφύλλου, «Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών: "Πράσινος Τουρισμός". Προοπτικές Σχεδιασμού Ολοκληρωμένης Εθνικής Πολιτικής: Το παράδειγμα του Μετσόβου».....	31
Απ. Τρομπούκης, «Η συμβολή της παράδοσης στην Ολοκληρωμένη και Αξιοβίωτη Ανάπτυξη των ορεινών περιοχών».....	32
Κ. Τσίπηρας, «Τοποφιλία και Τοποφοβία. Η σημασία της επιλογής του τόπου κατασκευής ενός κτιρίου, στην επίτευξη της ευδαιμονίας και της ποιότητας της ζωής, μέσα από την μελέτη 30 διαφορετικών βιοκλιματικών κτιρίων και των ιδιοκτητών τους».....	33
Ι. Τσεβρένη, Α. Γεροντέλη, «Σχέδιο συμμετοχής των παιδιών στις πρωτοβουλίες Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Η περίπτωση του Μετσόβου».....	34
Δ. Ανδρεόπουλος, Σ. Γιαννακοπούλου, Δ. Δαμίγος, «Η σημασία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Μετσόβου για τους επισκέπτες του. Εφαρμογή της Μεθόδου Υποθετικής Αξιολόγησης (CVM)».....	36
Γ. Γιαννίτσαρης, «Η συνεισφορά των Ηπειρωτών τεχνιτών στην οικοδόμηση των ορεινών κοινοτήτων της Στερεάς Ελλάδος».....	37
Στ. Γιαννακοπούλου, «Ανακτώντας τη χαμένη φυσιογνωμία των ορεινών οικισμών: Μια πρόταση για τον οικισμό της Βυτίνας»	38
Α. Γκιάτας, Ι. Σαγιάς, «Πολιτισμική Γεωγραφία του Ορεινού Χώρου και Τάσεις στη Διαχείριση της Πολιτισμικής Κληρονομιάς».....	39
Β. Καρακίτσιος, «Υδρογεωλογική μελέτη και καθορισμός ζωνών περιμετρικής προστασίας των πηγών Κρύας Ιωαννίνων - Αποτελέσματα» ..	41
Π. Λαφαζάνη, «Περιφερειακές Διαφοροποιήσεις στον Γεωγραφικό Χώρο του Ορεινού Πληθυσμού της Ελλάδας (ΓΧΟΠΕ)».....	42
Θ. Μαλκίδης, «Κοινωνία, δημογραφία και ανάπτυξη στην ορεινή Ήπειρο. Η επιστροφή στην παραγωγή».....	44
Ελ. Μπουτέτσιου, Ν. Κατσουλάκος, «Ενεργειακή Αξιοποίηση Δασικής Βιομάζας: Η περίπτωση του Μετσόβου».....	45
Χρ. Παπαδάκη, Ιφ. Κάγκαλου, «Εκτίμηση της οικολογικής κατάστασης λιμνών της Ηπείρου. Απειλές για τη βιοποικιλότητα των ορεινών περιοχών»	46
Δ. Τριανταφύλλου, «Χωροταξικός σχεδιασμός και τουριστική ανάπτυξη ορεινών μειονεκτικών περιοχών. Διεθνής εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα: Η περίπτωση του Νομού Πιερίας».....	47
Κ. Τολίδης, Χ. Καλογήρου, Ε. Δημοπούλου, «Χωροταξική Πολιτική στις Ορεινές Περιοχές: η περίπτωση του Ν. Φωκίδας».....	48
Κ. Οικονόμου, Γ. Οικονόμου, «Συγκρότημα κατοικιών στο Πήλιο: Ένας προβληματισμός, μια πρόταση».....	49
Ελ. Σιάνου – Κύργιου, «Πανεπιστήμιο, ανάπτυξη και κοινωνία».....	50

Αν. Στρατηγέα , «Βιώσιμες Ενεργειακά Κοινότητες. Μία Σχεδιαστική Πρόκληση για τις Ορεινές Περιοχές».....	51
Δ. Προκοπίου, Β. Τσελέντης, Α. Γεωργιάδης, Δ. Μπούσμπουρας, Β. Πετρίδου , «Οικοτουρισμός και Τουριστική Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών: Ο Αρκτούρος στην περιοχή του Όρους Βέρνον».....	52
Χρ.-Αλ. Παπαδοπούλου , «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Ορεινού Όγκου του Νομού Τρικάλων».....	53
Α. Οικονόμου, Φ. Μπουγιατιώτη , «Η αρχιτεκτονική κληρονομιά των ορεινών οικισμών του Όρους Βέρνο».....	54
Ελ. Μάντζιου , «Ένταξη σύγχρονου κτιρίου σε ορεινό οικισμό»	55
Μ. Μέγα , «Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα (Μ.Υ.Η.Ε.) στις Ορεινές Περιοχές και οι Επιπτώσεις τους στο Περιβάλλον».....	57
Υ. Βάγιε - Κωνσταντοπούλου , «Αναζωογόνηση της Ορεινής Ολυμπίας»... Αθ. Κουτσούκη, Ν. Μπεόπουλος , «Απόψεις και στάσεις των ενεργών παραγόντων της περιοχής Θεοδωριάνων στις προτάσεις του Προεδρικού Διατάγματος για τη δημιουργία του Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων».....	58 60
Μ. Λάμπρου , «Η συνάρτηση της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίων και προγραμμάτων. Τα χρόνια της μεγάλης αφύπνισης».....	61

Παράλληλες Συνεδριάσεις

Κ. Ντάφλος , «Μετακινούμενες διαλογικές διατάξεις για την ενίσχυση του δημόσιου χαρακτήρα του δρόμου».....	63
Ευμ. Καμαρινοπούλου , « “Και διηγώντας τα να κλαις!” ή μήπως πια και να (κρυφά)ελπίξεις; Το ελπιδοφόρο (;) αναπτυξιακό μέλλον της κακότυχης Ίμβρου».....	65
Κ. Στάρα, Ρ. Τσιακίρης , «Τα αιωνόβια δέντρα του Ζαγορίου: τόποι ιστορικής αναφοράς και σύμβολα ιερότητας».....	67
Δ. Παπαχρήστος, Κ. Αρβανίτης , «Η εφαρμογή της Διαδικτυακής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στο Ηλεκτρονικό Εμπόριο για κατοίκους ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών».....	68
Ε. Γαλανού, Π. Κολοκούσης , «Δημιουργία χάρτη ζωνών επικινδυνότητας για εκδήλωση κατολισθητικών φαινομένων στην ορεινή Νάξο με χρήση της μεθοδολογίας της τηλεπισκόπησης σε περιβάλλον γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών».....	69
Ε. Σαπουντζάκης, Α. Καμπίσης, Α. Κορωναίου , «Μη Γραμμική Δυναμική Ανάλυση Κολωνοपासάων Βάθρων Γεφυρών. Εφαρμογή στις Χαραδρογέφυρες Μετσόβου και στη Γέφυρα του Μετσοβίτικου Ποταμού» Στ. Ταμπέκης, Ευάγγ. Καραγιάννης, Β. Γιαννούλας , «Ορθολογική οδική διάνοξη της ορεινής περιοχής του Μετσόβου με σκοπό τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της».....	70 71
Δ. Διμέλλη , «Το δίκτυο των ορεινών οικισμών στην Ελλάδα. Καταγραφή τάσεων και διαπίστωση προοπτικών».....	72

Αλ. Αντωνίου , «Μοντέρνα αρχιτεκτονική και ορεινό τοπίο: κτίρια εκπαίδευσης του Ν. Μητσάκη»	73
Ιωάν. Βάσση, Μ. Καραμάνη, Θ. Μαργιάννη, Σπ. Ρέζος , «Προτεινόμενη Μελέτη Ανάπλασης των Οικισμών Σόλου και Αγίας Βαρβάρας του Δήμου Ακράτας».....	74
Στ. Γιώτη, Στ. Πούλου , «Ο χώρος ως στοιχείο διαμόρφωσης της πολιτιστικής ταυτότητας. Τα ειδικά μουσεία και οι νέες τεχνολογίες ως μέσα προβολής της».....	75
Π. Ξάνθος , «Παγονέρι Δράμας: απόηχοι της ηπειρώτικης αρχιτεκτονικής στην ορεινή Ανατολική Μακεδονία».....	76
Δ. Χουχορέλου, Ε. Ηλιάδου , «Δόμηση και διαχρονικές προτεραιότητες για έναν τοπικό στρατηγικό σχεδιασμό στα Βλαχοχώρια της Βόρειας Πίνδου – Η περίπτωση της Σαμαρίνας».....	77
Δ. Ανδρεόπουλος, Ι. Σαγιάς , «Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων».....	78
Χρ. Καλαθά , «Η Περιβαλλοντική εκπαίδευση ως εργαλείο υποστήριξης της τοπικής οικονομίας. Οδηγός οργάνωσης προγραμμάτων».....	80
Αν. Καλλιανιώτης, Β. Αγγελίτσα , «Διευθετώντας το Κυκλοφοριακό Πρόβλημα του Μετσόβου στις Περιόδους Τουριστικής Αιχμής με την Σύγχρονη Τουριστική Ανάπτυξη του Τόπου».....	82
Ι. Γούσιος, Π. Καρανικόλας , «Αναπτυξιακός σχεδιασμός και διαχείριση καταστροφών: η εμπειρία από τις πυρόπληκτες περιοχές».....	83
Η. Γιαννάκης , «Η Συμβολή της Πολυλειτουργικής Γεωργίας στην Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών».....	84
Μ. Τσουμάνη , «Περιβαλλοντικές παρεμβάσεις στην περιοχή των Ιωαννίνων. Πρόγραμμα με αντικείμενο τη διάσωση και επαναλειτουργία, καθώς και την προβολή του περιβάλλοντος χώρου των υδρομύλων της Βελτσίστας Ιωαννίνων».....	85
Β. Χριστογιάννη, Ακρ. Λέκα, Μ. Παπαδοπούλου , «Ανάπτυξη περιβαλλοντικών κριτηρίων σχεδιασμού με στόχο την ανάδειξη του ορεινού περιβάλλοντος της περιοχής του Μετσόβου».....	86
Κ. Θεουλάκης, Ευάγ. Μαντάς, Χρ. Μυστριώτη , «Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού: Η περίπτωση της ορεινής Κορινθίας»	88
Αν. Καλλιανιώτης, Μ. Δασκαρόλη , «“Περπατώντας στο Κενό”: Μία Καινοτομική Ιδέα για την Τουριστική Προβολή του Φαραγγιού του Βίκου»	89
Σ. Καλούδης, Σ. Γαλανοπούλου, Ι. Βασιλείου, Λ. Τζουρμανά , «Τουριστική Ανάπτυξη και Διαχείριση του Φυσικού Περιβάλλοντος του Νομού Ευρυτανίας».....	90
Αφρ. Μπασιούκα , «Στρατηγικό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης του Ορεινού Όγκου των Τζουμέρκων».....	91
Α. Ξιφιλίδου, Β. Χρυσοστόμου, Θ. Χατζηαργυρίου, Ι. Υφαντής, Π. Μπόλος , «Δυνατότητες, περιορισμοί και προοπτικές εξέλιξης των ορεινών όγκων της Π.Κ.Μ.».....	92

Α. Ξιφιλίδου, Β. Χρυσοστόμου, Θ. Χατζηαργυρίου, Ι. Υφαντής, Π. Μπόλος, «Οι δρόμοι κρασιού και ο ρόλος τους στην αναπτυξιακή πορεία των ορεινών όγκων της Π.Κ.Μ.».....	93
Στ. Λαϊτσος, «Μέτσοβο. Από τη ρωμαϊκή mansio στο βλαχικό “Αμίντζιου”».....	94
Έλ. Χατζηχαραλάμπους, «Διατήρηση και αειφόρος ανάπτυξη της Ροδόπης», Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας / Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων.....	95
Σωκρ. Κεφαλογιάννης, Δ. Παττακός, «Ολοκληρωμένες Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις στην ευρύτερη περιοχή του ορεινού όγκου Ψηλορείτη», ΑΚΟΜΜ – Ψηλορείτης, Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α.....	97
Μ. Μπερέτσος, «Οδηγός καλής πρακτικής διαχείρισης & προστασίας του φυσικού Περιβάλλοντος», Αναπτυξιακή Πάρνωνα, Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α.....	99
Σ. Μπόλης, «Marketing προστατευόμενων περιοχών».....	101

Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών στα χρόνια της "κρίσης". Η δεκαεφτάχρονη συμβολή του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.

Δ. Ρόκος, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.
Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Όσοι από μας, από διαφορετικές οπτικές και επιστημονικές πειθαρχίες, συμμεριζόμαστε εδώ και πολλά χρόνια το όραμα και το δρόμο για μια Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, για μια Ανάπτυξη δηλαδή που θα είναι σε πλανητικό, περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο "ταυτόχρονα οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και κατάλληλα τεχνική/τεχνολογική και θα τελείται σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στον άνθρωπο, όπως αυτός εντάσσεται ειρηνικά και δημιουργικά στο φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, ως αναπόσπαστο μέρος του και όχι ως κυρίαρχος, ιδιοκτήτης, 'επενδυτής' ή εκμεταλλευτής του" (Ρόκος 2003, 2004, 2005, 2007), δεν αιφνιδιαστήκαμε απ' αυτό που οι νεοφιλελεύθεροι και σοσιαφιλελεύθεροι πολιτικοί του συρμού, τα διαπλεκόμενα μ' αυτούς μεγάλα επιχειρηματικά συμφέροντα και τα θυγατρικά τους μέσα μαζικής χειραγώγησης, αφού από το 1992 θεσμοποίησαν πλανητικά και θεοποίησαν το ιδεολόγημα της φερόμενης ως "βιώσιμης" ή "αιφόρου", (στην πραγματικότητα sustainable/διατηρήσιμης για τους έχοντες και κατέχοντες μόνο), ανάπτυξης (Ρόκος 2005) και τη συνακόλουθη ασυδοσία των αγορών, διαπίστωσαν με έκπληξη και ονόμασαν "βαθιά οικονομική κρίση" τις νομοτελειακές συνέπειες της αναπτυξιακής φούσκας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την αξιοποιούν κατά το δοκούν, για να διατηρήσουν και να αυξήσουν την κερδοφόρα, αλλά απόλυτα απαξιωμένη ηθικά, πολιτικά, και πολιτισμικά, εξουσία τους.

Υλική βάση τους: το τρομοκρατούμενο και αιχμάλωτο κομματικά ακροατήριό τους, οι αποχαυνωμένοι θεατές και καταναλωτές της εικονιστικής τους πραγματικότητας, οι εξαρτημένοι ψηφοφόροι τους και οι παντός καιρού και πάντα με το αζημίωτο "προοδευτικοί" διανοούμενοι. Αυτοί, ποτέ δεν μπαίνουν στον κόπο να διερευνήσουν τις αιτίες, τη φύση και το χαρακτήρα αυτής της "κρίσης", αλλά είναι έτοιμοι να "τεκμηριώσουν" με την επιστημονική τους ανεπάρκεια –κατάλληλα όμως ωραιοποιημένη από τους χορηγούς τους– τον αναπόδραστο, κατ' αυτούς, μονόδρομο εξόδου απ' αυτήν, μ' άλλα λόγια την εξοντωτική για τους άνεργους, τους πραγματικά και σκληρά εργαζόμενους μισθωτούς και τους συνταξιούχους, αλλά και για κάθε τίμιο φορολογούμενο δημοσιονομική πειθαρχία.

Παράλληλα, με προκλητική βεβαιότητα ισχυρίζονται ότι η διατήρηση –και πάλι– στο αυυρόβλητο των "φύλων", αλλά και των πάσης φύσεως κρατικοδίαιτων κερδοσκοπών φορο- και εισφορο-φυγάδων "επενδυτών" και των ιδιοκτητών και καρπωτών offshore ακινήτων και εταιρειών, «γιατί αυτοί "δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας"» (όταν διασφαλίζουν τα απαραίτητα κίνητρα και τις δέουσες φορολογικές απαλλαγές), αποτελεί υποχρεωτικό σημείο διάβασης για την εξυγίανση της οικονομίας, που αυτοί σκόπιμα ή από ηλιθιότητα αρρώστησαν.

Είναι όμως η "κρίση" οικονομική; δημοσιονομική; χρηματοπιστωτική; εθνική; ευρωπαϊκή; διεθνής; ή όλα αυτά μαζί;

Φταίνε άραγε οι άνεργοι, οι εργαζόμενοι στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα για τα υπέρογκα χρέη και ελλείμματα των κρατών;

Και οι τράπεζες και τα χρηματιστήρια και οι φούσκες τους και οι κυβερνήσεις και οι αντιπολιτεύσεις και οι υπερεθνικοί οργανισμοί τους, που σπεύδουν με νεοφιλελεύθερα και/ή

σοσιαλφιλελεύθερα επιχειρήματα να τις διασώσουν, στο όνομα του κυρίαρχου ιδεολογήματος της "βιώσιμης" ή "αιφόρου" ανάπτυξης (Ρόκος 2003, 2005), είναι άμοιρες ευθυνών;

Και μπορεί η πράσινη οικονομία και ο πράσινος καπιταλισμός για τους νεοφιλελεύθερους, ή η ομοούσιά τους "πράσινη" ανάπτυξη για τους σοσιαλφιλελεύθερους και τους συνοδοιπόρους τους, να αποτελέσουν μια αξιόπιστη διέξοδο, κρατώντας απ' την "βιώσιμη" την θεοποίηση της ανταγωνιστικότητας των ανεξέλεγκτων και ασύδοτων χρηματοπιστωτικών κυρίως αγορών, την κουλτούρα της εκ γενετής επιχειρηματικότητας των πολιτών για ν' αποτελέσουν κάποτε αποδοτικούς "πωλητές", ανοίγοντας στην καινοτομία νέους δρόμους, "που θα βάλουν επιτέλους ισχυρά στο παιγνίδι την νέα γενιά των σωτήριων πράσινων παικτών της τεχνολογίας" και τις εξοντωτικές, ιδιαίτερα για τους νέους, ευέλικτες μορφές εργασίας, που διασφαλίζουν την "ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα της οικονομίας";

Η ανάπτυξη όμως, εγγενώς θετική και δημιουργική έννοια, στη θεωρία και την πράξη, δεν είναι και δεν μπορεί να είναι μόνο "ανάπτυξη της οικονομίας" ή μονοδιάστατη "οικονομική ανάπτυξη", ή ακόμη χειρότερα "οικονομική αύξηση" ή "οικονομική μεγέθυνση", ως θεμελιακή προϋπόθεση για πρόοδο και ευημερία, όπως μηρυκάζουν οι σομόν σελίδες των κυριακάτικων φύλλων και τα ΜΜΕ, αλλά και υποστηρίζει αλαζονικά η βαθιά νυχτωμένη πλειοψηφία των οικονομολόγων/λογιστών, η οποία στραγγίζει τους ανθρώπους, τη ζωή και τη φύση, στο όραμα της μεγιστοποίησης της πίτας (κερδοφορίας) πρώτα, για να γευθεί η κοινωνία, σε μια άλλη ζωή, τους καρπούς της μ' ένα μεγαλύτερο απ' το μηδέν κομμάτι της.

Γιατί η ανάπτυξη έχει αντικειμενικά και πολιτική και πολιτισμική και κοινωνική και τεχνική/τεχνολογική και περιβαλλοντική, αλλά και πραγματικά οικονομική διάσταση με την αληθινή της έννοια: "του συνόλου δηλαδή των θεσμικών και νομικών ρυθμίσεων και των δράσεων, στάσεων και συμπεριφορών, οι οποίες με βάση τους κανόνες της οικονομικής ηθικής στην παραγωγή και κατανάλωση υλικών αγαθών και την ικανοποίηση των υλικών αναγκών, επιδιώκουν την ευημερία μιας κοινωνίας".

Έτσι, η Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, μ' άλλα λόγια η Ανάπτυξη που αξίζει να τη ζεις, ολοκληρώνει τις οικονομικές με τις κοινωνικές, τις πολιτικές, τις πολιτισμικές και τις κατάλληλες κάθε φορά, για κάθε τόπο, τεχνικές/τεχνολογικές δράσεις της, αναγνωρίζοντας και σεβόμενη τις θεμελιακές ουσιώδεις σχέσεις, αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις τους και τις ειρηνικές, θετικές, δημιουργικές και ηθικές συνέργιές τους για μια ανθρώπινη ζωή, σ' ένα ανθρώπινο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, σ' ένα ειρηνικό και καλύτερο κόσμο.

Και είναι ιδιαίτερα, η Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη ως όραμα και στόχος, αντικειμενικά ο αναμφισβήτητος μονόδρομος για τη ζωή, αλλά και για το ξαναζωτάνεμα των ορεινών περιοχών γιατί:

- σ' αυτές, αντικειμενικά, δεν έχουν την οποιαδήποτε θεωρητική και πρακτική υπόσταση έννοιες και δράσεις της δήθεν "βιώσιμης" ή "αιφόρου" ανάπτυξης του συρμού όπως η ανταγωνιστικότητα, η επιχειρηματικότητα, η καινοτομία και οι ευέλικτες μορφές εργασίας, λόγω των συγκεκριμένων, εξαιρετικά οξυμένων σήμερα, συνθηκών της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής τους πραγματικότητας (μεγάλο και ραγδαία εναλασσόμενο ανάγλυφο, "νάνος", κατακερματισμένη και διεσπαρμένη γεωργική ιδιοκτησία, δυσπρόσιτο, έλλειψη τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, φυσικοί κίνδυνοι και καταστροφές, εγκατάλειψη, γήρανση πληθυσμού, ραγδαίες και συχνά καταστροφικές κλιματικές αλλαγές και συνακόλουθες δυσμενείς επιπτώσεις, μεγάλα κόστη παραγωγής, οικονομική ασφυξία, ισοπεδωτικά ομογενοποιημένες για όλες τις ορεινές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης πολιτικές, μέτρα και δράσεις με αγοραία κριτήρια, αναγκαστική ανεργία, έλλειψη γυναικών σε πολλά ορεινά χωριά, επιβιώνουσες αναχρονιστικές κοινωνικές στάσεις και συμπεριφορές, κ.λπ.)

- ενώ αντίθετα, οι ορεινές περιοχές αντέχουν, επιβιώνουν στο χρόνο και τις κάθε μορφής αντιξοότητες και μπορούν ν' αποτελέσουν διαρθρωτικής σημασίας δομικά στοιχεία για την Ολοκληρωμένη τους Ανάπτυξη: η άσβεστη αγάπη για τον τόπο τους των λίγων εναπομεινάντων κατοίκων τους και των αποδήμων τους της Ελλάδας και της διασποράς, παραδοσιακές ευτυχίες όπως η κοινοτική αλληλεγγύη, η ευρηματική και τεχνολογικά πρωτοπόρα αξιοποίηση των παραδοσιακών υλικών, προϊόντων, πολιτισμικών αγαθών και ανθρώπινων δεξιοτήτων, η παραγωγή μικρής κλίμακας εξαιρετικής ποιότητας τοπικών προϊόντων, το παρθένο ανεκτίμητο αισθητικό, φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον τους, οι παραδοσιακοί οικισμοί τους, τα ανεπηρέαστα, ακόμη, από τους ισοπεδωμένους και ομογενοποιημένους πολιτισμούς της νέας τάξης ήθη και έθιμά τους, οι εκκλησίες και τα μοναστήρια τους με τους πολύτιμους θησαυρούς τους αγιογραφίας και ξυλογλυπτικής, η ανθρώπινη κλίμακα στα μεγέθη, τις καταστάσεις και τις ποιότητές τους, η φιλόξενη διάθεση των κατοίκων τους και το ήθος, γενικότερα, η ελευθερία και οι ανοιχτοί ορίζοντες των βουνών που δεν πουλιούνται και δεν αγοράζονται.

Συνεπώς, τα χρόνια της "κρίσης", το "ήθος" των βουνών και της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης τους Ανάπτυξης, μπορούν να αποτελέσουν το τελευταίο καταφύγιο της ζωής που αξίζει να ζήσουμε, όλοι όσοι καταγόμαστε απ' αυτά, καταφεύγουμε σ' αυτά για ν' ανασάνουμε, ή παλεύουμε στο δημόσιο, τον κοινωνικό και τον ιδιωτικό τομέα, όπως και στο ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. (<http://www.ntua.gr/MIRC/>) τα τελευταία δεκαεπτά χρόνια, καθώς και στο Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π. "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" (<http://www.survey.ntua.gr/main/studies/environ/envir-g.html>) τα τελευταία δεκατρία χρόνια, να ετοιμάσουμε εθελοντικά, όσο μπορούμε καλύτερα, τις προϋποθέσεις, αλλά και τα κατάλληλα και ολιστικά "μορφωμένα" στελέχη, τα οποία θα αφιερωθούν με ήθος, ακαδημαϊκή επάρκεια και αποτελεσματικότητα στην έρευνα, τη μελέτη και την αντιμετώπιση των πολυδιάστατων προβλημάτων της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος και των ορεινών περιοχών.

Στους παραπάνω δικτυακούς τόπους, καθώς και στον δικτυακό τόπο του Εργαστηρίου Τηλεπισκόπησης του Ε.Μ.Π. (<http://www.survey.ntua.gr/main/labs/rsens/>), οι ενδιαφερόμενοι συνάδελφοι μπορούν να βρουν πολλά σχετικά κείμενα, αλλά και συγκεκριμένες αναφορές, αναλυτικές πληροφορίες και εκτεταμένη βιβλιογραφία, χρήσιμα, όχι μόνο για την έρευνα στο πεδίο της ειδικότητάς τους, αλλά και για τη δημιουργική συμμετοχή τους σε διεπιστημονικές συζητήσεις, προσπάθειες, έρευνες, σχεδιασμούς, μελέτες και έργα Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης του τόπου μας.

Βιβλιογραφία

- Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) του Ε.Μ.Π. "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" <http://www.survey.ntua.gr/main/studies/environ/envir-g.html>
- Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. για την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος και των τοπικών Ευρωπαϊκών πολιτισμών <http://www.ntua.gr/MIRC/>
- Παρουσίαση της αποστολής, του έργου και των δραστηριοτήτων του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. <http://www.ntua.gr/MIRC/mekde/mekde.pps>
- Ρόκος, Δ., "Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου. Προβλήματα, Δυνατότητες και Περιορισμοί", στο 4ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου», Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, 23-26 Σεπτεμβρίου 2004, Επιστημονική Επιμέλεια Καθ. Δ. Ρόκος, Εκδοτικός Οίκος Α.Α Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 93-140, 2007.

- Ρόκος, Δ., “Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη για Ένα Ειρηνικό και Καλύτερο Κόσμο”, Συλλογικός Τόμος "Περιβάλλον και Ανάπτυξη. Διαλεκτικές Σχέσεις και Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις", (Εισαγωγή - Επιμέλεια Δ. Ρόκος), Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2005.
- Ρόκος, Δ., “Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές. Θεωρία και πράξη”, Πρακτικά 3ου Διεπιστημονικού Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών. Θεωρία και Πράξη», Ε.Μ.Πολυτεχνείο – Δήμος Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου 2001, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, Μέτσοβο, Επιστημονική Επιμέλεια Καθ. Δ. Ρόκος, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα σελ. 79-140, 2004.
- Ρόκος, Δ., “Από τη "Βιώσιμη" ή "Αειφόρο" στην Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη” (κείμενα 1963-2003), Εκδ. Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 551, 2003.

Δ.Π.Μ.Σ. "Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών": Δυο χρόνια καινοτόμου δράσης στο μέτωπο των προβλημάτων

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π., Συντονιστής της 2^{ης} κατεύθυνσης σπουδών του Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Περίληψη

Η Ελλάδα αποτελεί τη δεύτερη ορεινότερη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με το 70% εδάφους της να είναι ορεινό και το 66,3% των δήμων και κοινοτήτων της να χαρακτηρίζονται ως ορεινοί και ημιορεινοί. Η ορεινή Ελλάδα, καρδιά και καταφύγιο του ελληνισμού τους τελευταίους πέντε αιώνες, υπέστη τέσσερα δραματικά πλήγματα στο τελευταίο μισό του εικοστού αιώνα. Αρχικά ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, που θέατρό του ήταν τα βουνά της Βόρειας Ελλάδας και ειδικότερα της Ηπείρου, στη συνέχεια ο Εμφύλιος και μετά τα δύο συνεχόμενα «τσουνάμι» της μετανάστευσης, το 60, και της αστυφιλίας, το 70, στράγγιζαν τη ζωή από τις ορεινές περιοχές, έκαναν την ορεινή Ελλάδα παρία των οικονομικών, τεχνολογικών και πολιτιστικών εξελίξεων.

Αυτό επισώρευσε πολλά και βαθειά προβλήματα, είχε όμως και μια θετική συνέπεια. Κράτησε την ορεινή Ελλάδα σχετικά μακριά από μια μονοδιάστατη ανάπτυξη, η οποία «φτηναίνει» όλες τις αξίες και καταστρέφει αλόγιστα και ασυλλόγιστα το περιβάλλον, υποτάσσοντάς τα στην υπέρτατη αρχή της κερδοφορίας. Έτσι, ο σύγχρονος άνθρωπος μπουχτισμένος από την πολλαπλώς ρυπαρή ζωή των πόλεων στρέφει τη ματιά του ξανά στα βουνά, αναζητώντας την ομορφιά της ανέγγιχτης φύσης, τις καθαρότερες και αυθεντικότερες σχέσεις των ορεινών κοινωνιών. Επιστρέφει όμως με σεβασμό στην πολύτιμη φυσική και κοινωνική κληρονομιά των βουνών ή ως κακότροπος καταναλωτής, έτοιμος να σπαταλήσει, να λερώσει, να καταστρέψει την ομορφιά αυτή; Και οι ορεινοί πληθυσμοί θα διεκδικήσουν μια ισόρροπη και πλήρη ανάπτυξη με κέντρο τις ανθρώπινες ανάγκες ή θα υποταχτούν στο δέλεαρ μιας «ανάπτυξης», η οποία γρήγορα θα εξαντλήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ορεινών περιοχών, σπρώχνοντας τες βαθύτερα στο περιθώριο.

Αντανάκλαση της εγκατάλειψης της ορεινής Ελλάδας είναι η μέχρι πρότινος παντελής απουσία συστηματικής εκπαίδευσης σε ζητήματα που σχετίζονται με το περιβάλλον και τις κοινωνίες των ορεινών περιοχών. Σε αντίθεση με άλλες ορεινές χώρες του κόσμου, όπως για παράδειγμα η Αυστρία, η Ιταλία, η Ελβετία, ο Καναδάς, το Νεπάλ, κλπ, όπου έχουν αναπτυχθεί προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών για τις ορεινές περιοχές, στην Ελλάδα εμφανίζονται μόνο κάποιες σποραδικές και ασύνδετες προσπάθειες μελέτης προβλημάτων των ορεινών περιοχών.

Στο πλαίσιο αυτό το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο ανέλαβε την ιστορική πρωτοβουλία δημιουργίας του Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών».

Το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα εμφανίζει τα ακόλουθα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

- **Η εκπαίδευση στήνεται με άξονα τα πραγματικά προβλήματα** των ορεινών κοινωνιών, όπως αυτά διοχετεύονται από ένα δίκτυο επαφών με τους ορεινούς δήμους και κοινότητες της Ελλάδας. Στους μεταπτυχιακούς φοιτητές, αλλά και στους καθηγητές- εκπαιδευτές τους, καλλιεργείται η φιλοδοξία να αποδείξουν τις ικανότητές τους, το επιστημονικό «μπόι» τους, συγκρινόμενοι με τα γιγαντιαία πραγματικά προβλήματα, όχι τις «επιστημονικές

σπαζοκεφαλίες». Για το σκοπό αυτό ανατίθεται πλήθος εργασιών που εστιάζουν σε ειδικά προβλήματα των ορεινών περιοχών, ενώ αξιοποιείται στο μέγιστο βαθμό το γεγονός ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα πραγματοποιείται στην καρδιά της ορεινής Ελλάδας, στο Μέτσοβο, έναν τόπο εξαιρετικά πλούσιο σε φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

- **Πολυθεματικός χαρακτήρας-Ολιστική προσέγγιση.** Τα προβλήματα των ορεινών περιοχών είναι περίπλοκα ως προς τη φύση τους και απαιτούν τη συνέργεια πολλών και διαφορετικών ειδικοτήτων. Για το σκοπό αυτό, αναπτύσσεται ένα κοινό θεωρητικό υπόβαθρο για το χαρακτήρα των ορεινών περιοχών με έντονο το στοιχείο της ολιστικής προσέγγισης, το οποίο προετοιμάζει το έδαφος για την αρμονική συναρμογή των διαφορετικών ειδικοτήτων. Ο στόχος αυτός δεν είναι απλός και η επίτευξή του απαιτεί συστηματική δουλειά. Ανάμεσα στα άλλα, πρέπει να αναπτυχθεί μια κοινή γλώσσα μεταξύ των συμμετεχόντων, η οποία θα αντιμετωπίζει τη «Βαβέλ» της υπερεξειδίκευσης.
- **Συστηματική διάχυση των αποτελεσμάτων.** Κύριος στόχος του μεταπτυχιακού προγράμματος είναι τα αποτελέσματά του να φτάνουν όσο το δυνατόν συντομότερα στους φυσικούς τους παραλήπτες, τις τοπικές κοινωνίες. Δεν πρέπει να μένουν φυλακισμένα και ξεχασμένα σε κάποια backup αρχεία. Για το λόγο αυτό με σεμινάρια, ημερίδες, συνέδρια, θεματικές εκδηλώσεις, άμεσα, τα γεννήματα του μεταπτυχιακού προγράμματος περνούν στις τοπικές κοινωνίες, γίνονται εμβόλια μετασχηματισμού τους.
- **Έντονα βιωματικός χαρακτήρας.** Ο στόχος δεν είναι οι μεταπτυχιακοί φοιτητές να μάθουν για τις ορεινές περιοχές, αλλά να ζήσουν τις ορεινές περιοχές. Να μη φιλοξενηθούν από τους Μετσοβίτες, αλλά να ενσωματωθούν σε ένα βαθμό στην τοπική κοινωνία. Να νοιώσουν την αγριάδα της χειμωνιάτικης ερημιάς των ορεινών χωριών, τη ζεστασιά του καφενείου, να ακούσουν θρύλους και ιστορίες. Για το σκοπό αυτό οι επισκέψεις είναι οργανικά στοιχεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όχι χρήσιμο διάλειμμα. Επίσης, συστηματική είναι η επαφή με ξεχωριστούς ανθρώπους των βουνών (ορειβάτες, λογοτέχνες, καινοτόμους επιχειρηματίες κλπ), των οποίων οι εμπειρίες είναι πολύτιμες.
- **Διεθνιστική διάσταση.** Παρά το γεγονός ότι βασικό αντικείμενο του Προγράμματος είναι η ορεινή Ελλάδα, το συγκεκριμένο εγχείρημα αποτελεί κομμάτι μιας διεθνούς προσπάθειας για ενίσχυση των ορεινών περιοχών που ενώνει με ένα αόρατο νήμα την Πίνδο με τα Ιμαλάια, το Κιλιμάντζαρο και τις Άνδεις.

Συγκρότηση Βάσης Δεδομένων για τους τοπικούς πολιτισμούς των ορεινών περιοχών της Ελλάδας και την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτησή τους με το ορεινό φυσικό περιβάλλον

Α. Γεροντέλη, Περιβαλλοντολόγος, MSc "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" του Ε.Μ.Π

Α. Δολόγλου, Βιολόγος, MSc Environmental Pollution Science

Α. Δοντά, Τεχνικός συνεργάτης

Σ. Γιαννακοπούλου, Υπ. Δρ. Μηχ., Αρχιτέκτων Μηχανικός, MSc "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" του Ε.Μ.Π.

Ε. Γαλανού, Δρ. Ε.Μ.Π., Φυσικός, Γεωλόγος, MSc Περιφερειακή Ανάπτυξη

Δ. Ρόκος, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται η συγκρότηση, διατήρηση και ενημέρωση αρχείου και Βάσης Δεδομένων σχετικά με τις ορεινές περιοχές της Ελλάδας και την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος και των τοπικών πολιτισμών τους στο πλαίσιο των αρχών και αξιών της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης. Η συγκεκριμένη Βάση δεδομένων, αποτελεί μια βιβλιογραφική και διαδικτυακή ερευνητική προσπάθεια γνωριμίας με τη φυσική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα, με τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, τις παραδόσεις, τις δεξιότητες και τεχνικές, το τοπικό περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα του κάθε ορεινού δήμου (σε επίπεδο Δημοτικού ή Κοινοτικού Διαμερίσματος) και τις εύθραυστες σχέσεις αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασής τους, τόσο με τις δράσεις του ανθρώπου όσο και με τα προβλήματα και τις ανάγκες της ζωής στις ορεινές περιοχές. Η Βάση περιλαμβάνει για κάθε ορεινό Δημοτικό Διαμέρισμα 25 πεδία, σε ορισμένα από τα οποία (π.χ. «παραδοσιακή αρχιτεκτονική», «υπέδαφος», «προστατευόμενες περιοχές/μνημεία της φύσης») έχει γίνει εκτενέστερη παρουσίαση με τη μορφή κειμένων, φωτογραφικού υλικού, χαρτών, ψηφιακών μοντέλων εδάφους και εκτεταμένων βιβλιογραφικών αναφορών. Παράλληλα, στα πεδία «αλληλεπίδραση περιβάλλοντος και τοπικού πολιτισμού» και «προβλήματα/ανάγκες» έγινε προσπάθεια να αποτυπωθούν τα στοιχεία με αντικειμενικό τρόπο και με γνώμονα ότι στη διαμόρφωση και υλοποίηση προτάσεων για ένα σοβαρό, αξιόπιστο επιστημονικά, υπεύθυνο και συμμετοχικό σχέδιο Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης των ευάλωτων ορεινών οικοσυστημάτων/περιοχών θα πρέπει να συνυπολογίζεται εξίσου και το αίσθημα της αυτοσυντήρησης των κατοίκων των ορεινών περιοχών, το οποίο σε συνδυασμό με τις δύσκολες συνθήκες που μόνο οι ίδιοι βιώνουν, τους ωθεί στην επιλογή πρακτικών και μεθόδων συμβατών με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του τόπου τους και με απόλυτο σεβασμό στη φύση που τους συντηρεί και τους στηρίζει.

Η Βάση αυτή είναι χρήσιμη, τόσο σε ερευνητές, σπουδαστές, φοιτητές, μαθητές και παιδαγωγούς, ως μια αφετηρία για περαιτέρω έρευνα, μελέτη, επέκταση και εμβάθυνση των επιμέρους στοιχείων, όσο και σε ΟΤΑ, σε τοπικούς φορείς και πρωτοβουλίες των κατοίκων αλλά και των αποδήμων, σε πολιτιστικούς συλλόγους κ.α., ώστε με θεμέλιο τη συνολική εικόνα της κατάστασης όλων των ορεινών Δημοτικών Διαμερισμάτων, να μπορούν να συμβάλουν με τις ιδέες, τις προτάσεις, τις δράσεις και πράξεις τους στην προσπάθεια για Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των ευαίσθητων ορεινών περιοχών. Αποτελεί δε, μια δυναμική,

διεπιστημονική, ερευνητική διαδικασία, η οποία θα συμπληρώνεται σταδιακά, περιλαμβάνοντας όλες τις ορεινές περιοχές της Ελλάδας ενώ παράλληλα θα ενημερώνεται συνεχώς. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται η ανάρτησή της στον διαδικτυακό τόπο του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. (<http://www.ntua.gr/MIRC/>) ώστε να δίνεται η δυνατότητα σχολίων, παρατηρήσεων και συμπληρώσεων, προκειμένου να βελτιώνεται και να γίνεται πιο χρηστική στους αποδέκτες της. Ήδη, πιλοτικά, έχει αναρτηθεί η Βάση για τις ορεινές περιοχές της Περιφέρειας Ηπείρου.

Κριτική Ανάλυση της Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Ορεινές Περιοχές

Ε. Μιχαηλίδου, Γεωπόνος, MSc «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π.

Δ. Ρόκος, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.), Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Οι ορεινές περιοχές στην Ελλάδα, την ορεινότερη μαζί με την Αυστρία χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), πεδία τεράστιου φυσικού, βιολογικού / γενετικού και πολιτισμικού πλούτου, αντιμετωπίζουν στην μεγάλη πλειοψηφία τους σειρά προβλημάτων τα οποία εστιάζονται κυρίως στην εγκατάλειψη, την απομόνωση και την γήρανση του πληθυσμού τους.

Μία αξιόπιστη Ευρωπαϊκή πολιτική η οποία θα στοχεύει στην Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των ορεινών περιοχών θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερα πολύπλοκων, πολυδιάστατων και αλληλένδετων προβλημάτων περιβάλλοντος και ανάπτυξης των περιοχών αυτών.

Στην εργασία αυτή επιχειρείται αναλυτική κριτική προσέγγιση των Ευρωπαϊκών στρατηγικών, πολιτικών και μέτρων για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών. Από την ανάλυση προκύπτει ότι οι κύριες κατευθύνσεις για την ανάπτυξή τους, σύμφωνα με την Ε.Ε., είναι η γεωργία και δευτερευόντως ο τουρισμός. Τα μέτρα κρίνονται ως γενικευμένα, μερικά, τομεακά, αποσπασματικά, αποφασισμένα «εκ των άνω» και όχι με ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων, χωρίς προσαρμογή στις ιδιαίτερες συνθήκες της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας κάθε περιοχής και πλήρως ενταγμένα στις αξίες και τους στόχους της «βιώσιμης ανάπτυξης», δηλαδή την ανταγωνιστικότητα, την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και την ευέλικτη εργασία, όπως αυτά υποθάλπουν ή και εξασφαλίζουν την ασυδοσία των αγορών. Τεκμηριώνεται ότι η εφαρμογή των πολιτικών αυτών, παρά τα όποια επιμέρους ενδεχομένως θετικά στοιχεία τους για τις πεδινές περιοχές βιομηχανικών χωρών, όχι μόνο δεν μπορεί να συμβάλει στο ξαναζωντάνεμα των ορεινών περιοχών γενικά και ιδιαίτερα όσων βρίσκονται σε εξόχως ορεινές χώρες όπως η Ελλάδα, αλλά μπορεί ακόμα και να επιδεινώσει τα υπάρχοντα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα και να αλλοιώσει ακόμα περισσότερο το ήδη ευαίσθητο και εύαλωτο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον τους.

Έτσι, στις ορεινές περιοχές επιβάλλεται μια ριζικά διαφορετική προσέγγιση, βασισμένη στις αρχές, τις αξίες, τις μεθόδους, τις τεχνικές και τις διαδικασίες της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, δηλαδή της ταυτόχρονα οικονομικής, κοινωνικής, τεχνικής / τεχνολογικής, πολιτικής και πολιτισμικής ανάπτυξης, η οποία θα τελείται σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στον άνθρωπο, όπως αυτός εντάσσεται ειρηνικά και δημιουργικά στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον των ορεινών περιοχών, ως αναπόσπαστο μέρος τους και όχι ως κυρίαρχος ιδιοκτήτης, "επενδυτής", ή εκμεταλλευτής τους.

Οικολογικοί κώδικες και οικολογικές πρακτικές στις παραδοσιακές ελληνικές κοινωνίες

Ερ. Καψωμένος, Ομότιμος Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας και Θεωρίας της λογοτεχνίας,
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Περίληψη

Πολυετείς έρευνες του γράφοντος πάνω στο λαϊκό πολιτισμό της ελληνικής υπαίθρου, ιδιαίτερα στα μνημεία του λόγου, έχουν δείξει ότι η καινοφανής για τις δυτικές αστικές κοινωνίες “οικολογική συμπεριφορά” αποτελεί δομικό συστατικό της παραδοσιακής λαϊκής κουλτούρας στις αγροτοκτηνοτροφικές κοινωνίες. Η διαπίστωση δεν είναι χωρίς σημασία. Αυτό που στις δυτικές κοινωνίες υπήρξε αναγκαστική και οδυνηρή συνέπεια μιας στρεβλής ανάπτυξης, η οποία οδήγησε στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, για τις παραδοσιακές κοινωνίες είναι απόσταγμα μακράς εμπειρίας και σοφίας, που αποκρυσταλώθηκε σε πολλαπλές ομόλογες εκδοχές ενός πολιτισμικού προτύπου βασισμένου στη σχέση ισορροπίας του πολιτισμού με τη φύση. Η αυταπόδεικτη σημασία αυτού του προτύπου καθορίζει τις επιλογές της παρούσας έρευνας. Συνεχίζοντας τις έρευνές μας σ' αυτό το πεδίο, επιχειρούμε να καταγράψουμε και να αναλύσουμε εκφράσεις της εθιμικής ζωής και μνημεία του λόγου των ορεινών παραδοσιακών κοινοτήτων που διέπονται απ' αυτό το πνεύμα ισορροπίας. Στόχος μας είναι να ανασυνθέσουμε τους παραδοσιακούς κώδικες συμπεριφοράς που παραπέμπουν σε μια “οικολογική συνείδηση”. Και να δείξουμε ότι η συνείδηση αυτή αποτελεί, πολύ πριν από την εφεύρεση του όρου, αυτονόητη πρακτική και διακριτικό γνώρισμα των παραδοσιακών πολιτισμών της Μεσογειακής λεκάνης, που τους ταξινομεί σε διαφορετική πολιτισμική οικογένεια από το δυτικό αστικό μοντέλο της βιομηχανικής και τεχνολογικής εποχής. Και αντιπροσωπεύει ένα εμπράγματο και συνεπώς αξιόπιστο εναλλακτικό πρότυπο, που θα μπορούσε, στην παρούσα κρίσιμη ιστορική συγκυρία, όπου ένα αδιέξοδο μοντέλο αξιώνει να επιβληθεί ως παγκόσμιο, να τροφοδοτήσει μια γόνιμη διαλεκτική.

Καινοτομικές Επιχειρηματικές Δραστηριότητες στην περιοχή των Τζουμέρκων

Α. Οικονόμου, Μηχανικός Μεταλλείων – Μεταλλουργός Ε.Μ.Π., Msc

Δ. Δαμίγος, Επίκουρος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή και αποκωδικοποίηση της εμπειρίας από επιτυχημένα παραδείγματα επιχειρηματικής δράσης στον ορεινό χώρο των Τζουμέρκων. Με βάση τη μελέτη της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας της περιοχής των Τζουμέρκων και την επισκόπηση της καινοτομίας στην επιχειρηματική δράση επιλέχθηκαν δέκα επιχειρήσεις, οι οποίες εμφανίζουν στοιχεία διαφοροποίησης σε σχέση με τις συνήθεις οικονομικές δραστηριότητες της περιοχής.

Ως βασικό εργαλείο έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένα κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο, προκειμένου να αποτυπωθούν τα απαραίτητα στοιχεία. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε με προσωπικές συνεντεύξεις με τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων. Η ποιοτική και ποσοτική διερεύνηση των αποτελεσμάτων από τις συνεντεύξεις, σε συνδυασμό με το σύνολο των διαθέσιμων στοιχείων, οδηγεί σε ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με το ρόλο της καινοτομίας στην επιτυχή επιχειρηματική δραστηριότητα στην ορεινή περιοχή των Τζουμέρκων. Η όλη μεθοδολογία μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για αντίστοιχες έρευνες και σε άλλες περιοχές της ορεινής Ελλάδας.

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Ορεινές Περιοχές

Ν. Κατσουλάκος, Μηχανολόγος Μηχανικός, ΜΔΕ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» Ε.Μ.Π.,
Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π., Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων Μεταλλουργών

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία, με πεδίο εφαρμογής την περιοχή του Μετσόβου, επιχειρείται η διερεύνηση των δυνατοτήτων αξιοποίησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στις ορεινές περιοχές, με στόχο την κάλυψη τοπικών ενεργειακών αναγκών.

Αρχικά σκιαγραφείται το «ενεργειακό προφίλ» των ορεινών περιοχών, το οποίο χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές από ζήτηση υψηλών ποσοτήτων θερμικής ενέργειας και αιχμές ζήτησης ηλεκτρικού φορτίου σε περιόδους έντονης τουριστικής κίνησης. Γίνεται επίσης μία εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την ενεργειακή κατανάλωση.

Επιχειρείται, στη συνέχεια, ο προσδιορισμός του ανανεώσιμου ενεργειακού δυναμικού, το οποίο συνίσταται από το αιολικό δυναμικό, το δυναμικό βιομάζας, το δυναμικό ηλιακής ακτινοβολίας και το δυναμικό υδατοπτώσεων.

Με βάση το ανανεώσιμο ενεργειακό δυναμικό και τις ενεργειακές ανάγκες, εξετάζεται κατά πόσο είναι δυνατή η κάλυψη των ηλεκτρικών και θερμικών φορτίων με την αξιοποίηση των τοπικά διαθέσιμων ΑΠΕ και διατυπώνονται τα βασικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του υφιστάμενου, καθώς και του εναλλακτικού, βασισμένου στις ΑΠΕ, τρόπου κάλυψης των ενεργειακών αναγκών.

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει για την περιοχή μελέτης είναι ότι τα τοπικά ενεργειακά διαθέσιμα μπορούν να καλύψουν τις ενεργειακές της ανάγκες.

Ο εθνικός στόχος διείσδυσης των ΑΠΕ για το 2020 και η συμβολή της Ηπείρου

Μ. Παπαδόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π., Πρόεδρος της ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ
Διαχειριστή Ενιαίου Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
Δ. Παπαχρήστου, Δρ. Ηλεκτρολόγος Μηχανικός Ε.Μ.Π., Ειδ. Επιστήμονας της ΡΑΕ
Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας

Περίληψη

Στην εργασία αυτή γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση των μέχρι σήμερα αλλαγών στο θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Παρουσιάζονται οι νέοι δεσμευτικοί στόχοι της Ελλάδας για το έτος 2020 στον τομέα της ενέργειας και οι βασικότερες νομοθετικές ρυθμίσεις του νέου νόμου για την ανάπτυξη των ΑΠΕ που μόλις ψηφίστηκε (Μάιος 2010). Στη συνέχεια παρουσιάζεται η πρόοδος που έχει μέχρι σήμερα επιτευχθεί στην ανάπτυξη των ΑΠΕ στη χώρα μας και ειδικότερα στην Ήπειρο. Γίνεται σύγκριση σε σχέση με την κατάσταση κατά το έτος 2004. Τέλος γίνονται ορισμένες εκτιμήσεις για τις δυνατότητες και τις προοπτικές της περαιτέρω ανάπτυξης των ΑΠΕ στην Ήπειρο καθώς και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες αυτή μπορεί να συμβεί, ιδιαίτερα σε σχέση με τις δεσμεύσεις και στόχους της Ελλάδας για το έτος 2020 και τη συμβολή της Ηπείρου.

Μεθοδολογία Εντοπισμού και Αξιολόγησης Περιοχών για Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αγροτικής Αναγέννησης

**Κ. Βαλεριάνου, Α. Μανωλοπούλου, Π. Μουκούλης, Κύρια Ερευνητική Ομάδα,
Ν. Κατσουλάκος, Μ. Μπακαούκας, Ε. Τιβικέλη, Ε. Τριάντου, Ειδικοί Συνεργάτες,
Μ. Μάρκου, Σύμβουλος Έργου,
Ι. Σαγιάς, Κύριος Ερευνητής,
Ελ. Παναγιωτάτου, Επιστημονικός Υπεύθυνος**

Περίληψη

Το ερευνητικό έργο Μεθοδολογία Εντοπισμού και Αξιολόγησης Περιοχών για Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αγροτικής Αναγέννησης, υλοποιήθηκε στο Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π. στο πλαίσιο της συνεργασίας με το Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.. Χρηματοδοτήθηκε από την Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας Ηπείρου. Στόχος του έργου η διάρθρωση καινοτόμου μεθοδολογίας εντοπισμού και αξιολόγησης περιοχών για ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αγροτικής αναγέννησης.

Με βάση την ερευνητική και χαρτογραφική υποδομή και με "κύτταρο" το Δημοτικό Διαμέρισμα το έργο συναρθρώνει μεθοδολογική προσέγγιση η οποία συναρτά τις αναπτυξιακές δυνατότητες του αγροτικού τομέα με πολυλειτουργικές περιοχές και οικιστικά πλέγματα. Η ενιαία αυτή θεώρηση της Περιφέρειας Ηπείρου οδηγεί στη διάρθρωση Δυναμικών Δικτύων βάσει των οποίων σχεδιάζονται μέτρα και δράσεις. Η χαρτογράφηση των δεδομένων για την ανάλυση των χωρικών προτύπων στην Περιφέρεια και η ειδικά σχεδιασμένη για το έργο "γεωβάση" συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας.

Ιδιαίτερη σημασία αποδόθηκε στην έρευνα πεδίου με διακίνηση ειδικά σχεδιασμένων ερωτηματολογίων για τους Δήμους και Κοινότητες, στις συνεντεύξεις και τα ερωτηματολόγια προς τους σχετικούς με το αντικείμενο Φορείς.

Ανάλυση Κύκλου Ζωής: Η ολοκληρωμένη Περιβαλλοντική Προσέγγιση στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη

Χρ. Κορωναίος, Αν. Καθηγητής Α.Π.Θ.

Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΠΜΣ) του ΕΜΠ
“ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ”

Περίληψη

Η οικονομία η κοινωνία και το περιβάλλον αποτελούν τους τρεις πυλώνες της ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Η λήψη αποφάσεων στο επίπεδο του κεντρικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη και στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης, πολύ σπάνια ή και καθόλου λαμβάνει υπόψην θέματα που αφορούν την Ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Οι περισσότερες των αποφάσεων είναι βασισμένες σε παράγοντες που καμιά σχέση δεν έχουν με τις βασικές αρχές που διέπουν την ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Το μήνυμα που αυτή η εργασία θέλει να μεταφέρει είναι ότι με βασικό εργαλείο την Ανάλυση Κύκλου Ζωής (ΑΚΖ) μπορούν να αναπτυχθούν δείκτες βάση των οποίων μπορεί να γίνει αξιολόγηση της περιβαλλοντικής απόδοσης (ανάλυση περιβαλλοντικών επιπτώσεων), της οικονομικής αποδοτικότητας (κόστος κύκλου ζωής), με την προϋπόθεση ότι αυτοί οι δείκτες είναι πολύ συγκεκριμένοι, χρήσιμοι και αρκετοί για να συμπεριλάβουν τα ποιά ζωτικά θέματα. Ένα πλαίσιο εργασίας σχετικό με τα θέματα ανάπτυξης είναι πολύ σπουδαίο για την ανάπτυξη τέτοιων δεικτών. Στόχος της εργασίας είναι να περιγράψει το πώς η Ανάλυση Κύκλου Ζωής μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη δεικτών ολοκληρωμένης ανάπτυξης και να χρησιμοποιηθεί για να εκτιμηθεί το κατά πόσο συγκεκριμένες δράσεις συμβάλουν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη.

Η εφαρμογή της Ανάλυσης Κύκλου Ζωής είναι ένα σύνολο συστηματικών διεργασιών με σκοπό την συλλογή και εξέταση των στοιχείων εισόδου και εξόδου των ενεργειακών ισοζυγίων και ισοζυγίων μάζας και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συνδέονται με αυτά και προσδιορίζονται απευθείας μέσω της λειτουργίας προϊόντων ή συστημάτων κατά την διάρκεια του κύκλου ζωής.

Παραδείγματα Εφαρμογής των Μεθόδων Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης (C.V.M.) και Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού (T.C.M.)

Δ. Δαμίγος, Επίκουρος Καθηγητής Ε.Μ.Π.
Σπ. Ζώη, Δασολόγος Α.Π.Θ.

Περίληψη

Αφορμή για την παρούσα εισήγηση αποτέλεσε η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (Ε.Μ.Π.) στα πλαίσια του προπτυχιακού μαθήματος «Περιβαλλοντική Οικονομία: Εφαρμογές σε Ζητήματα Ορεινών Περιοχών» τον Δεκέμβριο του 2008. Αντικείμενο της έρευνας αποτέλεσε η διερεύνηση της συμβολής της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στην τουριστική ανάπτυξη του οικισμού του Μετσόβου. Σκοπός της έρευνας ήταν να αποτιμηθεί η αξία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, υπό το πρίσμα και τις αναλυτικές τεχνικές του κλάδου της περιβαλλοντικής οικονομίας.

Είναι γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια ο ρόλος της οικονομίας προς την επίτευξη μιας αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει γίνει σημαντικός. Ειδικά την τελευταία δεκαετία, υπάρχει μια αυξανόμενη προσπάθεια να χρησιμοποιούνται χρηματικές αξίες σε διάφορα επίπεδα λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων (π.χ. για πολιτικές, νομοθεσίες ή έργα). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εντεινόμενη χρήση των μεθόδων περιβαλλοντικής αποτίμησης οι οποίες επιδιώκουν την εκτίμηση της οικονομικής αξίας της μεταβολής στην ποιότητα του περιβάλλοντος. Στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να χρησιμοποιηθούν άμεσες και έμμεσες μέθοδοι οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι: η Μέθοδος Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης (Contingent Valuation Method – CVM), και η Ανάλυση Κόστους Ταξιδιού (Travel Cost Method – TCM).

Στα πλαίσια της παρούσας εισήγησης συγκεντρώθηκαν 9 τον αριθμό παραδείγματα που πραγματοποιήθηκαν ανά τον κόσμο, σε διάφορες χρονικές περιόδους και στα οποία είχαν εφαρμοστεί οι παραπάνω δύο μέθοδοι. Όσον αφορά εφαρμογές της Μεθόδου Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης, συγκεντρώθηκαν από τη βιβλιογραφία 4 παραδείγματα: «Η Αποτίμηση της αξίας της καταστροφής που προκάλεσε η πετρελαιοκηλίδα του "Exxon Valdez"», «Η Αποτίμηση της αξίας των περιβαλλοντικών αγαθών στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης», «Η Αποτίμηση της αξίας αναψυχής του οροπεδίου "Campo grosso" στις Ιταλικές Άλπεις», «Η Αποτίμηση της αξίας αποκατάστασης παραδοσιακού Αραβικού Πύργου στην Ισπανία». Όσον αφορά τη μέθοδο Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού εξετάστηκαν από τη βιβλιογραφία 5 παραδείγματα: «Η Αποτίμηση της αξίας αναψυχής του Φαραγγιού της Κόλασης (Hell Canyon)», «Εκτίμηση οικονομικών οφελών των βελτιώσεων της ποιότητας του νερού στους επισκέπτες των παραλίων στην περιοχή κόλπου "Chesapeake"», «Διαμόρφωση τιμής εισιτηρίου επίσκεψης της προστατευόμενης περιοχής "Annapurna" στο Νεπάλ», «Η Αποτίμηση της αξίας του παραδοσιακού χωριού "Uguela" στην Ισπανία» και «Η Αποτίμηση της ψυχαγωγικής αξίας της αναρρίχησης στην Σκωτία».

Ως γενικό συμπέρασμα της εργασίας θα λέγαμε ότι, γίνεται αντιληπτή η αξία εφαρμογής των παραπάνω μεθόδων περιβαλλοντικής οικονομίας, μέσω των αποτελεσμάτων της έρευνας, τα οποία είναι ενθαρρυντικά και αποδεικνύουν την σημαντική οικονομική αξία των διαφόρων περιβαλλοντικών και μη αγαθών που παρουσιάζονται στις παραπάνω 9 περιπτώσεις.

Διερεύνηση των Βιοκλιματικών Χαρακτηριστικών της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής του Μετσόβου. Δυνατότητες Προσαρμογής Σύγχρονων Τρόπων Δόμησης

**X. Καλογήρου, MSc Πολιτικός Μηχανικός ΕΜΠ
Α. Σαγιά, Καθηγήτρια ΕΜΠ**

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο τη διερεύνηση των βιοκλιματικών χαρακτηριστικών της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής καθώς και των δυνατοτήτων προσαρμογής σύγχρονων τρόπων δόμησης.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται όλο και περισσότερο κατανοητή η επιτακτική ανάγκη του βιοκλιματικού - ενεργειακού σχεδιασμού των κτιρίων και της δημιουργίας ενός δομημένου περιβάλλοντος συμβατού με το φυσικό. Η εφαρμογή αυτής της στρατηγικής έχει ως στόχο την εξασφάλιση συνθηκών άνεσης και την εξύψωση του βιοτικού επιπέδου. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική αποτελεί ένα τέτοιο πρότυπο περιβαλλοντικής-βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής και δύναται να δώσει καλά παραδείγματα εφαρμογής στη σύγχρονη αρχιτεκτονική. Επιπλέον, η παραδοσιακή αρχιτεκτονική έχει διαστάσεις πολιτιστικές, κοινωνικές και οικονομικές και πρέπει να διατηρηθεί. Ωστόσο, υπάρχουν δυσκολίες σε ένα τέτοιο εγχείρημα, δεδομένου ότι η αρχιτεκτονική εξελίσσεται και τα κτίρια καλούνται να ικανοποιήσουν νέες ανάγκες και απαιτήσεις συνθηκών άνεσης.

Συνεπώς ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι παραδοσιακοί οικισμοί, οι οποίοι προστατεύονται και διέπονται από περιοριστικούς όρους δόμησης προκειμένου να διατηρηθεί ο αρχιτεκτονικός τους χαρακτήρας, αλλά παράλληλα καλούνται να ανταποκριθούν στο σύγχρονο τρόπο ζωής.

Ως οικισμός μελέτης περίπτωσης επιλέχθηκε το Μέτσοβο, ο οποίος εμφανίζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί έχει χαρακτηριστεί ως προστατευόμενος και ισχύουν ειδικοί και περιοριστικοί όροι δόμησης. Επιπλέον, είναι ένας ορεινός οικισμός, με ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον και έχει κλίμα το οποίο χαρακτηρίζεται από δριμείς χειμώνες και σχετικά ζεστά καλοκαίρια. Παράλληλα, παρουσιάζει ιδιαίτερη τουριστική και οικονομική ανάπτυξη με αποτέλεσμα να υπάρχουν έντονες πιέσεις σε ότι αφορά τη διαχείριση του χώρου και του κτιριακού αποθέματος, ενώ διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την παραδοσιακή του φυσιογνωμία. Ωστόσο, εμφανίζονται στοιχεία αλλοίωσης και οι κάτοικοι αναζητούν νέες πρακτικές δόμησης προκειμένου οι κατοικίες τους να εξασφαλίζουν συνθήκες άνεσης με χαμηλό λειτουργικό κόστος.

Στόχος της εργασίας είναι η αναγνώριση της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του οικισμού (παλιάς και σύγχρονης), ο εντοπισμός των βιοκλιματικών χαρακτηριστικών της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, η αποτύπωση των σύγχρονων οικοδομικών τάσεων, η διερεύνηση των δυνατοτήτων προσαρμογής των βιοκλιματικών συστημάτων και αρχών στη σύγχρονη αρχιτεκτονική του οικισμού και η διατύπωση προτάσεων.

Για το σκοπό αυτό, η απαραίτητη πληροφορία αντλείται τόσο από διαθέσιμες έρευνες-μελέτες, όσο και από δευτερογενή στοιχεία όπως νομοθεσία και βιβλιογραφία. Επίσης, χρησιμοποιείται λογισμικό εργαλείο για τον υπολογισμό της θερμικής συμπεριφοράς των παραδοσιακών δομικών στοιχείων καθώς και των επεμβάσεων που μπορούν να γίνουν σε διατηρητέα κτίρια για την ενεργειακή τους αναβάθμιση.

Εν κατακλείδι, ως συμπέρασμα προκύπτει ότι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική του Μετσόβου υπακούει στις αρχές του βιοκλιματικού σχεδιασμού, αφού επιλεγόταν η συμπαγής, αμυντική δομή με μεγάλη θερμική μάζα και μικρά παράθυρα για την ελαχιστοποίηση των θερμικών απωλειών το χειμώνα, ενώ η βλάστηση και τα τρεχούμενα νερά από τις βρύσες στις γειτονιές δρόσιζαν το καλοκαίρι. Επιπλέον, η συσχέτιση της βιοκλιματικής και παραδοσιακής αρχιτεκτονικής δύναται να οδηγήσει στην ανάπτυξη πολυκριτηριακής (οικολογικά, οικονομικά, κοινωνικά κριτήρια) μεθοδολογίας για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό κτιρίων, ο οποίος θα συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη. Άλλωστε, παγκοσμίως, υπάρχει η τάση από τους σύγχρονους αρχιτέκτονες και μηχανικούς να διερευνήσουν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική προκειμένου η γνώση αυτή να αξιοποιηθεί στις σύγχρονες κατασκευές.

Ωστόσο σε ότι αφορά τη σημερινή κατάσταση της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του οικισμού, κρίνεται απαραίτητη η αναθεώρηση των όρων δόμησης του Μετσόβου καθώς και η εντατικότερη προστασία των παλαιών παραδοσιακών διατηρητέων κτιρίων.

Τέλος, η διαφύλαξη του φυσικού και του πολιτισμικού περιβάλλοντος είναι δράσεις παράλληλες με απώτερο στόχο την ευημερία και την ανάπτυξη.

Προτάσεις για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Προστασία του Περιβάλλοντος των Οικισμών της Βόρειας Πίνδου

Λ. Τάτσης, Διπλωματούχος Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Μελετητής
MSc "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Η εργασία αυτή επιχειρεί να αποτελέσει ένα συνοπτικό πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης και περιβαλλοντικού σχεδιασμού της ευρύτερης περιοχής της Βόρειας Πίνδου, προτείνοντας συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις. Σημειώνεται ότι μεγάλο τμήμα της εισήγησης αποτέλεσε στο παρελθόν αντικείμενο προς επεξεργασία του «Σχεδίου Διαχείρισης Προστατευόμενης Περιοχής Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου», στο οποίο συμμετείχε ο υπογράφων ως ειδικός συνεργάτης της μελετητικής ομάδας.

Ειδικότερα, η εργασία απαρτίζεται από τρία στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους τμήματα, τα οποία έχουν ως ακολούθως:

- Το 1^ο τμήμα αποτελεί ουσιαστικά το εισαγωγικό μέρος, το οποίο περιγράφει τη σχέση της χωροταξίας με τον ορεινό χώρο, τη μεθοδολογία που υιοθετήθηκε στην εργασία, την οριοθέτηση της περιοχής μελέτης, καθώς και τους στόχους της εργασίας, κυριότερος εκ των οποίων είναι η προστασία, ανάδειξη και διατήρηση των οικιστικών ενοτήτων της Βόρειας Πίνδου.
- Στο 2^ο τμήμα αναλύονται συνοπτικά τα στοιχεία που συγκροτούν τον φυσικό και κοινωνικοοικονομικό χώρο της περιοχής μελέτης. Παράλληλα, γίνεται η αξιολόγηση των αντικειμενικών δυνατοτήτων και περιορισμών της Βόρειας Πίνδου, θέτοντας ως κριτήρια τη γεωγραφική της θέση, τη φυσικότητά της, τον βαθμό διατάραξής της, καθώς και την κοινωνικοοικονομική αξία της ευρύτερης περιοχής.
- Τέλος, το 3^ο τμήμα, που είναι και το σημαντικότερο της εργασίας αναλύει επτά προτάσεις χωρικού σχεδιασμού της Βόρειας Πίνδου, οι οποίες τιτλοφορούνται ως εξής:
 1. Δημιουργία Μητρώου Ανθρωπογενών Πιέσεων.
 2. Καταγραφή και Αποκατάσταση Λατομικών Χώρων.
 3. Χαρτογράφηση Περιοχών Προτεραιότητας και Προστασία τους Από Αλλαγή Χρήσης.
 4. Εκπόνηση Μελετών ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ του Ν.2508/97.
 5. Μελέτη Οδικής Προσβασιμότητας με την Εγνατία Οδό και το Εθνικό Οδικό Δίκτυο.
 6. Προώθηση Προγραμμάτων Ορεινού - Περιπατητικού Τουρισμού, Με Επίκεντρο τη Βιοποικιλότητα.
 7. Ανάδειξη Πολιτισμικών Μνημείων.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι η μεσοπρόθεσμη εφαρμογή των ανωτέρω δράσεων, θα δώσει τη δυνατότητα επαναπροσδιορισμού του μοντέλου ανάπτυξης της Βόρειας Πίνδου, θέτοντας ως βασικούς του πυλώνες της προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την ευημερία των κατοίκων και την ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη.

Σχεδιασμός και Άσκηση Τουριστικής Πολιτικής σε Επιλεγμένους Ορεινούς Νομούς της Ελλάδας (Ιωαννίνων, Ευρυτανίας και Καστοριάς)

Α. Βλάμη, Διδάκτωρ Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης,
Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τ.Ε.Ι. Πάτρας

Γ. Τσάμος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Τουρισμού, Πανεπιστήμιο Πατρών

Γ. Α. Ζαχαράτος, Καθηγητής Τουριστικής Οικονομικής και Διοίκησης,
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πατρών

Περίληψη

Οι Ορεινοί όγκοι καταλαμβάνουν περίπου το ένα πέμπτο του συνόλου της γήινης επιφάνειας και καθίστανται σταδιακά σε σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς σε διεθνές επίπεδο. Η σταδιακή διαμόρφωση τουριστικών κινήτρων και παραγόντων ανάπτυξης των ορεινών όγκων, συντέλεσε στην κινητοποίηση και εν συνεχεία στον εκδημοκρατισμό του ορεινού τουρισμού. Σε αυτά τα πλαίσια, πολλές αναπτυγμένες χώρες έχουν χαράξει και ασκήσει μια διακριτή κρατική παρέμβαση με στόχο την τουριστική ανάπτυξη των ορεινών τους περιοχών, βασισμένη στις αρχές της βιωσιμότητας.

Ιστορικά, δύο κεντρικά θεσμικά υποκείμενα έχουν εμφανιστεί ως φορείς άσκησης αποκλειστικής εξουσίας και διαχειριστικού ελέγχου πάνω σε τμήματα του γεωγραφικού χώρου και των μηχανισμών παραγωγής και αναπαραγωγής της κοινωνίας: η ιδιωτική επιχείρηση και το κράτος. Τα δυο αυτά υποκείμενα παρεμβαίνουν στη διαμόρφωση των στόχων και την επιλογή των μέσων που απαιτούνται για τη προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων κατά τη διαδικασία σχηματισμού του ποσοτικά και ποιοτικά αναγκαίου τουριστικού κεφαλαίου, ικανού να διασφαλίζει την ετήσια παραγωγή και διάθεση της τουριστικής κατανάλωσης στον χώρο. Ο κρατικός σχεδιασμός, ουσιαστικά, παρεμβαίνει αντισταθμιστικά και εξισορροπητικά, παρέχοντας τους όρους και τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την ομαλή πορεία σχηματισμού του αναγκαίου τουριστικού κεφαλαίου σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Τα αναπτυξιακά κίνητρα, ειδικά, λειτουργούν, προς την κατεύθυνση της σύγκλισης των περιοχών μιας χώρας-υποδοχής, επιχειρώντας να επηρεάσουν τον τόπο εγκατάστασης και να στρέψουν τις ιδιωτικές επενδύσεις προς τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

Η εν λόγω ερευνητική εργασία μελετά την αποτελεσματικότητα της πολιτικής αυτής σε επιλεγμένες ορεινές περιοχές (νομοί Ιωαννίνων, Ευρυτανίας και Καστοριάς), με βάση την τυπολογία του ορεινού χώρου που χρησιμοποιεί το UNEP - World Conservation Monitoring Center. Για λόγους προσέγγισης και ερμηνείας αυτής της σύνθετης κρατικής παρέμβασης συσχετίζονται και ερμηνεύονται μεταβλητές όπως ζώνες κινήτρων, ενισχυόμενες ξενοδοχειακές ιδιωτικές επενδύσεις, δυναμικότητες ξενοδοχίας, κλπ.. Από την διερεύνηση των τριών εξ ολοκλήρου ορεινών νομών στην Ελλάδα, στη βάση επιλεγμένων χαρακτηριστικών της ασκηθείσας τουριστικής πολιτικής και της εξελικτικής χωρικής διάρθρωσης της ξενοδοχίας, γίνεται σαφές ότι υπάρχει κενό πολιτικής σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη του ελληνικού ορεινού χώρου και διαχρονικά αυτή ενσωματώθηκε στη γενικότερη πολιτική περιφερειοποίησης του ελληνικού τουρισμού.

Νέες Τεχνολογίες και Ορεινές Περιοχές

Κ. Μπίσας, Βιομηχανικός Σχεδιαστής, Μηχανολόγος Μηχανικός

Περίληψη

Η εργασία ‘neuromantic’ εκπονήθηκε στο ερευνητικό κέντρο Distance Lab με έδρα τα Highlands της Σκωτίας το 2008-2009 με σκοπό να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο νέες τεχνολογίες πληροφορικής μπορούν να εφαρμοστούν στις ορεινές περιοχές και να καταστήσουν αυτές, τα προϊόντα και τους παραγωγούς τους πιο προσβάσιμους στο κοινό και τον επισκέπτη της περιοχής.

Οι νέες τεχνολογίες έχουν γνωρίσει ραγδαία ανάπτυξη τα τελευταία 10 χρόνια και οι δυνατότητες συνδεσιμότητας και on-line παρουσίας δημιουργούν ευκαιρίες ανάπτυξης νέων καινοτόμων εφαρμογών και επιχειρηματικών μοντέλων, συμβάλλοντας έτσι στην αποκέντρωση.

Σε έκθεση προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο [The Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on “Employment in Rural Areas: closing the jobs gap” (21.12.2006)] αναφέρεται πως το 93% της έκτασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί αγροτικές περιοχές και σε αυτές κατοικεί το 58% του πληθυσμού. Τα δημογραφικά στοιχεία δηλώνουν τάσεις

1. αστικοποίησης
2. αποκέντρωσης προς προσβάσιμες ημι-αγροτικές περιοχές.

Ο πληθυσμός που παραμένει στις αγροτικές περιοχές είναι κυρίως άνδρες μεγαλύτερης ηλικίας. Τα ποσοστά ανεργίας ανέρχονται στο 7,9% για τους άνδρες και 10,6% για τις γυναίκες. Οι νέοι ενδιαφέρονται λιγότερο για τις αγροτικές ασχολίες ενώ οι καταρτισμένοι επαγγελματίες είναι λιγότεροι σε σχέση με τις αστικές περιοχές.

Η εργασία χρησιμοποιεί το βιομηχανικό σχέδιο (industrial design) και τις μεθόδους του ως δημιουργικό εργαλείο που μέσω της σύλληψης νέων εφικτών σεναρίων, της κατασκευής λειτουργικών πρωτοτύπων και της λήψης πληροφοριών από τον χρήστη οδηγείται στην ανάπτυξη καινοτόμων εφαρμογών.

Τα διαδραστικά πρωτότυπα και οι εφαρμογές που αναπτύχθηκαν για τους λόγους της παρούσας εργασίας σκοπεύουν στην ανάδειξη:

- του τοπικού περιβάλλοντος μέσα από τα μάτια ενός αντικειμενικού παρατηρητή – μιας αγελάδας των Highlands (cow-cam.tv)
- του μόχθο παραγωγής βιολογικών προϊόντων ενός μικρού παραγωγού (speaking vegetables)
- του σημείου προέλευσης των τοπικών συστατικών ενός γεύματος σε εστιατόριο (the dining table)
- της ευρύτερης περιοχής ως προσορισμού με χρήση διαδραστικής χαρτογράφησης μικρών επιχειρήσεων (localsoundscapes.net)

Οι αποκρίσεις των χρηστών στις εφαρμογές αυτές έδειξαν πως βοηθούν στην εμβάθυνση του επισκέπτη στην ζωή των ορεινών περιοχών, στην εκτίμηση της εργασίας και της ποιότητας των προϊόντων των ντόπιων κατοίκων και του περιβάλλοντος στο οποίο εργάζονται καθώς και στην προώθηση δικτύου παραγωγών μιας γεωγραφικής περιοχής ως αναπόσπαστο κομμάτι αυτής. Στο μέλλον, η ανάπτυξη εφαρμογών που προσφέρουν εμπλουτισμένη εμπειρία μιας περιοχής αποτελεί ευκαιρία για ανάπτυξη της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα του ποιοτικού τουρισμού.

Η Συμβολή του Κτηματολογίου στη Διαχείριση του Δασικού Χώρου

Ε. Δημοπούλου, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός, Επίκουρος Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

Α. Λαμπρόπουλος, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Π. Ζεντέλης, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός - Πολιτικός Μηχανικός, Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Γνωστική Περιοχή Κτηματολογίου, Τομέας Τοπογραφίας,

Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Ο δασικός χώρος, παρά τη συνταγματική του προστασία από το 1975, έχει αυξημένες ανάγκες ορθολογικής διαχείρισης, προστασίας και ανάπτυξης. Μέχρι σήμερα, οι ανάγκες αυτές δεν ικανοποιούνται, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται προβλήματα καταπατήσεων της δημόσιας δασικής γης, απρογραμμάτιστης κι ανεξέλεγκτης οικιστικής εξάπλωσης και απώλειας του χαρακτήρα του δασικού περιβάλλοντος ως ενιαίου βασικού οικοσυστήματος. Παράλληλα, η έλλειψη δασικών χαρτών, που να οριοθετούν σαφώς τα δάση και τις δασικές εκτάσεις, δίνει τη δυνατότητα εσφαλμένης ή και υπερβολικής ερμηνείας των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας, με σοβαρές κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις στη χώρα.

Στην εργασία αυτή, γίνεται αναφορά στα προβλήματα του δασικού χώρου και εξετάζονται κατά περίπτωση συγκεκριμένα μέτρα, άμεσα συναρτώμενα με το πρόγραμμα δράσης του υπό σύνταξη Εθνικού Κτηματολογίου (Ε.Κ.). Ειδικότερα εξετάζεται η διαδικασία οριοθέτησης του δασικού χώρου, σε συνδυασμό με το συντασσόμενο Ε.Κ. και ο ρόλος των δασικών υπηρεσιών στο καθεστώς του δασικού χώρου. Είναι φανερό ότι, η διασαφήνιση του ορισμού του δασικού χώρου με την ταυτόχρονη χρήση των απαραίτητων υποβάθρων, πρέπει να οδηγήσει στην αντικειμενοποίηση των ορίων του, δεδομένου ότι, η άμεση σύνταξη και οριστικοποίηση των δασικών χαρτών της χώρας είναι απαραίτητη κι επείγουσα για την προστασία, τη μη περαιτέρω συρρίκνωση, τη διαχείριση και την ανάπτυξη του δασικού χώρου. Τα επιμέρους προβλήματα στην προοπτική αυτή αφορούν:

- Στο πρόβλημα του ισχύοντος «τεκμηρίου υπέρ του Δημοσίου», το οποίο έχει ως συνέπεια διαφορετική διαδικασία αναγνώρισης δικαιούχων, και το οποίο επιτείνεται από τη μη οριοθέτηση του δασικού χώρου. Θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν οι διαδικασίες αναγνώρισης των δικαιούχων, προκειμένης της σύνταξης του Ε.Κ., οι οποίες πρέπει να είναι ανεξάρτητες από τη χρήση γης.
- Στην ανάγκη της προστασίας της χρήσης του δασικού χώρου, η οποία δημιουργείται από την πολλαπλότητα των θεσμοθετημένων εξαιρέσεων από τη μη αλλαγή χρήσης του δασικού χώρου και τον κατ' επιλογήν αποχαρακτηρισμό δασικών εκτάσεων. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται μία δυναμική αύξησης δασικών εκτάσεων, που αποκτούν δυνατότητα οικοδομικής εκμετάλλευσης.

Παράλληλα με τη διαδικασία οριοθέτησης του δασικού χώρου, η μελέτη αντιμετωπίζει τα θέματα προστασίας του δασικού πλούτου από πυρκαγιές με προληπτικές μελέτες, έργα και μέτρα. Ειδικότερα, γίνεται αναφορά σε σχετικά γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών, όπως αυτό που αναπτύχθηκε από το εργαστήριο με αφορμή τις πυρκαγιές της Πεντέλης, και διατυπώνονται συμπερασματικά, θέσεις και προτάσεις, με στόχο τη βελτίωση της υφιστάμενης διαχείρισης, προστασίας και ανάπτυξης του δασικού χώρου.

Διερεύνηση του Προφίλ των Επισκεπτών του Μετσόβου και η Άποψή τους για τον Παραδοσιακό του Χαρακτήρα

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Ε. Μπουτέτσιου, Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, Msc

Α. Οικονόμου, Μηχανικός Μεταλλείων– Μεταλλουργός, Msc

Χ. Παπαδάκη, Αξιοποίηση Φυσικών Πόρων και Γεωργικής Μηχανικής, Msc

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, οι Έλληνες ανακαλύπτουν εκ νέου τα βουνά. Αναζητούν σ' αυτά την επαφή με την ομορφιά της φύσης, τη χαλάρωση από τους νευρωτικούς ρυθμούς της πόλης και την ομορφιά των παραδοσιακών οικισμών.

Για τις περισσότερες περιοχές της ορεινής Ελλάδας, ο ορεινός τουρισμός αποτελεί σημαντική αναπτυξιακή προοπτική συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση του εισοδήματος και τη γενικότερη βελτίωση του επιπέδου ζωής του τοπικού πληθυσμού.

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας αποτέλεσε η διερεύνηση των χαρακτηριστικών των επισκεπτών του Μετσόβου και οι απόψεις τους σχετικά με την παραδοσιακή φυσιογνωμία του οικισμού.

Βάση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων προέρχεται από κοντινές περιοχές, έχει επισκεφτεί το Μέτσοβο περισσότερες από τρεις φορές και θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως “τουρίστες της μιας μέρας”, καθώς ένας στους δύο το επισκέπτονται αυθημερόν. Όσον αφορά στα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά, το 70% των επισκεπτών είναι μέχρι 40 ετών, το 40% έχουν εισόδημα πάνω από 30.000 € και 2 στους 3 είναι απόφοιτοι ανώτερης ή ανώτατης σχολής.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις των επισκεπτών περί παραδοσιακής φυσιογνωμίας του οικισμού, καθώς στην πλειοψηφία τους θεωρούν ότι το Μέτσοβο παρουσιάζει ελάχιστα στοιχεία αλλοίωσης. Ακόμη ότι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική του πρέπει να διατηρηθεί καθώς αποτελεί στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ θα πρότειναν το Μέτσοβο για επίσκεψη σε φίλους και συγγενείς.

Αποτίμηση της Αξίας του Μετσόβου ως Τουριστικού Προορισμού με Χρήση της Μεθόδου Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού

Μ. Μέγα, Πολιτικός Μηχανικός, Μ.Δ.Ε. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»,
Μ.Δ.Ε. «Υδραυλική Μηχανική»

Σ. Μπαλαμπέκος, Δασολόγος – Περιβαλλοντολόγος, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Δ.Π.Μ.Σ. του
Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Ν. Κατσουλάκος, Μηχανολόγος Μηχανικός, Μ.Δ.Ε. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Υποψήφιος
Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η αποτίμηση της αξίας του Μετσόβου ως τουριστικού προορισμού, με τη μέθοδο Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού (Travel Cost Method - TCM). Η συγκεκριμένη μεθοδολογία αποτελεί κλασικό εργαλείο της Περιβαλλοντικής Οικονομίας και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1947. Στηρίζεται στην κεντρική υπόθεση ότι το συνολικό κόστος επίσκεψης σε ένα τόπο ενδιαφέροντος είναι ένα μέτρο της ψυχαγωγικής του αξίας.

Η εφαρμογή της μεθόδου TCM βασίστηκε σε προσωπικές συνεντεύξεις επισκεπτών του Μετσόβου, μέσω κατάλληλα διαμορφωμένων ερωτηματολογίων. Μέσω της μεθόδου, υπολογίστηκαν τα χρηματικά ποσά που δαπανούν οι επισκέπτες, προκειμένου να φθάσουν και να παραμείνουν στο Μέτσοβο. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν αφορούν στην περιοχή προέλευσης των τουριστών, στο μέσον με το οποίο ταξίδεψαν, στη χρονική διάρκεια του ταξιδιού τους και στο χρόνο παραμονής τους στο Μέτσοβο.

Οι υπολογισμοί οδηγούν στο βασικό συμπέρασμα ότι η οικονομική αξία του Μετσόβου ως τουριστικού προορισμού ξεπερνά τα 28.000.000 € ανά έτος. Το μέγεθος αυτό αποτελεί το «κατώφλι» της συνολικής του αξίας, αφού η αποτίμηση βασίζεται αποκλειστικά σε κόστη που δαπανώνται από τους επισκέπτες και συνεπώς αντανakλά κυρίως την αξία χρήσης του Μετσόβου ως τουριστικού προορισμού.

Συμπερασματικά, η εφαρμογή της μεθόδου Ανάλυσης Κόστους Ταξιδιού στην περίπτωση του Μετσόβου, για την αποτίμηση της αξίας του ως τουριστικού προορισμού, αποτελεί ένα καινοτομικό εργαλείο στη μελέτη της τουριστικής ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Μπορεί να συνεισφέρει στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της περιοχής, αφού αποτιμά σε χρηματικές μονάδες το τουριστικό προϊόν που προσφέρει στο Μέτσοβο, διευκολύνοντας έτσι τους τοπικούς φορείς στις περαιτέρω εκτιμήσεις και αποφάσεις τους.

Εκτίμηση της Προθυμίας Πληρωμής των Κατοίκων του Μετσόβου για τη Διατήρηση της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής του Οικισμού

Κ. Τολίδης, Μηχανικός Περιβάλλοντος, Msc, Υπ. Δρ. ΑΠΘ
Σ. Γιαννακοπούλου, Αρχιτέκτων Μηχανικός, Msc, Υπ. Δρ. ΕΜΠ
Δ. Δαμίγος, Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από έρευνα πεδίου που διεξήχθη στα νοικοκυριά του Μετσόβου, ενός από τους σημαντικότερους ορεινούς οικισμούς της χώρας. Βασικός στόχος της εργασίας είναι να αναδειχθεί ο διακριτός ρόλος της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, ως πολιτισμικού αγαθού, στο υφιστάμενο μοντέλο ανάπτυξης της περιοχής. Ειδικότερο στόχο αποτέλεσε η εκτίμηση της οικονομικής αξίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού, υπό το πρίσμα του θεωρητικού υπόβαθρου και των αναλυτικών τεχνικών του επιστημονικού κλάδου της περιβαλλοντικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η Μέθοδος της Υποθετικής ή Εξαρτημένης Αξιολόγησης (Contingent Valuation Method - CVM). Η μέθοδος αυτή βασίζεται στην κατασκευή μιας υποθετικής αγοράς, μέσω της οποίας επιδιώκεται να υπολογιστεί η διάθεση του ερωτώμενου να πληρώσει ή να αποζημιωθεί (Willingness To Pay – WTP or Willingness To Accept – WTA) για τις μεταβολές στην παρεχόμενη ποιότητα ή/και ποσότητα μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών με χρήση κατάλληλα δομημένων ερωτηματολογίων.

Πιο συγκεκριμένα, η οικονομική αποτίμηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής υπολογίστηκε βάσει της προθυμίας των νοικοκυριών του Μετσόβου να καταβάλλουν, σε ετήσια βάση, μια εθελοντική εισφορά σε ένα φορέα, οποίος θα έχει ως αντικείμενο τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του οικισμού. Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, συγκεντρώθηκαν με προσωπική συνέντευξη 263 ερωτηματολόγια από το σύνολο του οικισμού σε διάστημα 2 μηνών (Ιούνιος – Ιούλιος 2009).

Αν και η έρευνα εστιάζει στην εκτίμηση της προθυμίας πληρωμής των κατοίκων του οικισμού για τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να εκφράσουν και γενικότερες απόψεις σε θέματα που άπτονται της φυσιογνωμίας του οικισμού, όπως ο βαθμός και τα στοιχεία αλλοίωσης του παραδοσιακού χαρακτήρα του Μετσόβου, η αποτελεσματικότητα του θεσμικού πλαισίου προστασίας του οικισμού, τα προβλήματα που δημιουργούνται από τους περιοριστικούς όρους δόμησης, κ.ά.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας αποδεικνύεται ότι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική ενέχει μια σημαντική οικονομική αξία, η οποία αποτυπώνεται στην εθελοντική πληρωμή των νοικοκυριών. Επιπλέον, αναδεικνύεται ο ρόλος και η βαρύτητα δημογραφικών και άλλων παραμέτρων στη διαμόρφωση της προθυμίας πληρωμής, μέσα από τη χρήση γραμμικών και λογιστικών μοντέλων παλινδρόμησης. Τέλος, προκύπτουν ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα, όσον αφορά γενικότερα στο χαρακτήρα και τη σημασία της διατήρησης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών: “Πράσινος Τουρισμός”. Προοπτικές Σχεδιασμού Ολοκληρωμένης Εθνικής Πολιτικής: Το παράδειγμα του Μετσόβου

Τριανταφύλλου Δ., Μηχανικός Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Msc Χωροταξίας, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και
Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση διαπραγματεύεται την ανάπτυξη του τουρισμού στο σύγχρονο διεθνές ανταγωνιστικό πλαίσιο, την ανάγκη προσαρμογής του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στα νέα δεδομένα, το ρόλο των ορεινών περιοχών στην ανάπτυξη του και μελέτης της προοπτικής πιλοτικής ανάπτυξης του Μετσόβου ως “πράσινος” προορισμός. Η εισήγηση διακρίνεται σε τέσσερις ενότητες: α) στην εισαγωγική ενότητα όπου αναλύεται η μεθοδολογία, οι στόχοι και η οργανωτική δομή της, β) στην δεύτερη ενότητα, το θεωρητικό τμήμα της ανάλυσης με την βιβλιογραφική ανασκόπηση μιας σειρά ζητημάτων που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, την σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος και παρουσίαση των εννοιών “πράσινος” τουρισμός και του “πράσινος” προορισμός, γ) στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται η μελέτη της περίπτωσης του Μετσόβου, η δυνατότητα ανάπτυξης του ως “πράσινος” προορισμός τέλος, δ) στη τέταρτη ενότητα διατυπώνονται τα συμπεράσματα με στόχο την ανάπτυξη της χωρικής ενότητας ως πόλος πράσινης τουριστικής ανάπτυξης, καθώς ο παραπάνω τύπος τουρισμού αναμένεται να κυριαρχήσει τα επόμενα χρόνια και στην Ελλάδα.

Λέξεις Κλειδιά: ανάπτυξη, ορεινές περιοχές, περιβάλλον, πράσινος τουρισμός, Μέτσοβο

Η συμβολή της παράδοσης στην Ολοκληρωμένης και Αξιοβίωτη Ανάπτυξη των ορεινών περιοχών

Α. Τρομπούκης , διδάσκων ως επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Ελλάδας

Περίληψη

Στην εργασία αυτή μετά από μια συνοπτική εισαγωγή, στην οποία επισημαίνεται η αξία αυτών των συνεδρίων με θέματα συζήτησης όπως αυτό της Ολοκληρωμένης και Αξιοβίωτης Ανάπτυξης των ορεινών περιοχών, στη συνέχεια ορίζουμε τις έννοιες αυτής της ανάπτυξης καθώς και της παράδοσης, προκειμένου να φανούν η αλληλεξάρτηση και η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των εννοιών.

Αφού διευκρινίσουμε ότι η παράδοση δεν είναι συντήρηση, κατόπιν ισχυριζόμαστε ότι μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα η υλοποίηση της Ολοκληρωμένης και Αξιοβίωτης Ανάπτυξης όταν, το μοντέλο αυτό είναι συνυφασμένο με την παράδοση, μέσα από την ανάδειξη και προβολή του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Πεποίθησή μας είναι ότι · μολονότι στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας παρατηρείται μια συνεχής μετανάστευση των ανθρώπων και μια συνεχιζόμενη οικονομική παρακμή, ωστόσο αυτά δεν αποτελούν πειστικό λόγο υστέρησης, διότι η παράδοση των ορεινών περιοχών και οι τοπικές γνώσεις μπορούν να οδηγήσουν στη σχεδίαση προϊόντων (βιοκαλλιέργειες) και υπηρεσιών (αγροτουρισμός), που είναι δυνατόν να δώσουν οικονομική ώθηση στις κοινωνίες των ορεινών περιοχών.

Ας το επιχειρήσουμε.

Τοποφιλία και Τοποφοβία

Η σημασία της επιλογής του τόπου κατασκευής ενός κτιρίου, στην επίτευξη της ευδαιμονίας και της ποιότητας της ζωής, μέσα από την μελέτη 30 διαφορετικών βιοκλιματικών κτιρίων και των ιδιοκτητών τους

Κ. Τσίπηρας, Μηχανικός βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, Δρ. Χωροταξίας,
Συνιδρυτής του Σ.ΟΛ.ΑΡ.- Συλλόγου Ολιστικής Αρχιτεκτονικής
και της διεθνούς οργάνωσης MOUNTAIN WILDERNESS,
Συγγραφέας των βιβλίων: «οικολογική αρχιτεκτονική»
και «ορεινή Ελλάδα», (εκδόσεις Κέδρος)

Περίληψη

«Odi et amo: quare id faciam, fortasse requires. Nascio sed fieri sentio et excrucior,...», δηλαδή, με λίγα λόγια, «αγαπώ και μισώ. Γιατί; αναρωτιέστε;...», Γάιος Βαλέριος Κάτουλος.

Ο χώρος, όπως και η αρχιτεκτονική, μπορεί να οδηγήσει τους ανθρώπους, στην Τοποφιλία ή στην Τοποφοβία, ανάλογα με την καταγωγή, ηλικία, φύλλο, επίπεδο μόρφωσης, κλπ., αλλά και ανάλογα με το υψόμετρο, το τοπίο, την περιβάλλουσα φύση, το κλίμα, την θέση του ήλιου, το γεωλογικό υπόβαθρο, κ.α. Και από εκεί στην διαμόρφωση μιας φιλο-περιβαλλοντικής συνείδησης, και πιθανά στην ανακάλυψη του βαθύτερου οικολογικού εαυτού, η, στην δημιουργία αντι-περιβαλλοντικών μηχανισμών, και στην αποξένωση από την Γή .

Ο χώρος και η αρχιτεκτονική, στην εισήγηση αυτή εξετάζονται μέσα από την μελέτη 20 διαφορετικών βιοκλιματικών κτιρίων, που μελετήθηκαν και κατασκευάστηκαν από το αρχιτεκτονικό γραφείο των «Κ. & Θ. Στεφ. Τσίπηρα & Συνεργατών», από το 1979 έως το 2009, αλλά και μέσα από την ταυτότητα των ιδιοκτητών τους.

Στα πλαίσια των διεθνών ερευνητικών προγραμμάτων UTOPIA & TOPOPHILIA, εξετάστηκαν 2000 διαφορετικές περιπτώσεις συσχετισμού χώρου και ιδιοκτητών , σε 40 διαφορετικές χώρες, εκ των οποίων οι 10 ,(με την προσθήκη άλλων νεωτέρων 10), αφορούν την παρούσα εισήγηση.

Όλες σχετίζονται με κτίρια τα οποία αποδεδειγμένα εξοικονομούν ενέργεια, σε σχέση με τα συμβατικά και έχουν κατασκευασθεί με οικολογικά υλικά , και εφαρμογή Α.Π.Ε.

Άλλα ευρίσκονται στην πεδινή και νησιωτική , και άλλα στην ορεινή Ελλάδα.

Σε άλλα οι ιδιοκτήτες κατάγονταν από τον τόπο κατασκευής του κτιρίου κατοικίας τους, σε άλλα όχι.

Σε όλες τις περιπτώσεις αποδείχθηκε ότι ο περιβάλλον χώρος, αποτελείται ουσιαστικά από μία δεξαμενή κραδασμών που καθορίζει την ανθρώπινη ύπαρξη, και ότι η αρχιτεκτονική μπορεί να οδηγήσει στην ευδαιμονία ,που αποτελεί και την ανθρώπινη εντελέχεια και στην αρμονία, ή, στα αντίθετα τους.

«Σε ποιόν τόπο, πες μου, (Αντιγόνη),σε πόλη τίνων ανθρώπων ήρθαμε;...» (Σοφοκλέους, Οιδίποδας επί Κολωνό)

Σχέδιο συμμετοχής των παιδιών στις πρωτοβουλίες Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Η περίπτωση του Μετσόβου.

Ι. Τσεβρένη, Δρ. Ε.Μ.Π., Περιβαλλοντολόγος, MSc «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π.
Α. Γεροντέλη, Περιβαλλοντολόγος, MSc «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π., ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα των ορεινών περιοχών στην Ελλάδα είναι η μαζική αποχώρηση του ορεινού πληθυσμού τους, ήδη από τις δεκαετίες του 1950, 1960 και 1970. Ιδιαίτερα έντονο είναι το φαινόμενο αυτό για τους νέους, οι οποίοι φεύγουν από τα χωριά τους, θεωρώντας ότι δεν μπορούν να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες που έχουν οι συνομήλικοί τους στα αστικά κέντρα. Ευκαιρίες για εργασία, εκπαίδευση, ψυχαγωγία, κοινωνικοποίηση, πολιτιστικές δραστηριότητες κ.λπ. Η τάση αυτή επιτείνεται από το γεγονός ότι μέχρι σήμερα δεν υπάρχει ουσιαστική συμμετοχή των νέων στην ανάπτυξη του τόπου τους, καθώς δεν συνυπολογίζονται στις εκάστοτε αναπτυξιακές διαδικασίες και οι δικές τους πραγματικές ιδέες, ανάγκες, προτεραιότητες και επιθυμίες.

Η εργασία αυτή πραγματεύεται την ανάγκη συμμετοχής των παιδιών στην ανάπτυξη της ορεινής/μειονεκτικής περιοχής στην οποία διαμένουν. Τα παιδιά αποτελούν μία κοινωνική ομάδα η οποία, ενώ έχει ιδιαίτερη δυναμική και θα πάρει, μελλοντικά, στα χέρια της την ανάπτυξη του τόπου της, βρίσκεται στο περιθώριο. Δεν καλούνται να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς θεωρείται ότι στερούνται των ικανοτήτων και της ωριμότητας που απαιτείται. Αφενός, η έλλειψη της εμπλοκής των παιδιών στην ανάπτυξη της περιοχής τους στερεί από την ίδια την κοινωνία τις πολύτιμες και δημιουργικές ιδέες τους, αφετέρου, τα ίδια τα παιδιά δεν έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν ικανότητες απαραίτητες για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας αλλά και να εκπαιδευτούν ως ενεργοί πολίτες που γνωρίζουν τον τόπο τους και συμμετέχουν στη διαμόρφωση καλύτερων και ποιοτικότερων συνθηκών διαβίωσης.

Η εργασία τεκμηριώνει και αναδεικνύει τη σημασία συμμετοχής των παιδιών ως απαραίτητο συστατικό, μίας κοινωνικά και πολιτικά δίκαιης και αποτελεσματικής αναπτυξιακής διαδικασίας. Τα παιδιά θεωρούνται στην εργασία αυτή πολίτες που διαθέτουν την ικανότητα και το δικαίωμα να συμβάλουν με τις ιδέες τους, στη διαμόρφωση του τόπου τους. Η συστηματική και ενεργός εμπλοκή των παιδιών στα ζητήματα της περιοχής τους μπορεί, επίσης, να συμβάλει στη συγκράτηση των νέων ανθρώπων στην ιδιαίτερη πατρίδα τους και στο ξαναζωντάνεμα και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις ορεινές περιοχές.

Στο πλαίσιο της εργασίας, θα επιχειρηθεί μέσα από τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών, των δυνατοτήτων και των αναγκών της κοινωνικής ομάδας των παιδιών της περιοχής του Μετσόβου, η διαμόρφωση ενός κατάλληλου σχεδίου για την ενίσχυση της συμμετοχής των παιδιών στην αναπτυξιακή διαδικασία. Το σχέδιο συμμετοχής θα αποτελέσει ένα πλαίσιο ανάδειξης κύριων ζητημάτων, προτάσεων, καλών πρακτικών και εφαρμογών για την εμπλοκή των παιδιών στα ζητήματα του τόπου τους και για τη συμμετοχή τους, μέσα από την έκφραση των ιδεών, των αναγκών και των προτεραιοτήτων τους, στο δημόσιο διάλογο για την ανάπτυξη του Μετσόβου και της ευρύτερης περιοχής. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, ως εργαλείο εκπαίδευσης των παιδιών για τη συμμετοχή τους στον αναπτυξιακό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό.

Το σχέδιο συμμετοχής των παιδιών αποτελεί ένα μεθοδολογικό εργαλείο και ένα πλαίσιο δέσμευσης και δράσης, που μπορεί να φανεί χρήσιμο τόσο στην τοπική αυτοδιοίκηση όσο και στην ευρύτερη κοινωνία του Μετσόβου. Η εμπλοκή των παιδιών στα ζητήματα του τόπου τους μπορεί να συμβάλει ευρύτερα σε έναν κοινωνικά δίκαιο, φιλικό για τον άνθρωπο και τη φύση, δημιουργικό, αλληλέγγυο αναπτυξιακό σχεδιασμό, που εμπλέκει όλες τις κοινωνικές ομάδες. Ταυτόχρονα, μπορεί να αποτελέσει προϋπόθεση για τη συγκρότηση και λειτουργία των φορέων των πρωτοβουλιών Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της κάθε ορεινής περιοχής.

Βασικές βιβλιογραφικές αναφορές

- Chawla L., (επιμ.) 2001. *“Growing up in an Urbanizing World”*, Paris/London: Unesco/ Earthscan Publications.
- Hart R., 1997. *“Children’s Participation: the Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental care”*, London: Unicef.
- Matthews H., 2001. *“Children and Community Regeneration. Creating better neighbourhoods”*, London: Save the Children.
- Παπαδημάτου Α., Ρόκος Δ., 2004. «*“Βιώσιμη” και Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας και του κόσμου*». Πρακτικά 3ου Διεπιστημονικού Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών. Θεωρία και Πράξη», Ε.Μ.Πολυτεχνείο – Δήμος Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου 2001, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, Μέτσοβο, Επιστημονική Επιμέλεια Καθ. Δ. Ρόκος, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2004, Αθήνα σελ. 141-171.
- Robottom I., 1987. *“Environmental Education: Practice and possibilities”*, Geelong: Deakin University Press.
- Ρόκος Δ., 2004. «*Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές. Θεωρία και πράξη*». Πρακτικά 3ου Διεπιστημονικού Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών. Θεωρία και Πράξη», Ε.Μ.Πολυτεχνείο – Δήμος Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου 2001, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, Μέτσοβο, Επιστημονική Επιμέλεια Καθ. Δ. Ρόκος, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2004, Αθήνα σελ. 79-140.
- Spencer C. and Blades, M., 2006. *“Children and their Environments. Learning, Using and Designing Spaces”*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sutton S.E. και Kemp S.P., 2002. *“Children as Partners in neighbourhood placemaking: lessons from intergenerational design charrettes”*, Journal of Environmental Psychology, 22, 171-189.

Η σημασία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Μετσόβου για τους επισκέπτες του: Εφαρμογή της Μεθόδου Υποθετικής Αξιολόγησης (CVM)

Δ. Ανδρεόπουλος Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, Msc

Σ. Γιαννακοπούλου, Αρχιτέκτων Μηχανικός, Msc, Υπ. Δρ. ΕΜΠ

Δ. Δαμίγος, Επίκ. Καθηγητής, Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών, Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Οι ορεινές κοινότητες υφίστανται σημαντικές πιέσεις εξαιτίας της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, της δημιουργίας ρεύματος μαζικού τουρισμού, κ.ά., που οδηγούν σε αλλοίωση ή ακόμη και σε απώλεια των ιδιαίτερων στοιχείων τους και θέτουν σε κίνδυνο την ίδια τους την ύπαρξη. Στην ορεινή Ελλάδα, το στοιχείο που απειλείται άμεσα είναι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική και, κατ' επέκταση, ο παραδοσιακός χαρακτήρας των ορεινών χωριών. Περιοχές με έντονη τουριστική ανάπτυξη, εμφανίζουν ήδη σημαντικό βαθμό αλλοίωσης της παραδοσιακής τους φυσιογνωμίας. Και αυτό παρά το γεγονός ότι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική αναγνωρίζεται ως πολιτιστικό αγαθό, το οποίο προστατεύεται τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό και θεωρείται δεδομένη η συμβολή της στο αναπτυξιακό δυναμικό μιας περιοχής.

Αν και το πρόβλημα είναι πολύπλευρο και πολυδιάστατο, μία από τις συνιστώσες του σχετίζεται με την υποτίμηση της πραγματικής αξίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, η οποία, όπως και πολλά άλλα κοινωνικά και περιβαλλοντικά αγαθά, ενέχει χαρακτήρα δημοσίου αγαθού και δεν έχει αγοραία τιμή, τουλάχιστον με την έννοια που έχουν τα οικονομικά αγαθά. Στην αντιστροφή της συγκεκριμένης κατάστασης θα μπορούσε να συμβάλει η αποτίμηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής σε οικονομικούς όρους, με την εφαρμογή κατάλληλων μεθόδων της περιβαλλοντικής οικονομίας. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στη διεθνή βιβλιογραφία μια συστηματική προσπάθεια εφαρμογής τέτοιων μεθόδων στην αποτίμηση της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά στην Ελλάδα η εφαρμογή τους στο συγκεκριμένο πεδίο είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της πρώτης έρευνας, στην Ελλάδα, με εφαρμογή της μεθόδου Υποθετικής Αξιολόγησης (Contingent Valuation Method - CVM), για την αποτίμηση της αξίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του ορεινού οικισμού του Μετσόβου, η οποία στηρίζεται στην προθυμία πληρωμής των επισκεπτών του Μετσόβου για τη διαφύλαξη του παραδοσιακού χαρακτήρα του οικισμού. Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ιδιαίτερος ενδιαφέροντα και αναδεικνύουν την αξία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής σε οικονομικούς όρους, καθώς, όπως προκύπτει, σημαντικό κομμάτι των επισκεπτών αντιλαμβάνεται την αξία του παραδοσιακού χαρακτήρα του οικισμού και υποστηρίζει την προστασία και ανάδειξή του, δηλώνοντας πρόθυμο να καταβάλλει συγκεκριμένο χρηματικό ποσό για το σκοπό αυτό.

Δεδομένης της έλλειψης ανάλογων μελετών στον ελληνικό χώρο, και δη στον ορεινό, η έρευνα αποτελεί καινοτόμο εργαλείο στην κατεύθυνση της ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της Ελλάδας.

Η συνεισφορά των Ηπειρωτών τεχνιτών στην οικοδόμηση των ορεινών κοινοτήτων της Στερεάς Ελλάδος.

Γ. Γιαννίτσαρης, Διδάκτωρ Αρχιτέκτων Μηχανικός Ε.Μ.Π.,
Λέκτορας Σχολής Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Από τις έρευνες που σχετίζονται με την ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, προκύπτουν σημαντικά στοιχεία που αναδεικνύουν τη συνεισφορά των Ηπειρωτών τεχνιτών στην κατασκευή μίας σειράς σημαντικών τεχνικών έργων σε ορεινές κοινότητες, τόσο στην περίοδο της Τουρκοκρατίας όσο και στην περίοδο μετά τη δημιουργία του ελεύθερου Ελληνικού Κράτους. Πρόκειται για έργα υποδομής (γέφυρες, δρόμοι, υδραγωγεία κ.λ.π.) καθώς και για κτηριακά έργα (ναοί, μοναστήρια, σχολεία, οικίες κ.λ.π.).

Από τα μέχρι σήμερα γνωστά στοιχεία, φαίνεται ότι από δύο περιοχές της Ηπείρου προέρχονταν συνεργεία οικοδόμων που πραγματοποίησαν σπουδαία τεχνικά έργα τόσο στην Ελλάδα αλλά και σε χώρες της τέως Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Πρόκειται για την περιοχή των χωριών που ευρίσκονται περίξ της Κόνιτσας (Πυρσόγιαννη, Βούρμπιανη, Καστάνιανη κ.λ.π.) και της περιοχής των Τζουμέρκων (Άγναντα, Πράμαντα, Καταρράκτης κ.λ.π.). Σημαντικά είναι τα έργα που πραγματοποίησαν αυτά τα συνεργεία, στις ορεινές περιοχές της Στερεάς Ελλάδος. Πρόκειται για έργα που χαρακτηρίζονται από τεχνογνωσία και αισθητική, και πραγματοποιήθηκαν κάτω από δυσχερείς συνθήκες με τα δεδομένα του δύσβατου εδάφους και των δυσμενών καιρικών συνθηκών των ορεινών περιοχών.

Τα σημαντικότερα από αυτά τα τεχνικά έργα που και σήμερα προκαλούν θαυμασμό και συγκίνηση, κυρίως ανήκουν σε δύο ενότητες: Τις γέφυρες και τα κτήρια. Σε μία σειρά από γέφυρες που έχουν μελετηθεί, φαίνεται η τεχνική επάρκεια αλλά και οι υπεράνθρωπες προσπάθειες των τεχνιτών. Επίσης σε μία σειρά κτηρίων φαίνεται η δεξιοτεχνία των οικοδόμων, το σύστημα δόμησης, η συγκρότηση του συνεργείου αλλά και η οργάνωση του εργοταξίου.

Ανακτώντας τη χαμένη φυσιογνωμία των ορεινών οικισμών: Μια πρόταση για τον οικισμό της Βυτίνας

Στ. Γιαννακοπούλου, Αρχιτέκτων Μηχανικός, MSc, Υποψήφια Διδάκτωρ Μηχανικός Ε.Μ.Π.,
ΜΕ.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Η επιστροφή του πληθυσμού στα βουνά συνεπάγεται σημαντικές χωρικές προεκτάσεις στο ιδιαίτερα ευάλωτο δομημένο περιβάλλον των ορεινών οικισμών. Όταν τις δεκαετίες του '40 – '50 και του '60 – '70 οι ορεινοί πληθυσμοί εγκατέλειπαν μαζικά τον τόπο τους για να εγκατασταθούν στα αστικά κέντρα, η εξέλιξη έμοιαζε να παγώνει στα βουνά. Ο κοινωνικός μαρασμός στον οποίο θα περνούσαν σταδιακά οι ορεινοί οικισμοί συνοδεύτηκε από την, σε μεγάλο βαθμό, διατήρηση της παραδοσιακής τους αρχιτεκτονικής και της τοπικής τους φυσιογνωμίας. Τις τελευταίες δεκαετίες ο κόσμος ξανά ανακαλύπτει τα βουνά και ο ορεινός χώρος επανέρχεται στο προσκήνιο. Σύγχρονες χρήσεις ωστόσο ζητούν κάλυψη σε ένα αρκετά άκαμπτα δομημένο περιβάλλον που δημιουργήθηκε για άλλες ανάγκες. Αποσπασματικές επεμβάσεις στον κτισμένο χώρο και έλλειψη αποτελεσματικής προστασίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ευθύνονται κυρίως για την υποβάθμιση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας που πολλοί ορεινοί οικισμοί εμφανίζουν σήμερα. Αναπόφευκτα, οικισμοί οι οποίοι έχουν το προνόμιο να συγκρατούν μόνιμο πληθυσμό και να εμφανίζουν έντονη τουριστική ανάπτυξη έχουν υποστεί ήδη τη μεγαλύτερη αλλοίωση της τοπικής, παραδοσιακής τους φυσιογνωμίας.

Ο ορεινός οικισμός της Βυτίνας, στο Νομό Αρκαδίας, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η Βυτίνα εμφανίζει διαχρονική εξέλιξη, με σημαντικό μόνιμο πληθυσμό σήμερα και ιδιαίτερα αναπτυγμένη τουριστική δραστηριότητα. Οι συνεχείς οικιστικές πιέσεις έχουν δημιουργήσει ένα δομημένο περιβάλλον το οποίο χαρακτηρίζεται αφενός από την έντονη υποχώρηση του παραδοσιακού στοιχείου, αφετέρου από την σημαντική απώλεια της τοπικής ταυτότητας. Το στοιχείο αυτό εμφανίζεται δε περισσότερο έντονο στον δημόσιο χώρο του οικισμού, ο οποίος μοιάζει να ακροβατεί αμήχανα σε ένα απροσδιόριστο πλαίσιο αισθητικής και λειτουργίας. Η ανάγκη ανασχεδιασμού του δημόσιου χώρου της Βυτίνας κρίνεται απαραίτητη, κυρίως δεδομένου ότι παίζει καθοριστικό ρόλο στην ελκυστικότητα και την αξία του οικισμού ως τουριστικού προορισμού, και επομένως αποτελεί παράγοντα τοπικής ανάπτυξης, όσο και γιατί είναι ικανή να συμβάλει στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των μόνιμων κατοίκων.

Σε αυτή την κατεύθυνση, η εργασία που παρουσιάζεται στη συνέχεια αποτελεί μια πρόταση αναδιαμόρφωσης τμήματος του δημόσιου χώρου της Βυτίνας, μετά από ανάθεση του Δήμου Βυτίνας. Ο σεβασμός στο τοπικό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον του οικισμού και στην τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική του, με κριτήριο την ανάδειξη των ιδιαίτερων στοιχείων του τόπου και στόχο τη δημιουργία ενός χώρου ελκυστικού και ικανού να βιωθεί αποτελούν το γενικό θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Επιδίωξη είναι η έρευνα αυτή να αποτελέσει αξιόλογο εργαλείο στην αντιμετώπιση ανάλογων χωρικών ζητημάτων στον ορεινό χώρο.

Πολιτισμική Γεωγραφία του Ορεινού Χώρου και Τάσεις στη Διαχείριση της Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Α. Γκιάτας, Αγρονόμος και Τοπογράφος Μηχανικός, Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών», Ε.Μ.Π.

Ι. Σαγιάς, Επίκουρος Καθηγητής, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι μέσα από την ανάλυση και «ανάγνωση» του τοπίου, η διαπραγμάτευση της πολιτισμικής συγκρότησης και ταυτότητας του σύγχρονου ορεινού αρκαδικού χώρου. Μια προσπάθεια με απώτερο σκοπό την αντίληψη και αξιολόγηση του πολιτισμικού τοπίου, ως το υπόβαθρο για την καθημερινή κοινωνική δραστηριότητα και επίσης ένα συμβολικό πλαίσιο, μια υποδομή για το φαντασιακό, ως το σύνθετο αποτέλεσμα φυσικών και ανθρώπινων δράσεων που γίνεται αντιληπτό μέσα από συνειδησιακές και ασυνείδητες διαδικασίες. Η επιλογή όμως για ανάλυση των εννοιών της κουλτούρας (culture) και του πολιτισμού, του πολιτισμού και του πολιτιστικού, όπως έχουν χρησιμοποιηθεί στη γεωγραφική επιστήμη και σε συνάρτηση με ευρύτερους θεωρητικούς προβληματισμούς και πρακτικές γεωγραφικές αναλύσεις για τους σκοπούς της μελέτης είναι δυστυχώς αναπόφευκτη για πολλούς λόγους.

Με το σκοπό αυτό σε γενικές γραμμές θα εξεταστούν γεωγραφικές θεωρήσεις ανθρώπινων τρόπων ζωής, σκέψης και έκφρασης στο χωρο-χρόνο, αναλυτικά και συνθετικά, συνυφαίνοντας διάφορες πτυχές της ανθρώπινης κοινωνίας (φιλοσοφική, πολιτικο-οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική, ιστορική). Βασικές γεωγραφικές έννοιες, όπως του χώρου, του τόπου, της περιοχής και της ταυτότητας, όπως αυτές διαρθρώνονται και μεταβάλλονται σε συνάρτηση με το πολιτισμικό τους σύστημα στα πλαίσια της διαχρονικής σχέσης του ανθρώπου με το συνολικό του περιβάλλον. Συστήματα συμβολισμού, έκφρασης και αξιολόγησης και η διαφοροποίηση τους στον συγκεκριμένο ορεινό χώρο και σε ιστορικο-κοινωνικά πλαίσια.

Η μέθοδος που ακολουθείται στην παρούσα μελέτη είναι εκείνη της επιτόπιας έρευνας με άμεση παρατήρηση. Η ανάγκη συλλογής δεδομένων που αφορούν στην κατανόηση των τοπικών κοινωνιών και των διασυνδέσεών τους με εξωτερικά κέντρα κάθε μορφής, ιδιαίτερα εφόσον επιδιώκεται μια ολική προσέγγιση του αντικειμένου μελέτης, μια προσέγγιση δηλαδή που διερευνά όχι μόνο όλα τα επίπεδα ενός κοινωνικού οργανισμού (οικονομικές, κοινωνικές σχέσεις, ιδεολογία κλπ.) αλλά και τις μεταξύ τους συναρθρώσεις, εντάσσοντας όλο αυτό το σύστημα στα ευρύτερα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά πλαίσια λειτουργίας του, όρισε σαν αναγκαία την εκπόνηση εντατικής και όσο το δυνατόν περισσότερο εκτεταμένης επιτόπιας έρευνας, η οποία δεν περιορίζεται σε απλές ερευνητικές επισκέψεις αλλά στηρίζεται και σε συμμετοχική παρατήρηση που αποσκοπεί στη βίωση καταστάσεων «από μέσα». Κάτι τέτοιο βέβαια προϋποθέτει διαμονή στα χωριά έρευνας για την άμεση παρατήρηση των γεγονότων και των φαινομένων, όταν εκείνα εκδηλώνονται κατά ένα φυσικό τρόπο.

Έτσι στο γενικότερο πλαίσιο χωροκοινωνικής ανασύνθεσης στον ορεινό χώρο που μελετάται, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι μετά το προαναγγελλόμενο «τέλος των χωρικών» της δεκαετίας του 1960 στη Δυτική Ευρώπη (Mendras, 1967) σήμερα αντιμετωπίζουμε μια «αναγεννημένη ορεινή περιοχή» (Kayser, 1990). Όπως χαρακτηριστικά

αναφέρουν οι γεωγράφοι Cloke και Milbourne (1992:360), δεν υπάρχει πλέον ένας και μοναδικός ορεινός χώρος, αλλά μάλλον μια πλειάδα κοινωνικών χώρων που αλληλοκαλύπτονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή. Το βασικότερο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι μεγαλύτερη σημασία έχει ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αντιληπτός ως έννοια ο ορεινός χώρος και τόπος. Οι πρώτες διαπιστώσεις αναδεικνύουν μια διάσταση ανάμεσα στον «αναπτυξιακό λόγο και πρακτική» των υπερτοπικών φορέων και συμφερόντων με εκείνον των τοπικών κοινωνιών. Μια διάσταση η οποία η οποία αναφέρεται όχι μόνο στον τρόπο «αντίληψης ή κατανόησης», όχι μόνο στους αυτονόητους ή προφανείς συλλογισμούς που συνήθως κάνουμε όταν εξετάζουμε τον ορεινό χώρο ως έννοια, αλλά και στη δύναμη εικόνα που έχουμε γι' αυτόν και η οποία παρότι δεν ομολογείται, ούτε γίνεται αντιληπτή, διέπει κάθε δραστηριότητά μας. Μια διαφορά η οποία εστιάζεται στην διαφορετική θεώρηση του «χωρικού», του «τοπικού» και της «ορεινότητας». Διαφαίνεται, ότι το χωρικό όχι μόνο είναι πολιτικό, αλλά ότι η θεώρησή του με ένα συγκεκριμένο τρόπο μπορεί να αποτινάξει συνήθεις τρόπους διατύπωσης ορισμένων πολιτικών ερωτημάτων, μπορεί να συμβάλλει σε πολιτικά επιχειρήματα που βρίσκονται σε ανάπτυξη και, στο βάθος, μπορεί να αποτελέσει ένα ουσιαστικό στοιχείο στη δομή του φαντασιακού που κατ' αρχάς βοηθά στο άνοιγμα προς την ίδια τη σφαίρα του πολιτικού.

Εμφανίζεται δηλαδή ο ορεινός αρκαδικός χώρος ως προϊόν αλληλοσυσχετισμών, το οποίο συνίσταται μέσα από αλληλεπιδράσεις, από την απεραντοσύνη του παγκόσμιου μέχρι το πολύ μικρό. Αποτελεί τη σφαίρα πιθανότητας ύπαρξης της πολλαπλότητας με την έννοια του ταυτόχρονου πλουραλισμού, κατανοούμε αυτόν τον χώρο ως τη σφαίρα στην οποία συνυπάρχουν διαφορετικές τροχιές των φαινομένων και γι' αυτό ως τη σφαίρα συνυπάρχουσας ετερογένειας. Η πολλαπλότητα και ο χώρος ως συν-συστατικά. Τέλος αναγνωρίζεται ο ορεινός αρκαδικός χώρος ως διαρκώς υπό κατασκευή. Επειδή μια τέτοια ανάγνωση θεωρεί το χώρο αυτό που μελετάται ως προϊόν εσωτερικών σχέσεων μεταξύ πραγμάτων, σχέσεων που απαραίτητα εσωκλείουν πρακτικές οι οποίες θα πρέπει να πραγματοποιηθούν, είναι διαρκώς υπό κατασκευή, θα μπορούσαμε να φανταστούμε τον ορεινό αρκαδικό χώρο ως μια ταυτόχρονη ύπαρξη γεγονότων μέχρι τώρα.

Υδρογεωλογική μελέτη και καθορισμός ζωνών περιμετρικής προστασίας των πηγών Κρύας Ιωαννίνων – Αποτελέσματα

Β. Καρακίτσιος, Καθηγητής Τμήματος Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος Ε.Κ.Π.Α
Διευθυντής Τομέα Ιστορικής Γεωλογίας και Παλαιοντολογίας

Περίληψη

Μελετήθηκαν τα γεωμορφολογικά, κλιματολογικά και υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά της υδρογεωλογικής λεκάνης του όρους Μιτσικέλι και της υπολεκάνης Κρύας. Από τη μελέτη προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα:

Τα αποθέματα των υπογείων νερών της υπολεκάνης Κρύας είναι σχεδόν διπλάσια της αντλούμενης ποσότητας για την κάλυψη των αναγκών ύδρευσης της πόλης των Ιωαννίνων και πολλαπλάσια αν ληφθεί υπόψη ότι ο υδροφόρος στη βάση των υπωρειών του όρους Μιτσικέλι είναι ενιαίος.

Τα υπόγεια νερά Κρύας ταξινομούνται στα πόσιμα νερά 1^{ης} τάξης. Η παρουσία νιτρικών ιόντων (στα επιτρεπτά όρια), λόγω εστιών επιφανειακής μόλυνσης, θα εξαλειφθεί με την εφαρμογή των ζωνών περιμετρικής προστασίας.

Η ζώνη Ι άμεσης προστασίας ταυτίζεται με τον περιφραγμένο ιδιόκτητο χώρο της Δ.Ε.Υ.Α. Ιωαννίνων, ο οποίος ήδη πληροί όλες τις προϋποθέσεις της εν λόγω ζώνης, με ορισμένες μικρές παρεμβάσεις.

Η ζώνη ΙΙ κοντινής προστασίας αντιστοιχεί σε μια επιμήκη περιοχή, η οποία εκτείνεται εκατέρωθεν των υδροληψιών κατά ΑΔ διεύθυνση. Στην ζώνη αυτή πρέπει α) όλοι οι οικισμοί να ενταχθούν σε στεγανό δίκτυο αποχέτευσης συνδεδεμένο με τη Μονάδα Βιολογικού Καθαρισμού Ιωαννίνων, β) να απομακρυνθούν νεκροταφεία, βιοτεχνίες, στάβλοι και κάθε άλλη ρυπογόνος ανθρωπογενής δραστηριότητα, γ) να κατασκευαστεί αποχετευτικό στραγγιστικό δίκτυο όμβριων υδάτων στις δύο κοινότητες, δ) να σταματήσει η λειτουργία του ιχθυοτροφείου, ε) οι καλλιέργειες να γίνουν βιολογικές, και να αποθαρρυνθεί η περαιτέρω οικιστική ανάπτυξη εντός των ορίων της ζώνης.

Η ζώνη ΙΙΙ μακρινής προστασίας προσδιορίστηκε με βάση την υδρογεωλογική υπολεκάνη Κρύας, όπως επιβάλλεται στα καρστικά συστήματα. Στην προτεινόμενη ζώνη δεν υφίστανται ιδιαίτερες ρυπογόνες δραστηριότητες και δεν απαιτείται προς το παρόν να ληφθούν άμεσα μέτρα προστασίας. Ωστόσο, η πόλη Αγίας Παρασκευής, κύριος τροφοδότης νερού των πηγών Κρύας, πρέπει να επιτηρείται αυστηρά, ως προς τη χρήση ουσιών που δεν αδρανοποιούνται σε διάστημα 2-3 μηνών.

Περιφερειακές Διαφοροποιήσεις στον Γεωγραφικό Χώρο του Ορεινού Πληθυσμού της Ελλάδας (ΓΧΟΠΕ)

Π. Λαφαζάνη, Επίκουρη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.
Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών

Περίληψη

Με την εργασία αυτή επιχειρείται η δημιουργία ενός τεκμηριωμένου «υποβάθρου» για τον εντοπισμό Περιφερειακών Διαφοροποιήσεων στον Γεωγραφικό Χώρο του Ορεινού Πληθυσμού της Ελλάδας (ΓΧΟΠΕ). Ο χώρος αυτός προσδιορίζεται από την περιβάλλουσα των ορεινών οικισμών της χώρας και απαρτίζεται από 1606 ΔΔ/ΚΔ (Δημοτικά και Κοινοτικά Διαμερίσματα).

Τα φυσικά, πληθυσμιακά, δημογραφικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του αντανακλούν τη γεωγραφική φυσιογνωμία του, δηλαδή τη διαφοροποίησή του ως προς τις ομοιότητες ή/και ανομοιότητες μεταξύ των χωρικών του μονάδων (ΔΔ/ΚΔ). Τα χαρακτηριστικά αυτά αποδίδονται από 75 μεταβλητές και συσχετίζονται με:

- Την εφαρμογή στατιστικών μεθόδων πολυμεταβλητής ανάλυσης (Factor Analysis και Cluster Analysis), καθώς και τη διαχείριση των z-τιμών των μεταβλητών,
- Τη δημιουργία εξειδικευμένων γεωγραφικών δεικτών και σχετικών διαγραμμάτων,
- Τη χαρτογράφηση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τις παραπάνω αναλύσεις, καθώς και τη χαρτογράφηση των δεικτών.

Με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατή η απεικόνιση και ο εντοπισμός των υφιστάμενων γεωγραφικών διαφοροποιήσεων (πολύ συχνά δυσδιάκριτων) στα ορεινά συγκροτήματα της Ελλάδας.

Ο συνδυασμός δύο ή περισσότερων παραγόντων, ομοιογενών ομάδων (κατανομές δύο ή περισσότερων μεταβλητών), παραγόντων / ομοιογενών ομάδων με z-τιμές και οι αντίστοιχες χαρτογραφήσεις, αποδίδουν, αποσαφηνίζουν και τεκμηριώνουν, με ακόμη καλύτερη προσέγγιση, τις συμπεριφορές του Γεωγραφικού Χώρου του Ορεινού Πληθυσμού.

Είναι σαφές ότι η δημιουργία ομοιογενών και ανομοιογενών περιοχών και ζωνών έχει τα εξής αποτελέσματα:

1. Μπορούν να αποδοθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των επιμέρους γεωγραφικών συνόλων και επομένως να τεκμηριωθούν πολιτικές ανάπτυξης.
2. Είναι δυνατή η ανάδειξη των μειονεκτημάτων σε κάποιες περιοχές, οπότε και πάλι μπορούν να αναπτυχθούν αντίστοιχες πολιτικές για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους και την εν συνεχεία ανάπτυξή τους.

Η γεωγραφική κατανομή π.χ. του Πληθυσμού, της Δημογραφικής Δυναμικής, του Μορφωτικού Επιπέδου, του Οικονομικώς Ενεργού Πληθυσμού, των Τομέων Παραγωγής, της Ανεργίας (όπως προκύπτουν από τις πολυμεταβλητές αναλύσεις και τους «κλασικούς» δείκτες) προσδιορίζουν – χωροθετούν περιοχές (ομοιογενείς / ανομοιογενείς) οι οποίες μπορούν ή όχι να διακριθούν από Αναπτυξιακή Προοπτική. Όμως, η εικόνα που προβάλλεται στο μέλλον δεν είναι αισιόδοξη. Ο αναπόφευκτος ταχύς γηρασμός του πληθυσμού, η εγκατάλειψη (σε σημαντικό βαθμό) του Α-Γενή τομέα και κατ' επέκταση η «επικράτηση» του Γ-Γενή (κυρίως) και του Β-Γενή τομέα δείχνουν το στρεβλό «μοντέλο ανάπτυξης που εφαρμόστηκε(;)». Η επιλογή άλλης αντίληψης και στρατηγικής για τη διατήρηση, κατ' αρχήν, και την ανάπτυξη ολόκληρου του χώρου, στη συνέχεια, είναι περισσότερο από άμεση και επιβεβλημένη. Έτσι, το προτεινόμενο «υπόβαθρο» θα μπορεί να συνεισφέρει, εκτός από τον εντοπισμό τάσεων και συμπεριφορών

στον Γεωγραφικό Χώρο του Ορεινού Πληθυσμού, στην πρόβλεψη μελλοντικών χωρικών διαφοροποιήσεων, αλλά και στη λήψη κατάλληλων μέτρων περιφερειακής πολιτικής.

Λέξεις κλειδιά: Factor Analysis, Cluster Analysis, Συνδυασμός Παραγόντων, Τυποποιημένες Τιμές, Γεωγραφικοί Δείκτες, Γεωγραφική Ανάλυση, Θεματική Χαρτογραφία.

Κοινωνία, δημογραφία και ανάπτυξη στην ορεινή Ήπειρο. Η επιστροφή στην παραγωγή

Θ. Μαλκίδης

Λέκτορας Δημοκρίτειου Πανεπιστήμιου Θράκης

Περίληψη

Στην εργασία αυτή αναλύεται η κοινωνία, η δημογραφία και η ανάπτυξη στην ορεινή Ήπειρο, προτείνοντας ένα σχέδιο ανάπτυξης, με κεντρικό άξονα την επιστροφή στην παραγωγική διαδικασία.

Αρχικώς πραγματοποιείται μία εισαγωγή στη συζήτηση για την ανάπτυξη κέντρου και περιφέρειας, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε ελληνικό επίπεδο. Καταγράφονται οι μεγάλες συγκρούσεις που υπήρξαν και εν μέρει υπάρχουν για την αναπτυξιακή επιλογή μεταξύ πρωτεύουσας και περιφέρειας, οι οποίες εκτός από οικονομικά ζητήματα, σχετίζονται σε πολλές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με κοινωνικά, πολιτικά και εθνικά θέματα.

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στο μεγάλο ζήτημα που προέκυψε, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου και του Εμφυλίου Πολέμου για την αναπτυξιακή πορεία που θα έπρεπε να έχει η Ελλάδα. Καταγράφεται η θέση για ανάπτυξη της Αθήνας, η πραγματικότητα σχετικά με τις δημόσιες επενδύσεις οι οποίες είχαν αποκλειστική κατεύθυνση στην πρωτεύουσα, ενώ την ίδια περίοδο η περιφέρεια, αφού έβγαινε ακρωτηριασμένη από μία δύσκολη δεκαετία, της δινόταν ως μοναδική διέξοδος η μετανάστευση.

Γίνεται διερεύνηση της Ηπειρωτικής κοινωνίας, οικονομίας και δημογραφίας, μετά το τέλος της δεκαετίας του 1940 και καταγράφονται οι σημαντικές αλλαγές που επήλθαν στην Ήπειρο, με την αναπτυξιακή στασιμότητα, την εγκατάλειψη και την απομόνωση που εντάθηκε λόγω των ψυχροπολεμικών συνθηκών, τη μαζική φυγή των νέων, την ανυπαρξία υποδομών.

Η εισήγηση αναλύει την νέα πραγματικότητα που σημειώθηκε από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές του 1990, όταν οι εξελίξεις στο εσωτερικό (ασφυκτικές συνθήκες διαβίωσης στην Αθήνα, άνοδος του οικονομικού επιπέδου, κ.ά) και το εγγύς εξωτερικό (εισροή μεταναστών, άνοιγμα συνόρων, κ.ά), δημιούργησαν νέες συνθήκες στην Ήπειρο, όπου επέστρεψε η ιστορία, η γεωγραφία και η οικονομία.

Η εισήγηση δίνει ένα περίγραμμα της νέας κατάστασης στην Ήπειρο και προτείνει ορισμένους άξονες για τη ανάπτυξη και την εξέλιξη μίας περιφέρειας, με ισχυρή ταυτότητα, παράδοση, πολιτισμικά γνωρίσματα και οικονομικές δυνατότητες.

Ενεργειακή Αξιοποίηση Δασικής Βιομάζας: Η περίπτωση του Μετσόβου

Ελ. Μπουτέτσιου, Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων
Ν. Κατσουλάκος, Μηχανολόγος Μηχανικός, ΜΔΕ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Υπ.Δρ. ΕΜΠ

Περίληψη

Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας καλούνται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στο συνεχώς μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό χάρτη της ενέργειας. Η βιομάζα έχει αναγνωρισθεί ως μια από τις πιο σημαντικές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, κυρίως λόγω των πολλαπλών πλεονεκτημάτων που απορρέουν τόσο από την παραγωγή αλλά και από την αξιοποίηση της για ενέργεια και άλλα προϊόντα. Η ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται σε αυτή αντανακλάται στα επίσημα ευρωπαϊκά έγγραφα ενεργειακής πολιτικής.

Η βιομάζα για ενεργειακούς σκοπούς, περιλαμβάνει κάθε τύπο (δασική βιομάζα, φυτικά υπολείμματα, απορρίμματα και ενεργειακές καλλιέργειες) που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή στερεών ή/και υγρών καυσίμων. Ο ρόλος της στη μερική αντικατάσταση των ορυκτών καυσίμων θα είναι καθοριστικός αφού έως το 2010 η βιομάζα θα πρέπει να καλύπτει το 8% των ενεργειακών αναγκών από 4% που είναι σήμερα (Οδηγία 2003/30/EK)

Η διαθέσιμη δασική βιομάζα, για ενεργειακούς σκοπούς, συνίσταται στα καυσόξυλα, τους ξυλάνθρακες, τα υπολείμματα των δασικών υλοτομιών, τα προϊόντα καθαρισμών του δάσους και τα υπολείμματα, που προκύπτουν από την επεξεργασία του ξύλου.

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί εισαγωγικό μέρος της διπλωματικής εργασίας η οποία εκπονείται στο πλαίσιο του Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών περιοχών» του Ε.Μ.Π. στην οποία παρουσιάζονται λεπτομερέστερα όλα τα μέρη της παρούσας και γίνεται η προσπάθεια χωροθέτησης μιας μονάδας ενεργειακής αξιοποίησης της δασικής βιομάζας στην περιοχή του Μετσόβου λαμβάνοντας υπόψη περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

Όσον αφορά στα περιεχόμενα της παρούσας εργασίας, αυτά περιλαμβάνουν εισαγωγή στην έννοια της βιομάζας και ειδικότερα της δασικής βιομάζας, παρουσίαση του κύκλου αξιοποίησης της ξυλείας για ενεργειακούς σκοπούς, και ειδικότερα αξιολόγηση του ενεργειακού δυναμικού των δασικών ειδών που φύονται στην περιοχή του Μετσόβου.

Εκτίμηση της οικολογικής κατάστασης λιμνών της Ηπείρου Απειλές για τη βιοποικιλότητα των ορεινών περιοχών

Χ. Παπαδάκη, Msc, Αξιοποίηση Φυσικών Πόρων και Γεωργικής Μηχανικής ΓΠΑ,
Ι. Κάγκαλου, Τμήμα Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη αφορά στην εκτίμηση της οικολογικής κατάστασης δύο ορεινών λιμναίων οικοσυστημάτων της Ηπείρου (Παμβώτιδα και Δρακόλιμνη). Το μεν πρώτο οικοσύστημα "υφίσταται" πλήθος παρεμβάσεων με επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα το δε δεύτερο χαρακτηρίζεται ως αλπικό και επομένως η διατήρηση και η προστασία του απαιτούν ιδιαίτερη προσέγγιση.

Σκοπός της εργασίας είναι η κατανόηση της λειτουργίας των συστημάτων αυτών, έχοντας ως δείκτη σύγκρισης τα υδρόβια μακρόφυτα. Τα μακρόφυτα θεωρούνται ως ένας καλός δείκτης με βάση τον οποίο μπορεί κανείς να διαπιστώσει την οικολογική κατάσταση των υδάτων στα οποία διαβιώνουν.

Επιπλέον με την υλοποίηση της παρούσας εργασίας διερευνήθηκε η προσπάθεια εφαρμογής ενιαίας πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκό, στο θέμα διαχείρισης των υδατικών πόρων με κοινά σημεία αναφοράς τους βιολογικούς δείκτες, αναλύοντας δύο μεθόδους που έχουν προταθεί από τη Γερμανία και την Ολλανδία.

Επίσης γίνεται προσπάθεια αξιολόγησης των ιστορικών ανθρωπογενών και φυσικών παρεμβάσεων, παρουσιάζονται δείκτες βιοποικιλότητας, αναδεικνύεται ο ρόλος των περιβαλλοντικών παραγόντων και προτείνονται μέτρα προστασίας και διαχείρισης.

Χωροταξικός Σχεδιασμός - Τουριστική Ανάπτυξη Ορεινών Μειονεκτικών Περιοχών. Διεθνής Εμπειρία και Ελληνική Πραγματικότητα: Η περίπτωση του Νομού Πιερίας

Τριανταφύλλου Δ., Μηχανικός Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Msc Χωροταξίας, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και
Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Ο τουρισμός αποτελεί μια παραγωγική δραστηριότητα με έντονη χωρική διάσταση. Η ανάγκη σχεδιασμού του αποτελεί βασική προτεραιότητα της τουριστικής αναπτυξιακής πολιτικής που είναι συνδεδεμένη με το χωροταξικό σχεδιασμό. Η παρούσα εισήγηση διαπραγματεύεται τον ρόλο της τουριστικής δραστηριότητας στην ανάπτυξη ορεινών περιοχών. Βασική παράμετρος είναι η μελέτη πετυχημένων παραδειγμάτων ορεινών περιοχών από το διεθνή χώρο, ανάδειξη των αναπτυξιακών προοπτικών και πολιτικών που ακολουθηθήκαν για την αντιμετώπιση των αναπτυξιακών τους προβλημάτων. Η εισήγηση διακρίνεται σε τέσσερις [4] ενότητες: α) στην εισαγωγική ενότητα όπου αναλύεται η μεθοδολογία, οι στόχοι και η οργανωτική δομή της, β) στην δεύτερη ενότητα, που αποτελεί το θεωρητικό τμήμα της ανάλυσης με την βιβλιογραφική ανασκόπηση μιας σειρά ζητημάτων, γ) στην τρίτη ενότητα που χωρίζεται σε δύο υποενότητες παρουσιάζονται περιπτώσεις από την διεθνή εμπειρία και την ελληνική πραγματικότητα ενώ τέλος, δ) στην τέταρτη ενότητα διατυπώνονται τα συμπεράσματα μέσα από τη διαδικασία της ανάλυσης και σύνθεσης των αποτελεσμάτων.

Λέξεις Κλειδιά: χωροταξία, σχεδιασμός, αναπτυξιακή πολιτική, τουρισμός, ορεινές περιοχές

Χωροταξική Πολιτική στις Ορεινές Περιοχές: η περίπτωση του Ν. Φωκίδας

Κ. Τολίδης, Μηχανικός Περιβάλλοντος MSc., Υπ. Δρ. Α.Π.Θ.

Χ. Καλογήρου, Πολιτικός Μηχανικός MSc.

Ε. Δημοπούλου, Αγρ. Τοπογράφος Μηχανικός, Επίκουρος Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή, διερευνώνται οι βασικές στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες για το χωροταξικό σχεδιασμό στην Ελλάδα, με αναφορά στις ορεινές περιοχές, που αποτελούν σημαντικό τμήμα της χώρας, με ιδιαίτερη γεωμορφολογία και χαρακτηριστικά, που συνεπάγονται εγγενή προβλήματα και αναπτυξιακές δυσχέρειες.

Μεθοδολογικά υιοθετείται η άποψη ότι η ανάλυση των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στη χωροταξική πολιτική και την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα, όταν εξετασθεί σε συγκεκριμένο τόπο και χρονικό διάστημα. Έτσι, η θεωρητική προσέγγιση συσχετίζεται με την εμπειρική ανάλυση, προκειμένου να δημιουργηθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα των δράσεων και επιπτώσεών της, σε επίπεδο κοινωνικό, οικιστικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό.

Στο πλαίσιο αυτό η εργασία διαρθρώνεται σε δυο βασικά μέρη: Στο πρώτο, δίνονται οι βασικές συνιστώσες του σχεδιασμού για τις ορεινές περιοχές. Ειδικότερα, γίνεται μια ιστορική ανάλυση της χωροταξικής πολιτικής που εφαρμόστηκε στη χώρα μας, με έμφαση στην περίοδο από το 1976 και μετά, οπότε και θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά νόμος περί χωροταξίας και περιβάλλοντος. Στη συνέχεια αναλύονται οι βασικές στρατηγικές επιλογές για τις ορεινές περιοχές, όπως αυτές απορρέουν από τον υφιστάμενο εθνικό αναπτυξιακό σχεδιασμό και τα αντίστοιχα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού.

Στο δεύτερο μέρος μελετάται ειδικότερα ο Νομός Φωκίδας, ως ένα από τα πλέον αντιπροσωπευτικά παραδείγματα ορεινού νομού με εγγενή τοπικά αναπτυξιακά προβλήματα χωροταξικού ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα, γίνεται καταγραφή και ανάλυση της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, συνδυάζοντας στατιστικά στοιχεία και υπολογισμούς δεικτών τοπικής οικονομίας και ανάπτυξης, καθώς και διερεύνηση της «θέσης» της Φωκίδας στον Ελληνικό στρατηγικό σχεδιασμό.

Από τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης προκύπτει ότι:

- Ο χωροταξικός σχεδιασμός παρουσιάζει σημαντική χρονική καθυστέρηση ενσωμάτωσης στην εθνική αναπτυξιακή στρατηγική της Ελλάδας, διαγράφοντας μια 10ετή μόλις παρουσία στο προσκήνιο των πολιτικών αναπτυξιακών επιλογών.
- Η χωροταξική πολιτική για τις ορεινές περιοχές δεν είναι αποκρυσταλλωμένη και μέχρι στιγμής εμπεριέχεται, ως δέσμη κάποιων γενικότερων μέτρων και στόχων, σε ευρύτερα υφιστάμενα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού.
- Παρόλο που το κατάλληλο επίπεδο άσκησης χωροταξικής-αναπτυξιακής πολιτικής για τις ορεινές περιοχές φαίνεται να είναι ο Ο.Τ.Α., από τη μελέτη του Ν. Φωκίδας προέκυψε ότι, τα χωρικά-αναπτυξιακά προβλήματα υπερβαίνουν τα διοικητικά αυτά όρια. Θεωρείται συνεπώς σκόπιμο, να οριοθετηθούν γεωγραφικά και διοικητικά ορεινές χωρικές ενότητες από τα αντίστοιχα Περιφερειακά Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), δημιουργώντας τις λεγόμενες «ορεινές ζώνες τοπικής συνεργασίας».

Συγκρότημα κατοικιών στο Πήλιο: Ένας προβληματισμός, μια πρόταση.

Κ. Οικονόμου, Αρχιτέκτων, Καθηγητής ΑΠΘ

Γ. Οικονόμου, Αρχιτέκτων Μηχανικός ΑΠΘ

Περίληψη

Ο κενός και ο κτιστός χώρος κατά την άποψη μας αποτελούν μια ενιαία εικόνα. Με αυτήν την τοποθέτηση, η αναζήτηση του κτιστού χώρου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη και με τον άμεσα κενό χώρο που τον περιβάλλει. Η οργάνωση του κενού χώρου, η εμπλοκή του στη διαδικασία σχεδιασμού ή αναζήτηση της διαχρονικής διάστασης του είναι ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν κατά το σχεδιασμό του συγκροτήματος κατοικιών στην Τσαγκαράδα Πηλίου. Όπως είναι γνωστό το Πήλιο αποτελεί ευαίσθητη περιοχή για την οποία οι «αρμόδιοι» θέσπισαν έγκαιρα ειδικό διάταγμα προστασίας του. Έχει αποδειχτεί, όμως ότι δεν αρκούν οι απαγορεύσεις και οι υποδείξεις για την προστασία της τοπικής αρχιτεκτονικής, αν δεν υπάρχει παράλληλα η βαθειά γνώση του χώρου και η ευαισθησία των εμπλεκόμενων στον σχεδιασμό και στην παραγωγή. Στο Πήλιο υπάρχει μια ισχυρή αρχιτεκτονική παράδοση και αποτελεί πρόκληση ο βαθμός εμπλοκής της στο σημερινό σχεδιασμό. «Πρέπει» ή «δεν πρέπει» είναι ερωτήματα που επανέρχονται σχεδόν σε όλους μας όταν πρόκειται να σχεδιάσουμε σε ένα τέτοιο χώρο με αυτό το ειδικό βάρος. Και εδώ βρίσκεται η λεπτή γραμμή, η οποία σχετίζεται με τα βιώματα, τη γνώση, την ευαισθησία, την ερμηνεία που θα δώσει ο καθένας μας κατά το σχεδιασμό. Και η αρχιτεκτονική αποκαλύπτεται δυστυχώς μόλις ολοκληρωθεί το παραγόμενο έργο, τότε όμως είναι μάλλον αργά.

Πανεπιστήμιο, ανάπτυξη και ανισότητες

Ελ. Σιάνου-Κύργιου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Περίληψη

Σε αυτή τη μελέτη εξετάζεται η σχέση ανάμεσα στο πανεπιστήμιο, την ανάπτυξη και τις κοινωνικές ανισότητες. Η σχέση αυτή αποτελεί αντικείμενο πολλών ερευνών μετά την επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης και τη διεύρυνση της συμμετοχής στο πανεπιστήμιο, η οποία, κατά την επίσημη ρητορική, συμβάλλει στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της ισότητας των ευκαιριών. Τα ευρήματα των ερευνών δείχνουν ότι υπάρχει χάσμα ανάμεσα στη ρητορική και την πραγματικότητα. Δεν υπάρχουν δεδομένα που να επιβεβαιώνουν ότι η επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης προωθεί την ανάπτυξη. Υπάρχουν, αντίθετα, δεδομένα που δείχνουν ότι οξύνονται οι κοινωνικές ανισότητες ως προς τη συμμετοχή και τη μετάβαση των πτυχιούχων στην αγορά εργασίας. Με βάση τα ευρήματα αυτά και τα δεδομένα μιας έρευνας εξετάζονται οι συνέπειες της πολιτικής για τη επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης και την απασχόληση των πτυχιούχων στην αγορά εργασίας. Συμπεραίνεται ότι το πανεπιστήμιο μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη και την προώθηση της ισότητας, εφόσον επανεξετασθούν οι πολιτικές για την ανώτατη εκπαίδευση, την απασχόληση των πτυχιούχων και την άμβλυνση των ευρύτερων κοινωνικών ανισοτήτων.

Βιώσιμες Ενεργειακά Κοινότητες - Μία Σχεδιαστική Πρόκληση για τις Ορεινές Περιοχές

Αν. Στρατηγέα, Επίκουρη Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών
Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού

Περίληψη

Ο ενεργειακός τομέας αποτελεί μία σημαντική παράμετρο για την επιδίωξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, αφού συνδέεται στενά τόσο με την περιβαλλοντική όσο και με την κοινωνική και οικονομική διάσταση του εν λόγω στόχου. Στο πλαίσιο αυτό, η ιδέα των Ενεργειακά Βιώσιμων Κοινοτήτων (ΕΒΚ), οι οποίες, μέσα από την ολοκληρωμένη αξιοποίηση των διαθέσιμων ανανεώσιμων ενεργειακών πόρων και την εξοικονόμηση ενέργειας, επιδιώκουν τη σταδιακή απεξάρτησή τους από τα ορυκτά καύσιμα και τη βελτίωση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών μεταβλητών τους, κερδίζει σταθερά έδαφος σε πάρα πολλές περιοχές του πλανήτη.

Η παρούσα εργασία εμβαθύνει στη μεθοδολογική προσέγγιση που αφορά στο σχεδιασμό των Ενεργειακά Βιώσιμων Κοινοτήτων για την ορθολογική αξιοποίηση των διαθέσιμων ενεργειακών πόρων και την εξοικονόμηση ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, επιχειρεί: α) να φωτίσει μία σειρά από σχεδιαστικά ζητήματα που αφορούν στη διαδικασία σχεδιασμού των ΕΒΚ και έχουν ιδιαίτερη αξία για την επίτευξη αυτού του σχεδιαστικού στόχου και β) να χαράξει ένα πλαίσιο πολιτικής που θα συμβάλλει στην προώθηση των ΕΒΚ.

Η εργασία έχει την ακόλουθη δομή: στην πρώτη ενότητα γίνεται μία εισαγωγή, στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται η ιδέα των ΕΒΚ, τα πλεονεκτήματά τους, η χωρική κλίμακα εφαρμογής κ.α., στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται για το σχεδιασμό των ΕΒΚ με έμφαση στα ζητήματα που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από σχεδιαστική άποψη για τη δημιουργία των κοινοτήτων αυτών, ενώ στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζεται το πλαίσιο πολιτικής για την προώθησή τους. Τέλος, στην τελευταία ενότητα εξετάζεται η προοπτική προώθησης της ιδέας των ΕΒΚ στην ορεινή Περιφέρεια της Ηπείρου, μέσα από μία πρώτη διερεύνηση των διαθέσιμων περιβαλλοντικών ενεργειακών πηγών της.

Οικοτουρισμός και Τουριστική Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών: Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ στην περιοχή του Όρους Βέρνον

Προκοπίου Δ., Οικονομολόγος-MBA Τουρισμού, Υποψήφιος Διδάκτωρ,

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Τσελέντης Β., Καθηγητής

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Α. Γεωργιάδης, Βιολόγος, Γενικός Διευθυντής,

ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ

Α. Μπούσμπουρας, Βιολόγος, Επιστημονικός Σύμβουλος,

ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ

Πετρίδου Β., Φιλολόγος, Διευθύντρια Επικοινωνίας,

ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ

Περίληψη

Ως οικοτουρισμός ορίζεται η περιβαλλοντικά υπεύθυνη μορφή τουρισμού, η επίσκεψη αλλά και ο εθελοντισμός σε φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην εκτίμηση και απόλαυση της φύσης και του πολιτισμού. Ο οικοτουρισμός προάγει την προστασία και διατήρηση της φύσης, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμη ενεργό κοινωνικο-οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού. Η ανάπτυξη ορεινών περιοχών εξ ορισμού συνδέεται με τον οικοτουρισμό. Η άγρια πανίδα αποτελεί μοναδικό κεφάλαιο για τους ορεινούς όγκους. Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση δημιούργησε στο όρος Βέρνο το Περιβαλλοντικό Κέντρο το οποίο αποτελεί σημαντικό πόλο επισκεπτών στην ευρύτερη περιοχή. Ειδικές εγκαταστάσεις για την φιλοξενία αιχμάλωτων άγριων ζώων όπως τα Καταφύγια για την Αρκούδα και το Λύκο, αλλά και για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού όπως τα Κέντρα Ενημέρωσης για την Αρκούδα και το Λύκο, είναι επισκέψιμες για το κοινό. Τα τελευταία χρόνια υποδέχονται και ενημερώνουν πάνω από 50.000 επισκέπτες σε ετήσια βάση, ενώ από το 1994 μέχρι σήμερα έχουν ξεπεράσει τις 500.000. Η συνεισφορά του Περιβαλλοντικού Κέντρου του Αρκτούρου στην ανάπτυξη της περιοχής είναι σημαντικότερη, καθώς η δραστηριότητά του συμβάλει στην αύξηση των επισκεπτών για το σύνολο της περιοχής, η οποία παρουσιάζει μοναδικό φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Στην δημοσίευση θα αναλυθεί η σχέση του Περιβαλλοντικού Κέντρου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον της συγκεκριμένης ορεινής περιοχής, η αξιοποίηση της προσέλκυσης επισκεπτών και η συμβολή του στην διαμόρφωση ενός υγιούς περιβάλλοντος οικονομικής ανάπτυξης.

Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Ορεινού Όγκου του Νομού Τρικάλων

Χρ.- Αλ. Παπαδοπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ, Α- Τ Μηχανικός Ε.Μ.Π.
Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.
Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού

Περίληψη

Η αξιοποίηση των φυσικών διαθεσίμων και των πόρων που διαθέτει μια περιοχή στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελεί σημείο αναφοράς για την οποιασδήποτε κλίμακας και μορφής παρέμβαση επιδιώκεται να υλοποιηθεί στο χώρο. Οι δυσμενείς συνέπειες που προέρχονται από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος συνιστούν καίριο πρόβλημα που απασχολεί έντονα την επιστημονική κοινότητα, την πολιτεία και την κοινωνία, καθώς διογκώνεται διαχρονικά και σχετίζεται άμεσα με την ποιότητα ζωής του ανθρώπου. Η αειφόρος ανάπτυξη, συνιστά τη μοναδική περιβαλλοντικά αποδεκτή λύση του προβλήματος της ορθής αξιοποίησης των φυσικών διαθεσίμων, οριζόμενη ως η «μορφή ανάπτυξης που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες» (Brundtland, 1987).

Η αξιοποίηση των πόρων που διαθέτουν οι ορεινές περιοχές, δύναται να συμβάλλει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος της μη ισόρροπης ανάπτυξης των ορεινών σε σχέση με τις πεδινές και παράκτιες περιοχές.

Στόχος της παρούσας εργασίας, είναι η δόμηση και υλοποίηση μεθοδολογίας για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ορεινού όγκου του νομού Τρικάλων. Στα πλαίσια αυτού του στόχου, διερευνώνται οι δυνατότητες ανάπτυξης των ορεινών περιοχών του νομού υπό το πρίσμα των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετείται για την επίλυση του υπό μελέτη προβλήματος, ενώ στο δεύτερο, παρουσιάζονται ο στόχος και οι υποστόχοι για την ανάπτυξη της περιοχής μελέτης. Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται η περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης με ιδιαίτερη έμφαση στο ορεινό τμήμα του νομού, ενώ το τέταρτο, εστιάζει στη δυναμική της περιοχής μελέτης και την προβολή της υπάρχουσας κατάστασης. Στο πέμπτο κεφάλαιο, διαμορφώνονται τα εναλλακτικά σενάρια ανάπτυξης της περιοχής. Στο έκτο κεφάλαιο, γίνεται η αξιολόγηση των σεναρίων με την εφαρμογή των μεθόδων S.W.O.T. και πολυκριτηριακής ανάλυσης REGIME και ακολουθεί η επιλογή του βέλτιστου σεναρίου. Στο έβδομο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα μέτρα πολιτικής μέσω των οποίων καθίσταται δυνατή η υλοποίηση του επιλεγέντος σεναρίου, ενώ στο όγδοο, διατυπώνονται ορισμένα γενικευμένα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη.

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά των οικισμών του Όρους Βέρνο

Α. Οικονόμου, Διδάσκων Π.Δ.407/80

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Πατρών

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Δ.Π.Θ.

Φ. Μπουγιατιώτη, Διδάσκουσα Π.Δ.407/80

Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Αντικείμενο αυτής της εισήγησης αποτελούν τα διαφορετικά ζητήματα που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική των ορεινών οικισμών του Όρους Βέρνο. Οι υπό εξέταση οικισμοί χωροθετούνται κυρίως στις πλαγιές της οροσειράς, αλλά και στις παρυφές της, δηλαδή στις πεδιάδες της Φλώρινας και της Καστοριάς. Πρόκειται για οικισμούς που αναπτύχθηκαν κυρίως κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, όταν η περιοχή αποτελούσε τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η μέθοδος προσέγγισης του θέματος βασίζεται πρωτίστως σε μια μεγάλης κλίμακας έρευνα πεδίου στους διαφορετικούς οικισμούς και συμπληρώνεται από βιβλιογραφική έρευνα. Τα εμπειρικά στοιχεία στα οποία βασίζεται η έρευνα αφορούν στην ανάλυση του σχεδιασμού της κάτοψης και των διαφορετικών χώρων της (τυπολογία), στα ιδιαίτερα μορφολογικά στοιχεία των όψεων (μορφή), καθώς και στα υλικά και τους τρόπους κατασκευής των κατοικιών. Από όλα τα παραπάνω προκύπτουν συμπεράσματα σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στους διαφορετικούς οικισμούς, και οι οποίες σχετίζονται πρωτίστως με την χωροθέτησή τους, αλλά και με την περίοδο ανάπτυξής τους, το τοπικό περιβάλλον και τις κλιματικές συνθήκες.

Ένταξη σύγχρονου κτιρίου σε ορεινό οικισμό

Ελ. Μάντζιου, Επίκουρη καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Αρχιτεκτονική Σχολή Ε.Μ.Π

Περίληψη

Τα κύρια ερωτήματα που διατρέχουν την εισήγηση είναι:

Τι πολύτιμο προσφέρουν οι ορεινές περιοχές στη σύγχρονη εποχή;

Πως η σύγχρονη κατασκευή μπορεί να υπηρετήσει ένα ορεινό παραδοσιακό περιβάλλον χωρίς να το αλλοιώσει ή να το αφανίσει;

Η μεθοδολογία προσέγγισης της εργασίας θεμελιώνεται στον προβληματισμό για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, (όπως αναπτύχθηκε στα προηγούμενα διεπιστημονικά, διαπανεπιστημιακά συνέδρια του ΕΜΠ), στις αξίες που συμπυκνώνει η αρχιτεκτονική κληρονομιά, (όπως αναγνωρίζονται μέσα από διακηρύξεις διεθνών οργανισμών και Χάρτες για ιστορικές πόλεις) και σε αναλύσεις του φαινομένου της ελληνικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Στη συνέχεια εστιάζεται στην περιοχή της ορεινής Δωρίδας. Υιοθετεί την αναλυτική διερεύνηση, ως την απαραίτητη διαδικασία για την αναγνώριση των χαρακτηριστικών που συγκροτούν τη μοναδικότητά ενός τόπου και διαμορφώνουν το πλαίσιο κάθε σύγχρονης συνθετικής επέμβασης. Επιχειρεί να παρουσιάσει τη συνθετική διαδικασία μέσα από τις περιπτώσεις ένταξης ενός ιδιωτικού και ενός δημοσίου κτιρίου, για να αναδείξει τις κοινές αρχές, που υπαγορεύονται από το τόπο, αλλά και τις ιδιαιτερότητες που επιβάλλονται από τη διαφορετική χρήση και τη κλίμακα του κτιριολογικού προγράμματος.

Οι ορεινές περιοχές, με την αυθεντικότητα του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, είναι κιβωτοί της περιόδου πριν την αστικοποίηση, είναι δοχεία ζωής για την σύγχρονη εποχή. Οι ορεινοί οικισμοί, λόγω της τοπογραφικής απομόνωσης και των αντιξοοτήτων που τη συνοδεύουν υπέστησαν έναν αναστρέψιμο μαρασμό: Η πληθυσμιακή ερήμωση που συνέβη την περίοδο 1950 - 1970 είχε ως αναπόδραστη συνέπεια την εγκατάλειψη των τοπικών παραδόσεων και του οικοδομικού πλούτου των ορεινών περιοχών. Όμως η έλλειψη συντήρησης και η επερχόμενη γήρανση του δομημένου περιβάλλοντος δεν έθιξε τα θεμελιώδη ίχνη, όπως την έκταση του οικισμού, τη δομή του ιστού, τα μορφολογικά χαρακτηριστικά. Σήμερα ο κίνδυνος είναι πιο ύπουλος από την ερήμωση, γιατί η αστικοποίηση των ορεινών περιοχών διαβρώνει τον τρόπο ζωής, απειλεί τη συλλογικότητα, τη λιτότητα και το μέτρο.

Ο διεθνής προβληματισμός για την αρχιτεκτονική κληρονομιά αναγνωρίζει ότι τα υλικά αλλά και τα άυλα στοιχεία της μακρόχρονης πορείας ενός τόπου διαμορφώνουν αξίες ιστορικές, αισθητικές, πολιτιστικές, κοινωνικές, τεχνικές οι οποίες πηγάζουν από το παρελθόν αλλά ακτινοβολούν στο μέλλον. Στο παραδοσιακό περιβάλλον αναγνωρίζονται η αρμονική σχέση φυσικού και δομημένου χώρου, η διατήρηση της ανθρώπινης κλίμακας, η αίσθηση ταυτότητας και οικειότητας, η πολυλειτουργικότητα του δημόσιου χώρου, η αισθητική ποιότητα των μορφών. Στην Ελλάδα το ανθρωπογενές ορεινό περιβάλλον, διακρίνεται για το μικρό μέγεθος αλλά και το μεγάλο πλήθος και την πολυμορφία των οικισμών. Ο κάθε παραδοσιακός οικισμός είναι οργανωμένος με μια δική του εσωτερική ρύθμιση και διέπεται από βασικές αρχές που τον ξεχωρίζουν από έναν άλλο.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός σύγχρονου κτιρίου σε έναν ορεινό οικισμό είναι μια πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία αφενός προϋποθέτει την καταγραφή, διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του τόπου και αφετέρου καλείται να

αντιμετωπίσει τα ιδιαίτερα προβλήματα της περιοχής και τις σύγχρονες απαιτήσεις με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Οι αρχιτεκτονικές προτάσεις επιχειρούν να σταθούν ισόρροπα ανάμεσα σε αναφορές που πηγάζουν από τον τόπο και σε άλλες που τις συνδέουν με το σύγχρονο διεθνή προβληματισμό.

Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα (Μ.Υ.Η.Ε.) στις Ορεινές Περιοχές και οι Επιπτώσεις τους στο Περιβάλλον

Μ. Μέγα, Πολιτικός Μηχανικός, Μ.Δ.Ε. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» Ε.Μ.Π.,
Μ.Δ.Ε. «Υδραυλική Μηχανική» Δ.Π.Θ.

Περίληψη

Είναι ευρέως γνωστό ότι οι συμβατικές πηγές ενέργειας (άνθρακας, πετρέλαιο, πυρηνική ενέργεια και φυσικό αέριο) επιφέρουν δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον, αφού εκλύουν σημαντικές ποσότητες διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) και εντείνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Επειδή τα αποθέματα του πετρελαίου συνεχώς μειώνονται, θα πρέπει η παραγωγή ενέργειας να γίνεται από ανανεώσιμες πηγές (Α.Π.Ε.) και από υδροηλεκτρικά εργοστάσια.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η περιγραφή της λειτουργίας και του μηχανολογικού εξοπλισμού των Μικρών Υδροηλεκτρικών Έργων (Μ.Υ.Η.Ε.) που βρίσκονται σε ορεινές περιοχές, καθώς και οι επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

Συγκεκριμένα, αναπτύσσεται η αρχή λειτουργίας των Μ.Υ.Η.Ε. και γίνεται περιγραφή των τεχνικών έργων υδροληψίας, του συστήματος προσαγωγής, των υδροστροβίλων και του υδροηλεκτρικού σταθμού παραγωγής. Επιπλέον, ερευνώνται οι πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την λειτουργία ενός Μ.Υ.Η.Ε.. Ακόμη έγινε μια καταγραφή των υφιστάμενων Μ.Υ.Η.Ε. που υπάρχουν σε χείμαρρους του ποταμού Αράχθου.

Τέλος, πραγματοποιήθηκε ένας ενδεικτικός σχεδιασμός (case study) νέου Μ.Υ.Η.Ε. στον χείμαρρο Αγναντίτη του Αράχθου ποταμού στο Νομό Άρτας, χρησιμοποιώντας υδρομετρικά στοιχεία παροχής της Δ.Ε.Η. για τα έτη 1989-1990, 1990-1991 και 1991-1992. Η βέλτιστη θέση εγκατάστασης του υδροηλεκτρικού σταθμού έγινε με βάση τον χάρτη με τις ισούψεις και επιλέχθηκε εκείνη όπου το νερό εμφανίζει μεγάλο ύψος πτώσης.

Συμπερασματικά, τα Μ.Υ.Η.Ε. παρουσιάζουν πολλά πλεονεκτήματα όπως οι μηδενικές εκπομπές ρύπων και οι περιορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η δυνατότητα άμεσης σύνδεσης-απόζευξης στο δίκτυο, η ανυπαρξία κόστους πρώτης ύλης, το χαμηλό κόστος συντήρησης και λειτουργίας, η αξιοπιστία, η αυτόνομη λειτουργία και η παραγωγή ενέργειας άριστης ποιότητας χωρίς διακυμάνσεις. Όλα τα παραπάνω καθιστούν τα Μ.Υ.Η.Ε. ιδιαίτερα ελκυστική μορφή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στις ορεινές περιοχές που εμφανίζουν πλούσιο υδατικό δυναμικό. Επίσης, τα Μ.Υ.Η.Ε. συμβάλουν τόσο στην ενεργειακή όσο και στην οικονομική ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, αφού η παραγόμενη ενέργεια αποφέρει κέρδη στην τοπική κοινωνία.

Λέξεις-Κλειδιά: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα, υδροστροβίλος

Αναζωογόνηση της Ορεινής Ολυμπίας

Υ. Βάγιε-Κωνσταντοπούλου. Αρχιτέκτονας Μηχανικός U.A.E., Master of Arts, Cornell U.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται με συνοπτικό τρόπο τα συμπεράσματα του έργου RECOVER, το οποίο αποτελεί ένα διακρατικό πρόγραμμα μέρος του INTERREG III που αναπτύχθηκε την περίοδο 2006-2007. Αυτό το πρόγραμμα στην ουσία έδωσε τουλάχιστον μία μικρή ευκαιρία προβολής στις περιοχές της Ορεινής Ολυμπίας του Νομού Ηλείας, με κύριο στόχο την αναζωογόνηση τους ως μία ευκαιρία για την οικονομική τους ανάπτυξη. Η συγγραφέας της παρούσας εργασίας ήταν μέλος τις διακρατικής ομάδας τεχνικών εμπειρογνομόνων του έργου.

Από όλες τις υποψήφιες κοινότητες της περιοχής, η Ανδρίτσεινα, η Φιγαλεία και η Αλιφεύρα ήταν αυτές που ικανοποιούσαν τις περισσότερες απαιτήσεις προκειμένου να επιλεγούν ως οι τρεις προς ανάλυση περιοχές. Έτσι λοιπόν, έγινε καταγραφή των διατηρητέων κτιρίων τους και η δημιουργία ενός καταλόγου με φωτογραφικό υλικό που σκόπευε στην ανάδειξη του πλούτου της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της φυσικής κληρονομιάς της περιοχής.

Το πρόγραμμα περιελάμβανε επίσης την δημιουργία ενός Αρχιτεκτονικού οδηγού στον οποίο παρουσιάζονται αναλυτικά οι διαφορετικοί οικισμοί τονίζοντας τα κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά τους με σκοπό την ανάδειξη τους για την προστασία τους. Συγκεντρώθηκαν πληροφορίες σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των παραδοσιακών κτιρίων, και κίνητρα χρηματοδότησης για την συντήρηση τους μαζί με τεχνικά στοιχεία που αφορούν αρχές σχεδιασμού κτιρίων από φέρουσα τοιχοποιία –που είναι ένα συνηθισμένο τρόπο κατασκευής στα παραδοσιακά κτίρια της περιοχής- .

Ένας κατάλογος δημιουργήθηκε για να προσφέρει πληροφορίες με τους τεχνίτες της περιοχής στον οποίο αναφέρονται το ονοματεπώνυμο, διεύθυνση, τηλέφωνο και ιδιότητα τους για την υποστήριξη της τοπικής αγοράς εργασίας.

Το τελικό αποτέλεσμα ήταν η σύνταξη ενός Μάστερ Πλάν για μια μικρή γειτονιά της Νέας Φιγαλείας μετά από την ανάλυση διαφορετικών συντελεστών που οδήγησαν στην επιλογή της.

Η μελέτη συμπεριελάμβανε την προσέγγιση με τη μέθοδο bottom up, δηλαδή από την βάση προς την κορυφή με την πληροφόρηση και τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας όπου έγιναν επισκέψεις και παρουσιάσεις από την ομάδα του έργου RECOVER.

Η παρούσα εργασία δεν περιορίζεται στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ελληνικής συμμετοχής, αλλά συνθέτει με συνοπτικό τρόπο τα αποτελέσματα των τεσσάρων ομάδων έργου του RECOVER, οι οποίες είναι:

Για την Ιταλία: α) το Γραφείο Τουρισμού Φριούλι Βενέζια Γιούλια στην Κάρνια, β) ο Δήμος Μαρσιάνο στην Ούμβρια, για την Τσεχία: γ) ο Δήμος Στρίτες ναδ Λουδινού στην Μοράβια, και για την Δυτική Ελλάδα: δ) η Αναπτυξιακή Ολυμπίας του Δήμου Κρεστένων. Αυτό έγινε με στόχο να τονιστούν οι best practices, δηλαδή οι βέλτιστες πράξεις που ξεχωρίζουν ως οι πιο άρτια υλοποιημένες που αξίζουν να διακριθούν και να εφαρμοστούν σε άλλες περιοχές της χώρας ή και σε παρόμοιες μελέτες.

Ενδεικτικά επιλέχθηκαν ορισμένες εικόνες για να πλουτιστεί το κείμενο, και πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι η φωτογραφική καταγραφή των περιοχών της μελέτης στην Δυτική Ελλάδα ήταν ένα από τα σημαντικά στοιχεία που κερδίσαμε από αυτή την μελέτη αφού το

καλοκαίρι του 2007, πολλές από αυτές της περιοχές υπέστησαν μεγάλη ζημιά από τις φωτιές. Το φωτογραφικό υλικό αποτελεί μία σημαντική πηγή ιστορικής τεκμηρίωσης.

Απόψεις και στάσεις των ενεργών παραγόντων της περιοχής Θεοδωριάνων στις προτάσεις του Προεδρικού Διατάγματος για τη δημιουργία του Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων.

Αθ. Κουτσούκη, Γεωπόνος,
Ν. Μπεόπουλος, Καθηγητής,

Εργαστήριο Γεωργικών Εφαρμογών, Αγροτικών Συστημάτων, Αγροτικής Κοινωνιολογίας,
Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη

Αφορμή για το παρόν άρθρο αποτέλεσε η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος που χαρακτηρίζει τους ορεινούς όγκους Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου ως Εθνικό Πάρκο, καθορίζει ζώνες προστασίας, χρήσεων, όρων και περιορισμών δόμησης και ιδρύει Φορέα Διαχείρισής του. Σκοπός του Προεδρικού Διατάγματος είναι η προστασία, διατήρηση και διαχείριση της φύσης και του τοπίου, στην εν λόγω περιοχή με τη θεσμοθέτηση διαδικασιών και μέτρων για την εξασφάλιση «της αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης». Η εφαρμογή του αναμένεται να επηρεάσει τις ασκούμενες στην περιοχή ανθρώπινες δραστηριότητες. Παρουσιάζει ενδιαφέρον, συνεπώς, η καταγραφή και η διερεύνηση των απόψεων, της επιχειρηματολογίας και της στάσης των ανθρώπων που συνδέονται με την περιοχή απέναντι στις αλλαγές που εισάγονται με τις νέες κανονιστικές ρυθμίσεις.

Η ερευνητική προσέγγιση στηρίχθηκε, αφενός στη βιβλιογραφική ανάλυση της προστατευόμενης περιοχής και, αφετέρου στα εργαλεία της ποιοτικής κοινωνικής έρευνας με την πραγματοποίηση το Μάρτιο και Μάιο του 2009 ημικατευθυνόμενων συνεντεύξεων, που επέτρεψαν να καταγράψουμε τις απόψεις των εμπλεκόμενων παραγόντων. Το δείγμα αποτελούσαν 27 άτομα που είναι είτε κάτοικοι της κοινότητας Θεοδώριανων, που βρίσκεται εντός του Εθνικού Πάρκου, είτε αυτοί που όρισαν τους κανόνες διαχείρισης του Πάρκου.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, προέκυψε ότι η ενημέρωση για το περιεχόμενο του Προεδρικού Διατάγματος αλλά και για τα αναπτυξιακά σχέδια που εκπονούνται για την περιοχή ήταν ελλιπής. Επίσης, η εμπειρία των συνεντεύξεων έδειξε ότι υπάρχουν διαφορές στις απόψεις των ειδικών που συνέταξαν την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη που οδήγησε στο εκδοθέν Προεδρικό Διάταγμα και στους μόνιμους ή προσωρινούς κατοίκους της κοινότητας Θεοδώριανων. Οι προτάσεις και των δύο έχουν ιδιαίτερη σημασία αλλά και δύο παραλείπουν πλευρές που θα οδηγούσαν σε κοινές προσεγγίσεις.

Η συνάρτηση της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίων και προγραμμάτων. Τα χρόνια της μεγάλης αφύπνισης.

Μ. Λάμπρου, Αγρ. Τοπογράφος Μηχανικός, Msc., Υ.Δρ. Μηχανικός ΕΜΠ
Εγκαταστάσεις του ΕΜΠ στο Μέτσοβο (ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του ΕΜΠ)

Περίληψη

Η παρούσα εργασία σκοπό έχει να αναδείξει την σπουδαιότητα της εφαρμογής της Στρατηγικής Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων στην περίπτωση σχεδίων και προγραμμάτων στον τομέα του τουρισμού των ορεινών περιοχών γενικά και ειδικά αυτών με σημαντική βιοποικιλότητα, χωρών με έντονη τουριστική δραστηριότητα όπως είναι η Ελλάδα και η Ισπανία (είναι δεύτερη στον κόσμο σε αφίξεις -μετά την Γαλλία- και σε εισόδημα -μετά τις ΗΠΑ- και ο τουρισμός προσφέρει περίπου 12% του ισπανικού ΑΕΠ), καθώς και να καλλιεργήσει ήπια το πεδίο για το επόμενο στάδιο, αυτό της Στρατηγικής Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Πολιτικών.

Η ελληνική και παγκόσμια βιβλιογραφία διαθέτουν μια εκτενή σειρά σχετικών εργασιών και δημοσιεύσεων που περιγράφουν την εξέλιξη της διαδικασίας στο χώρο και τον χρόνο. Οι τεχνικές και τα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί και χρησιμοποιούνται για την Environmental Impact Assessment (EIA) διαδικασία περιλαμβάνουν τις λίστες καταγραφής (checklists), τις μήτρες, ποσοτικά και ποιοτικά μοντέλα, βιβλιογραφικές περιλήψεις-αναφορές και συστήματα υποστήριξης λήψης απόφασης.

Η στρατηγική οδηγία ολοκληρώνει το περιβαλλοντικό σύστημα και ανοίγει διάπλατα το δρόμο για το πεδίο των πολιτικών με δεδομένο ότι ήδη οι πράσινες πολιτικές όχι μόνο δεν έχουν συνεισφέρει στο περιβαλλοντικό γίγνεσθε αλλά αποτυγχάνουν εφόσον λειτουργούν μόνο ως εισπρακτικές πολιτικές και όχι ως εργαλεία διαμόρφωσης περιβαλλοντικής παιδείας.

Η Νότια Ευρώπη διαθέτει ορεινές παραμεσότητες περιοχές, με σχετική εγγύτητα με τη θάλασσα ενώ πρόκειται για γεωγραφικές ενότητες που περιλαμβάνουν τα περισσότερα είδη βλάστησης από το υψόμετρο 0 μέχρι το υψόμετρο των 1280-1500 μέτρων και διαθέτουν παρόμοια χωρικά χαρακτηριστικά (οδοποιία, χωροταξική οργάνωση, χρήσεις γης και οικονομικές δραστηριότητες καθώς και προοπτικές ανάπτυξης)

Το σχέδιο για την αειφορική διαχείριση της χώρας συνδέει άμεσα την βιοποικιλότητα με την τουριστική ανάπτυξη. Η σχέση αυτή είναι απλή και ευθύγραμμη με την έννοια ότι η ύπαρξη, η προστασία και η διατήρηση της βιοποικιλότητας των ειδών αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για την ύπαρξη και την ανάπτυξη του τουρισμού, που είναι τόσο μια παραγωγική διαδικασία (προϊόν, χρήστης, παραγωγική διαδικασία, τελικό προϊόν / υπηρεσία) με επίπτωση χωρική, χρονική, οικονομική στη φάση κατασκευής, στη φάση λειτουργίας και στη φάση παρακολούθησης, όσο και προϊόν (με την εμπορική έννοια του όρου). Άλλωστε σε παγκόσμια κλίμακα υπάρχουν παραδείγματα τόπων-τοπίων που ακριβώς επειδή έχουν σημαντική βιοποικιλότητα αποτελούν τουριστικούς πόλους έλξης και παρουσιάζουν μια σημαντική τουριστική δραστηριότητα. Επίσης σχέση απλή και ευθύγραμμη είναι και αυτή ανάμεσα στην βιοποικιλότητα και την καλή διαβίωση του ανθρώπου (human well being) σύμφωνα με δεδομένα ανεξάρτητων ευρωπαϊκών οργανισμών.

Επομένως η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που είναι συνάρτηση παραμέτρων, μία από τις οποίες είναι η στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, μία

συνιστώσα της οποίας είναι η βιοποικιλότητα έτσι όπως αυτή ελέγχεται στην περίπτωση των τουριστικών σχεδίων και προγραμμάτων σε ορεινές περιοχές των χωρών της Νότιας Ευρώπης μπορεί να γίνει μια αποφασιστικής σημασίας διαδρομή προς την κατεύθυνση της λήψης ώριμων και έγκαιρων αποφάσεων για την διαμόρφωση μοντέλων ανάπτυξης συμβατών με την ανθρώπινη κλίμακα.

Μετακινούμενες διαλογικές διατάξεις για την ενίσχυση του δημόσιου χαρακτήρα του δρόμου

Κ. Ντάφλος Λέκτορας Ε.Μ.Π
Σχολή Αρχιτεκτόνων

Περίληψη

Οι πλανόδιοι μικροπωλητές στην πόλη των Ιωαννίνων (19^{ος} - 20^{ος} αιώνας) και όσοι υποστήριζαν κινούμενες εφήμερες εξυπηρετήσεις δρόμου (τεχνίτες δρόμου, καζαντζήδες-καλαντζήδες-γανωματήδες), μας υπενθυμίζουν σήμερα το δημόσιο χαρακτήρα του δρόμου ενισχύοντας με πολλαπλό τρόπο τις λειτουργίες του. Μέσω καθημερινών νομαδικών δραστηριοτήτων τόνωναν τη ζωή της πόλης. Η κινητικότητα, η αταξία, η ανάμειξη, ο παρασιτισμός, αποτελούν σύγχρονες έννοιες οι οποίες γίνονται εργαλεία σχεδιασμού στο δημόσιο χώρο, μιας εφήμερης αρχιτεκτονικής, μορφών αντίστασης μέσω της σωματικότητας, της προσωρινότητας, του αυτοσχεδιασμού και της προσωπικής εφευρετικότητας.

Οι μετακινούμενες διαλογικές διατάξεις cipo_08 <trailer> και cipo_09 <laterna> προτείνονται ως κοινωνικά ενεργά "αντικείμενα" που θα διευκολύναν μετακινούμενα πραγματικά καθημερινά γεγονότα δρόμου χωρίς σενάριο, οικειοποιούμενα τη μορφή της τέχνης της παράστασης στα πλαίσια μιας μεταπαραγωγής.

Οι εικαστικές αυτές προτάσεις έχουν τη μορφή επιτόπιων, διεσπαρμένων, μη συνεκτικών παρεμβάσεων που επιλέγονται για την προσέγγιση και τον επαναπροσδιορισμό ευαίσθητων πολιτικά περιβαλλόντων – χώρων της πόλης. Εντάσσονται στο εικαστικό πρόγραμμα CIPO (κυβερνητικά ευφυή παρασιτικά αντικείμενα) το οποίο βασίζεται σε περιοδικές ενεργές διαδραστικές εγκαταστάσεις, υβριδικά περιβάλλοντα - "όργανισμούς" και διαλογικές διατάξεις οι οποίες διερευνούν μέσω αυτόματων μονάδων (ρομπότ), επικοινωνιακές πρακτικές της τέχνης βασιζόμενες στο χρόνο, και διευρυμένες σχέσεις μορφών ζωής στο χώρο.

Στο πλαίσιο αυτό παρουσιάζεται ένα δίκτυο τριών κινητών ανεξάρτητων διαδραστικών υβριδικών μουσικών κουτιών [cipo_09], που οικειοποιούνται τη λογική της παραδοσιακής λατέρνας, τα οποία επινοήθηκαν ως αυτοσχέδια, ανιστορικά μουσικά όργανα. Βασίζονται στη σύλληψη και την κατασκευαστική δομή: α/ των μουσικών κουτιών του 19^{ου} αιώνα, και β/ της παραδοσιακής λατέρνας, αντλώντας στοιχεία από την πρακτική της δημόσιας περιφοράς της από πλανόδιους μουσικούς. Ενσωματώνουν δεδομένα από την τεχνολογία διαφορετικών περιόδων με τη δυνατότητα να εκτελούν συνδυασμένους ήχους. Προγραμματίστηκαν να αναπαράγουν "έτοιμα" ηχητικά μέρη μέσω αλληλεπιδράσεων στο ζωντανό περιβάλλον της πόλης.

Παρουσιάζεται επίσης η δράση cipo_08 <trailer> που έγινε στην Πάτρα στις 12/7/08 στις εκβολές του ρέματος Μειλίχου στα όρια με τον καταυλισμό των Αφγανών προσφύγων. Ο "γυρολόγος" [cipo_08] είναι μια μετακινούμενη διάταξη, μέσω του ανθρώπινου σώματος, που ενσωματώνει μια αυτόματη υπολογιστική μονάδα (ρομπότ). Η απόκρισή της στους ήχους (πληροφορίες) από το περιβάλλον όσο καθοδηγείται, ενεργοποιεί διαδικασίες τεκμηριώσεων και συλλογών από μεταγραφές ήχων σε κώδικες γραφημάτων. Ενώ διανύει κοινωνικά φορτισμένες και πολεοδομικά ασταθείς περιοχές της πόλης (υπόλοιπα), διαπραγματεύεται με την ανθρώπινη παρουσία μορφές επικοινωνίας και ενεργοποίησης της δημόσιας σφαίρας.

Οι πράξεις μεταγραφής και εκπομπής ήχων μέσω των διατάξεων CIPO, τεχνητής ευφυΐας, επιτρέπουν να επαναδιατυπωθεί η ιδέα της αστικής περιπλάνησης με τους όρους μιας ανοικτής απογραμματίστης αλληλεπίδρασης και μιας καθημερινής ανεπίσημης επικοινωνίας.

Προτείνονται διελεύσεις με τις μετακινούμενες αυτές διατάξεις σε περιοχές της πόλης των Ιωαννίνων, επιζητώντας την ενθάρρυνση και την ενεργοποίηση προσωπικών και συλλογικών βιωμάτων που βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση στον ομογενοποιημένο σήμερα δημόσιο χώρο αποξένωσης, -με την ένταξή τους στην καθημερινή ζωή μέσω της ενεργοποίησης αναφορών και της πρόκλησης έκπληξης.

“Και διηγώντας τα να κλαις!”
[Η μήπως πια και να (κρυφο)ελπίζεις;]
Το ελπιδοφόρο (;) αναπτυξιακό μέλλον της κακότυχης Ίμβρου

Ευμ. Καμαρινοπούλου, Αρχιτέκτων Μηχανικός

Περίληψη

Η τύχη της Ίμβρου κρίθηκε την τελευταία νύχτα των διαπραγματεύσεων της συνθήκης της Λωζάννης. Το αμιγώς ελληνικό νησί παραχωρήθηκε στην τουρκική επικυριαρχία υπό τον όρο να αυτοδιοικείται [ουδέποτε εφαρμόστηκε]. Αντίθετα οι τουρκικές αρχές μέσω τεχνασμάτων και τρομοκρατικών μεθόδων εξανάγκασαν τους 10.000 έλληνες να εκπατριστούν, υποκαθιστώντας τους με εποίκους από την Ανατολία και την Βουλγαρία και με στρατιωτικούς.

Το στρατοκρατούμενο πλέον νησί περιήλθε σε “αναπτυξιακό κώμα”, αφού απέμειναν μόλις 300 υπέργηροι έλληνες, καθώς οι έποικοι -άσχετοι προς τις νησιωτικές ενασχολήσεις- περιορίστηκαν στην παροχή υπηρεσιών στην ταξιαρχία. Η πρόσβαση αλλοδαπών μόνο μέσω λιμένων της Καλλιπόλης και η έλλειψη βασικών υποδομών και τουρισμού διατήρησαν σχεδόν ανέπαφο το προπολεμικό τοπίο. Εξαιτίας της στασιμότητας το νησί εμφανίζει σχεδόν ειδυλλιακή ατμόσφαιρα, ευρισκόμενο ακόμη στην δεκαετία του '50 και διεκδικεί τον τίτλο του πιο καθυστερημένου αλλά προνομιούχου νησιού της Μεσογείου. Πίσω, όμως, από την επιφανειακή έλλειψη “προόδου” σωρεύονται δυνάμεις που ίσως εγκυμονούν αναπτυξιακό άλμα.

Η εισήγηση παρουσιάζει την πορεία του νησιού και των κατοίκων του από τα χρόνια της ακμής του μέχρι την σημερινή κατάσταση και προτείνει μεθόδους για το ξαναζωτάνεμά του, την βελτίωση της ποιότητας ζωής των ελλήνων, την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την πρόληψη των καταστρεπτικών συνεπειών της επερχόμενης άναρχης ανάπτυξης. Αφετηρία της υπήρξε η διπλωματική μου εργασία “Συσίφεια έργα στην Ίμβρο: το κονάκι στο Σχοινούδι” (ΑΠΘ, 2008), η οποία εμπλουτίστηκε και ενισχύθηκε με ιστορική έρευνα. Οι συζητήσεις με έλληνες μόνιμους κατοίκους του νησιού, η φωτογραφική αποτύπωση όλων των κρίσιμων τοποθεσιών του και η σχεδιαστική καταγραφή κτιρίων-πόλων έλξης Ιμβρίων της διασποράς, κυρίως νεαρής ηλικίας, βοήθησαν στην τεκμηριωμένη και στοχευμένη διερεύνηση τρόπων κοινωνικής και πολιτιστικής ανανέωσης-αναγέννησης. Παράδειγμα και αντικείμενο ειδικότερης έρευνας αποτέλεσε το χωριό Σχοινούδι, παλαιότερα το μεγαλύτερο (2500 έλληνες) όχι μόνο της Ίμβρου αλλά όλης της τουρκικής ορεινής επικράτειας, όπου πλέον διαμένουν μόνο 60 έλληνες και τούρκοι καταπατητές.

Ελπίδες για αλλαγή αποτελούν:

- Η αφθονία γεωργικής γης, δασών, βοσκοτόπων, νερού και ιαματικών λουτρών.
- Το ετήσιο θερινό προσκύνημα των ιμβρίων της διασποράς.
- Οι προσπάθειες των ιμβριακών συλλόγων, των ιμβρίων υψηλής αναγνωρισιμότητας (όπως ο Πατριάρχης) και φίλων της Ίμβρου (όπως η εταιρεία *Ίμβρος Παιπαλόεσσα: κέντρο έρευνας και φροντίδας για την Ίμβρο*), οι οποίοι υλοποιούν αναπτυξιακά έργα.
- Η έκθεση του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου για την ανάκτηση των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας.
- Η επικείμενη ακτοπλοϊκή σύνδεση με τη Λήμνο, που θα διευκολύνει τις επισκέψεις των ιμβρίων της Ελλάδας.

Δράσεις οι οποίες προτείνονται στην εισήγηση, ώστε η επικείμενη οικοδομική και τουριστική ανάπτυξη να μην καταλήξουν σε οικολογική και πολιτιστική καταστροφή του νησιού και σε αφανισμό του ελληνισμού του, είναι:

- Η υποστήριξη της παντελώς ελλειπούς αρχαιολογικής έρευνας, ίσως μέσω της συνεργασίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με το πανεπιστήμιο του Canakkale.
- Η επαναδιεκδίκηση του ελληνικού σχολείου και του επισκοπείου του Σχοινουδίου για εγκατάσταση ανάλογη προς του ΜΕ.Κ.ΔΕ/ΕΜΠ στο Μέτσοβο και η αξιοποίησή τους για την διεξαγωγή διεθνών θερινών σχολείων.
- Η αξιοποίηση διασυνοριακών ευρωπαϊκών προγραμμάτων, όπως το INTERREG III.
- Η επαναδιεκδίκηση της περιουσίας ιμβρίων αλλά και αθωνικών μοναστηριών.
- Η συνεργασία με τα γειτονικά ελληνικά νησιά.
- Οι έρευνες για τον εντοπισμό λαθρομεταναστών και από τις ελληνικές αρχές και από την υπηρεσία frontex της Ευρωπαϊκή Ένωσης.

Τα αιωνόβια δέντρα του Ζαγορίου: Τόποι ιστορικής αναφοράς και σύμβολα ιερότητας

Κ. Στάρα, Διδάκτορας Νεώτερης και Σύγχρονης Ιστορίας,
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τομέας Λαογραφίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
P. Τσιακίρης, Διδάκτορας Οικολογίας,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τομέας Οικολογίας, Τμήμα Βιολογίας

Περίληψη

Στην εργασία αυτή μελετάμε τα γηραιά δέντρα του Ζαγορίου, τα οποία επιβιώνουν ως σύμβολα κοινωνικής συνοχής, ιστορικής συνέχειας και ιερότητας. Φυσικά χαρακτηριστικά των δέντρων αυτών, όπως οι μεγάλες διαστάσεις τους, η μακροζωία και η ζωτικότητα τους σε συνδυασμό με τον ισχυρό συμβολισμό τους και τη θέση τους ως εξημερωμένων και οικειοποιημένων φυσικών οργανισμών, τα έχουν καταστήσει χαρακτηριστικές μορφές των τοπίων της περιοχής, πολιτισμικά σύμβολα και σημεία αναφοράς της τοπικής ιστορίας. Η έρευνα μας πραγματοποιήθηκε σε 23 χωριά του Ζαγορίου που ανήκουν διοικητικά στους Δήμους Κεντρικού Ζαγορίου και Τύμφης και στην Κοινότητα Παπίγκου. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν αφορούσαν αρχειακή και επιτόπια έρευνα (ελεύθερες συνεντεύξεις, αυτοσχέδιοι χάρτες κ.α.), καθώς και καταγραφή των δέντρων και των χαρακτηριστικών τους στο πεδίο. Η αρχειακή και η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκαν από το Μάιο ως τον Οκτώβριο του 2006, ενώ η καταγραφή στο πεδίο το ίδιο διάστημα του επόμενου χρόνου. Καταγράψαμε συνολικά 735 δέντρα σε 240 περιοχές του Ζαγορίου. Τα αποτελέσματά μας επιβεβαίωσαν ότι όπως και σε κάποιες άλλες περιοχές της χώρας, έτσι και στο Ζαγόρι τα χωριά σταυρώνονται ή κυκλώνονται σε ένα μαγικό κύκλο από τα ξωκλήσια με τα αιωνόβια δέντρα τους. Διάφορα είδη πλατύφυλλων δρυών (*Quercus spp.*), πουρνάρια (*Quercus coccifera*) και σφεντάμια (*Acer spp.*) περιστοιχίζουν τα ξωκλήσια του Ζαγορίου λειτουργώντας ταυτόχρονα σαν σημάδια του ιερού τόπου. Πλατάνια, τα οποία αποτελούν συνήθως τα κτητορικά δέντρα της κεντρικής εκκλησίας, κυριαρχούν στις πλατείες των οικισμών. Ακολουθώντας τις τάσεις των καιρών τα παλιότερα αυτοφυή δέντρα των κοιμητηρίων δίνουν τη θέση τους σε φυτεμένα κωνοφόρα, κυρίως έλατα, που αντικαθιστούν εδώ τα κυπαρίσσια των κοιμητηριακών τοπίων της νότιας Ελλάδας. Τα δέντρα που καταγράψαμε αποτελούν τα γηραιότερα της περιοχής. Το σχήμα τους είναι φυσικό ή διαμορφωμένο από επεμβάσεις που δε σχετίζονται με τη χρήση, παρά με την περιποίηση και προστασία του ίδιου του δέντρου, είτε με την ασφάλεια παρακείμενων κτισμάτων. Πάνω από το ¼ των δέντρων που μελετήσαμε βρέθηκαν να φέρουν σημάδια της ανθρώπινης παρουσίας πάνω στον κορμό ή γύρω τους: καρφιά, πεζούλια ή λότης, προβολείς, καλώδια, μεγάφωνα, πινακίδες, χαράγματα στον κορμό, καμπάνες και σήμαντρα, σύρματα ενσωματωμένα στον κορμό και παγκάκια στη σκιά τους. Τα δέντρα, αν και αιωνόβια δεν είναι αθάνατα και μια σειρά παραγόντων όπως η έλλειψη διαχείρισης, η αδιαφορία της Πολιτείας, η αποδυνάμωση της τοπικής κοινωνίας και η εγκατάλειψη διακυβεύουν τη διατήρησή τους. Ωστόσο οι τοπικές κοινότητες όλο και περισσότερο αναγνωρίζουν στα γηραιά δέντρα τους αισθητικές ποιότητες, συμβολισμούς και ιστορικές προεκτάσεις και τα θεωρούν στοιχεία της συλλογικής μνήμης και ιστορίας τους.

Η εφαρμογή της Διαδικτυακής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στο Ηλεκτρονικό Εμπόριο για κατοίκους ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών

Δ. Παπαχρήστος, Εργαστηριακός Συνεργάτης τμήματος Τεχνολογίας Αεροσκαφών,
ΤΕΙ Χαλκίδας

Κ. Αρβανίτης, Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων και Γεωργικής
Μηχανικής, Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Περίληψη

Σήμερα θεωρείται ως παιδαγωγική καινοτομία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση η χρήση και λειτουργία της Διαδικτυακής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΔεξΑΕ, Web based Education). Οι υποστηρικτές της, θεωρούν ότι ανανεώνει την εκπαίδευση με υπολογιστή με τις μεθόδους και τεχνολογίες που εξασφαλίζει το διαδίκτυο (internet), γιατί προσφέρει δυνατότητα διαρκούς ανανέωσης του εκπαιδευτικού υλικού και μια ευέλικτη δομή που επιτρέπει την εξατομίκευση της μάθησης. Στην εργασία αυτή γίνεται η παρουσίαση ενός προτεινόμενου εκπαιδευτικού μοντέλου ΔεξΑΕ για την δημιουργία επιχειρήσεων στο διαδίκτυο από κατοίκους ορεινών ή απομακρυσμένων περιοχών (νησιά, κλπ.). Σκοπός του είναι η εκμάθηση των βασικών αρχών διοίκησης επιχειρήσεων, η χρήση Η.Υ. και διαδικτύου όπως επίσης και η μεθοδολογία σχεδίασης και ανάπτυξης δραστηριοτήτων ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce acts).

Δημιουργία χάρτη ζωνών επικινδυνότητας για εκδήλωση κατολισθητικών φαινομένων στην ορεινή Νάξο με χρήση της μεθοδολογίας της τηλεπισκόπησης σε περιβάλλον γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών

Ε. Γαλανού, Δρ. Ε.Μ.Π., Φυσικός, Γεωλόγος, MSc Περιφερειακή Ανάπτυξη
Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π

Π. Κολοκούσης, Δρ. Μηχανικός, Ε.Μ.Π.
Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης του ΕΜΠ

Περίληψη

Οι φυσικές καταστροφές αποτελούν παράγοντα ο οποίος πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη στις προσπάθειες για αναβάθμιση του ορεινού περιβάλλοντος. Τον Φεβρουάριο του 2003 οι μεγάλης έντασης και διάρκειας βροχοπτώσεις στις Κυκλάδες είχαν ως αποτέλεσμα την πυροδότηση σημαντικών κατολισθήσεων σε όλα σχεδόν τα νησιά. Μεγάλες καταστροφές στα έργα υποδομής των ορεινών περιοχών όλων σχεδόν των Κυκλάδων προκλήθηκαν και μάλιστα έργων τα οποία είχαν κατασκευαστεί σχετικά πρόσφατα.

Γίνεται φανερό ότι η δημιουργία χαρτών ζωνών επικινδυνότητας για εκδήλωση κατολισθητικών φαινομένων στις Κυκλάδες κρίνεται χρήσιμη και έχει σκοπό να βοηθήσει στον σχεδιασμό από τους αρμόδιους φορείς της χωροθέτησης των έργων υποδομής, των καταλληλότερων χρήσεων γης σε ασταθή εδάφη, των καταλληλότερων περιβαλλοντικών προγραμμάτων αλλά και στον εντοπισμό των κατασκευών που κινδυνεύουν σήμερα.

Στην εργασία αυτή με μεθόδους γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών και την μεθοδολογία της τηλεπισκόπησης, δημιουργείται χάρτης της νήσου Νάξου, της μεγαλύτερης των Κυκλάδων, στον οποίο απεικονίζονται 3 ζώνες επικινδυνότητας για κατολισθήσεις: μικρή, μεσαία, μεγάλη. Τα αποτελέσματα ελέγχονται από τις κατολισθήσεις οι οποίες έχουν εκδηλωθεί στο παρελθόν.

Η μέθοδος που αναπτύσσεται στην εργασία, είναι δυνατόν να προσαρμοστεί και να εφαρμοστεί και σε άλλα ορεινά περιβάλλοντα.

Μη Γραμμική Δυναμική Ανάλυση Κολωνοπασσάλων Βάθρων Γεφυρών. Εφαρμογή στις Χαραδρογέφυρες Μετσόβου και στη Γέφυρα του Μετσοβίτικου Ποταμού

Ε. Σαπουντζάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής Ε.Μ.Π.
Εργαστήριο Στατικής & Αντισεισμικών Ερευνών Ε.Μ.Π.
Α. Καμπίτσης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Μηχανικός Ε.Μ.Π.
Εργαστήριο Στατικής & Αντισεισμικών Ερευνών Ε.Μ.Π.
Α. Κορωναίου, Πολιτικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.
Τεχνικό Γραφείο «Α. Κορωναίου»

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται η μη γραμμική δυναμική ανάλυση κολωνοπασσάλου τυχαίας διατομής διπλής συμμετρίας, μερικώς εδραζόμενου επί μη γραμμικού εδάφους προσομοιωμένου με μη γραμμικά ελατήρια τύπου Winkler, υποβαλλόμενου σε μετρίως μεγάλες μετατοπίσεις και σε τυχούσες συνοριακές συνθήκες, λαμβάνοντας υπόψη τα φαινόμενα διατμητικής παραμόρφωσης και περιστροφικής αδράνειας. Η δοκός υπόκειται σε συνδυασμένη δράση από τυχαίως κατανεμημένη ή συγκεντρωμένη εγκάρσια δυναμική φόρτιση και καμπτική ροπή κατά τις δυο διευθύνσεις καθώς και δυναμικό αξονικό φορτίο. Η επιρροή της διατμητικής παραμόρφωσης λαμβάνεται υπόψη με τη βοήθεια των συντελεστών διατμητικής παραμόρφωσης. Μορφώνονται πέντε προβλήματα συνοριακών τιμών ως προς τις εγκάρσιες και αξονικές μετατοπίσεις καθώς και δύο τασικές συναρτήσεις, τα οποία λύνονται με τη μέθοδο της Αναλογικής Εξίσωσης (Analog Equation Method), η οποία βασίζεται στην μέθοδο των Συνοριακών Στοιχείων (BEM). Η εφαρμογή της μεθόδου οδηγεί σε πεπλεγμένο σύστημα διαφορικών εξισώσεων κίνησης, του οποίου η επίλυση πραγματοποιείται με τη μέθοδο Μέσης Επιτάχυνσης (Average Acceleration Method) σε συνδυασμό με την τροποποιημένη μέθοδο Newton Raphson. Ο προσδιορισμός των συντελεστών διατμητικής παραμόρφωσης επιτυγχάνεται με τη βοήθεια των προαναφερθέντων τασικών συναρτήσεων χρησιμοποιώντας μόνο συνοριακή ολοκλήρωση. Το προτεινόμενο μαθηματικό προσομοίωμα συνυπολογίζει τα πεπλεγμένα φαινόμενα των καμπτικών και διατμητικών παραμορφώσεων κατά μήκος της δοκού καθώς και τις αναπτυσσόμενες διατμητικές δυνάμεις από το αξονικό φορτίο. Το προτεινόμενο προσομοίωμα βρίσκει άμεση εφαρμογή στις χαραδρογέφυρες Μετσόβου και στη γέφυρα του Μετσοβίτικου ποταμού.

Ορθολογική οδική διάνοιξη της ορεινής περιοχής του Μετσόβου με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη της

Στ. Ταμπέκης, Διδάκτορας Δασολόγος-Περιβαντολόγος Α.Π.Θ.

Ευάγγ. Καραγιάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Α.Π.Θ.

Β. Γιαννούλας, Επίκουρος Καθηγητής, Α.Π.Θ.

Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος

Εργαστήριο Μηχανικών Επιστημών και Τοπογραφίας, Α.Π.Θ

Περίληψη

Το δασικό σύμπλεγμα του δήμου Μετσόβου εμφανίζει όλα τα χαρακτηριστικά ενός τυπικού ορεινού δάσους της χώρας μας.

Τα οικοσυστήματα των ορεινών περιοχών είναι ευαίσθητα στις αλλαγές, μεταβάλλονται ταχύτατα και στις περισσότερες των περιπτώσεων υφίστανται περιβαλλοντική υποβάθμιση (U.N. 1992). Η οδική διάνοιξη των ορεινών περιοχών αποτελεί από τις πιο σημαντικές ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον. Ωστόσο θεωρείται όμως αναγκαία και αναπόφευκτη για την ορθολογική διαχείριση και την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων (Sedlak 1993, Heinimann 1994, Becker 1995). Η ορθολογική διαχείριση των φυσικών διαθέσιμων των ορεινών περιοχών, η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των ανθρωπίνων διαθέσιμων και η κατασκευή των απαραίτητων υποδομών, αποτελούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την επίτευξη της ανάπτυξης τους. Η ανάπτυξη αυτή βέβαια πρέπει να γίνει με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον και με τις μικρότερες δυνατές επεμβάσεις σε αυτό, με σκοπό τελικά να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών.

Η βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών επιτυγχάνεται με την αειφορική διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων, θεμελιώδης αρχή η οποία αποτελεί τη βάση της δασικής πολιτικής στη χώρα μας. Η αειφορική διαχείριση των δασών προϋποθέτει βέβαια την ύπαρξη των απαραίτητων υποδομών (ολοκληρωμένη διάνοιξη δασών). Η κατασκευή των δασικών οδικών δικτύων προκαλεί επιπτώσεις στο δασικό οικοσύστημα και το περιβάλλον γενικότερα. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν εν μέρει μόνο να αποκατασταθούν, αλλά τις περισσότερες των περιπτώσεων είναι αδύνατο να γίνει αυτό, αφού τα παραγωγικά δάση της χώρας μας βρίσκονται κυρίως σε ορεινές περιοχές με έντονο τοπογραφικό ανάγλυφο, δυσμενείς εδαφολογικές συνθήκες και ανομοιόμορφη κατανομή της δασικής βλάστησης, παράγοντες οι οποίοι δημιουργούν πολλές δυσχέρειες στο σχεδιασμό, τη χάραξη και την κατασκευή των δασικών δρόμων. Το γεγονός αυτό απαιτεί ιδιαίτερη μελέτη των συνθηκών που επικρατούν σε κάθε περιοχή ξεχωριστά και των παραγόντων που επηρεάζουν την οδική διάνοιξη των δασών ή επηρεάζονται από αυτήν, με σκοπό τη σύνταξη ολοκληρωμένων σχεδίων διάνοιξης, τα οποία βέβαια λαμβάνουν υπόψη τους και τη προστασία του περιβάλλοντος (Καραγιάννης 1992, Γιαννούλας 2001, Δούκας 2004).

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η ολοκληρωμένη οδική διάνοιξη της ορεινής περιοχής του δήμου Μετσόβου με βάση τα τεχνικά, οικονομικά, οικολογικά και κοινωνικά κριτήρια της περιοχής. Για την επίτευξη των σκοπών της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν δασοπονικά στοιχεία (ξυλαπόθεμα, προσαύξηση, λήμμα), οικονομικά στοιχεία (κόστος κατασκευής και συντήρησης των δασικών δρόμων, κόστος μετατόπισης του ξύλου, καθώς και η αξία του εδάφους της ζώνης κατάληψης) και εδαφοτεχνικά στοιχεία. Με την επεξεργασία των παραπάνω στοιχείων καθορίστηκε η άριστη οδική πυκνότητα καθώς και η σχέση της με τους παραπάνω παράγοντες (Στεργιάδης και Δούκας 1983-1984, Καραγιάννης 1991, 1992, 1999).

Το δίκτυο των ορεινών οικισμών της Ελλάδας. Καταγραφή τάσεων και διαπίστωση προοπτικών.

Δ. Διμέλλη, Δρ. Πολεοδομίας Ε.Μ.Π., Λέκτορας 407
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να διερευνήσει το δίκτυο των ορεινών οικισμών σε μια προσπάθεια να τους κατηγοριοποιήσει με βάση τα κοινά τους πληθυσμιακά, παραγωγικά και χωρικά χαρακτηριστικά. Η διερεύνηση αυτή θα πραγματοποιηθεί μέσω της δημιουργίας μιας βάσης δεδομένων των ορεινών οικισμών σε αντιστοιχία με τα χωρικά και ανθρωπογενή χαρακτηριστικά τους και αποτελεί μια πρωτότυπη έρευνα που έχει ως στόχο την κατανόηση της λειτουργίας τους και τη διατύπωση προτάσεων για την εξέλιξη τους.

Πιο συγκεκριμένα από τη χαρτογράφηση των ορεινών οικισμών και τη διερεύνηση της πληθυσμιακής και οικονομικής τους εξέλιξης επιχειρείται να εξετασθεί:

- A) η σχέση του υψομέτρου στο οποίο βρίσκονται οι εξεταζόμενοι οικισμοί με την ανάπτυξη τους,
- B) η επίδραση του υφιστάμενου οδικού δικτύου στη λειτουργία και την προσβασιμότητα των ορεινών οικισμών,
- Γ) οι επιρροές που δέχονται οι ορεινοί οικισμοί από τις οικιστικές περιοχές με τις οποίες γειτνιάζουν.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι σε πρώτη φάση η δημιουργία μιας βάσης δεδομένων που θα περιλαμβάνει τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής της Ε.Σ.Υ.Ε. του 2001 αλλά και της αντίστοιχης προγενέστερης του 1991.

Στη συνέχεια, στη δεύτερη φάση από την επεξεργασία που έχει προηγηθεί, επιχειρείται η διαπίστωση των κοινών και μη χαρακτηριστικών των ορεινών οικισμών, προκειμένου

- ✓ να διαπιστωθούν οι παράμετροι που επιδρούν στη λειτουργία τους και
- ✓ να προταθούν μέτρα που να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες τους

ώστε τελικά να επιτευχθεί η χωροταξική τους ενσωμάτωση στο εθνικό σύστημα αξόνων και πόλεων, η αξιοποίηση των προοπτικών τους και η επίλυση των προβλημάτων που παρουσιάζουν.

Μοντέρνα αρχιτεκτονική και ορεινό τοπίο: κτίρια εκπαίδευσης του Ν. Μητσάκη

Αλ. Αντωνίου, Αρχιτέκτων, Μ.Sc Ιστορία της Αρχιτεκτονικής,
Υποψήφιος Διδάκτωρ, Διδάσκων (Π.Δ. 407/80) Α.Π.Θ.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή ερευνώνται άγνωστα κτίρια εκπαίδευσης που σχεδίασε ο Νίκος Μητσάκης (1899-1941) για ορεινές περιοχές της χώρας την περίοδο 1927-1940. Ο Ν. Μητσάκης σπούδασε αρχιτεκτονική την περίοδο 1917-1921 στη νεοϊδρυθείσα Σχολή Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π., στην οποία το διάστημα 1931-1933 υπηρέτησε ως επιμελητής Κτηριολογίας στην έδρα του καθηγητή Ε. Εμπράρ. Το 1926 προσελήφθη στο αρχιτεκτονικό τμήμα του υπουργείου Παιδείας. Από το 1930 διετέλεσε προϊστάμενος του νεοσύστατου γραφείου μελετών νέων σχολικών κτιρίων μέχρι τον αδόκητο θάνατό του.

Οι τρεις κατηγορίες κτιρίων εκπαίδευσης που εξετάζονται –σχολικά κτίρια, παιδικές εξοχές και μαθητικά-φοιτητικά οικοτροφεία– σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν, στην πλειονότητά τους, για ορεινές κωμοπόλεις, χωριά ή δασώδεις περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας (Σιάτιστα, Τσοτύλι Κοζάνης), της Θεσσαλίας (Περτούλι Τρικάλων) και της Πελοποννήσου (Δημητσάνα, Βυτίνα Αρκαδίας). Μέσα από την παρουσίαση άγνωστων πτυχών του βίου και του έργου του μεσοπολεμικού αρχιτέκτονα, εξετάζονται ζητήματα τυπολογίας, μορφολογίας και κατασκευής των μοντέρνων κτιρίων εκπαίδευσης σε ορεινούς τόπους. Παράλληλα, διερευνάται η επίδραση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών τους. Πρόκειται για οικοδομήματα όλων των κλιμάκων που εντάσσονται ήπια στο ορεινό τοπίο με συχνά πρωτότυπη, μοντέρνα τυπολογία και μορφές που επηρεάζονται από την τοπική παράδοση. Η αποφασιστικής σημασίας συμβολή των τοπικών ευεργετών με μεγάλου ύψους χρηματικές δωρεές για την ανέγερση και λειτουργία σχολείων και οικοτροφείων, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην κλίμακα των κτιρίων, στη φιλόδοξη μορφή, αλλά και στη σύντομη αποπεράτωση τους. Τα στοιχεία που παρατίθενται, προερχόμενα κυρίως από το Αρχείο της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών του ΥΠ.Ε.Π.Θ., τεκμηριώνουν την ιστορική και αρχιτεκτονική αξία των λησμονημένων κοσμημάτων της εγχώριας μεσοπολεμικής αρχιτεκτονικής, επισημαίνοντας την αναγκαιότητα αποκατάστασης, ανάδειξης και αξιοποίησης ενός αποθέματος που, σε πολλές περιπτώσεις, βρίσκεται δίχως χρήση και συντήρηση.

Προτεινόμενη Μελέτη Ανάπλασης των Οικισμών Σόλου και Αγίας Βαρβάρας του Δήμου Ακράτας

Ιωάν. Βάσση, Σπουδάστρια Τμήματος Πολιτικών Έργων Υποδομής
Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών

Μ. Καραμάνη, Σπουδάστρια Τμήματος Πολιτικών Έργων Υποδομής
Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών

Θ. Μαργιάννη, Σπουδάστρια Τμήματος Πολιτικών Έργων Υποδομής
Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών

Σπ. Ρέζος, Διπλωματούχος Πολιτικός Μηχανικός, Παν/μιου Πατρών,
Msc Συγκοινωνίες, Διαχείριση Έργων και Σχεδιασμός του Χώρου
Εργαστηριακός Συνεργάτης Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών

Περίληψη

Θέμα της εργασίας αυτής είναι η έρευνα για την εύρεση προτάσεων αναβάθμισης του οικιστικού περιβάλλοντος, ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των οικισμών Σόλου και Αγίας Βαρβάρας του Δήμου Ακράτας. Οι οικισμοί αυτοί βρίσκονται εντός των γεωγραφικών ορίων του Δήμου, στο ορεινό τμήμα του. Το φυσικό περιβάλλον από το οποίο περιστοιχίζονται έχει μεγάλο φυσικό κάλλος και τα οικιστικά τους σύνολα αποτελούν δείγματα αξιολογής και πρωτότυπης παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Έχουν μεγάλη ιστορική αξία καθώς σύμφωνα με ιστορικές πηγές κατοικούνταν από τους προϊστορικούς χρόνους ενώ γνώρισαν ιδιαίτερη ανάπτυξη τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Σήμερα κατοικούνται σε μόνιμη βάση από λιγότερους από 150 κατοίκους.

Οι προτάσεις ανάπλασης που παρουσιάζονται στην εργασία αυτή διαμορφώθηκαν με απώτερο σκοπό την ισόρροπη ανάπτυξη και ανάδειξη των οικισμών, η οποία κινείται σε τρεις επιμέρους άξονες: την διασύνδεση των φυσικών τοπίων με τους πολιτιστικούς πόρους, τον συνδυασμό των αστικών λειτουργιών με την αναψυχή και τις δραστηριότητες του αγροτικού χώρου και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Ο χώρος ως στοιχείο διαμόρφωσης της πολιτιστικής ταυτότητας Τα ειδικά μουσεία και οι νέες τεχνολογίες ως μέσα προβολής της

Σ. Γιώτη, Αρχαιολόγος, Ιστορία-Λαϊκός Πολιτισμός MA
Σ. Πούλου, Αρχαιολόγος, Πολιτιστική Πληροφορική MSc

Περίληψη

Στην παρούσα εισήγηση προσεγγίζεται ο χώρος ως βασικός παράγοντας διαμόρφωσης της πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου και μιας κοινωνίας. Στη συνέχεια εξετάζεται ο χώρος με την έννοια του πολιτιστικού τοπίου και ο σημαντικός ρόλος που καλείται να παίζει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη η ενσωμάτωση καινοτόμων και σύγχρονων πολιτιστικών δράσεων, όπως η εφαρμογή της μουσειολογικής επιστήμης για την αναβάθμιση της παρουσίας της πολιτιστικής πληροφορίας και η χρήση των νέων τεχνολογιών για την ευρύτερη διάδοσή της.

Παγονέρι Δράμας: απόηχοι της ηπειρώτικης αρχιτεκτονικής στην ορεινή Ανατολική Μακεδονία

Π. Ξάνθος, Διπλωματούχος Αρχιτέκτων Μηχανικός Π.Σ.Α.Π.Θ.

Περίληψη

Ο ορεινός οικισμός του Παγονερίου του Ν. Δράμας αποτελεί ένα ελάχιστα γνωστό, αλλά αναμφίβολα ξεχωριστό οικιστικό σύνολο της ανατολικής Μακεδονίας. Ο αρχικός πυρήνας του οικισμού δημιουργήθηκε με την εγκατάσταση των πρώτων κατοίκων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, κατά το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα. Στη συνέχεια όμως ο πρώτος αυτός πυρήνας διευρύνθηκε με την εγκατάσταση Ελλήνων προερχομένων από την Ήπειρο, υπό την πίεση των διωγμών του Αλή Πασά των Ιωαννίνων, αλλά και μουσουλμάνων της ευρύτερης περιοχής της Δράμας. Αποτέλεσμα ήταν μια ιδιαίτερη και κυρίως ειλικρινής και αυθόρμητη ανάμειξη των χαρακτηριστικών της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής μεταξύ διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών, γεγονός που διαμόρφωσε μια ιδιαίτερα ποικιλόμορφη για τον επισκέπτη εικόνα. Η εκπληκτική αυτή πληθώρα διαφορετικών παραδοσιακών κτισμάτων που ανεγέρθη-καν σε διάφορες περιόδους, αντικατοπτρίζει όχι μόνο τις αρχές της τοπικής αρχιτεκτονικής αλλά και την ίδια την τοπική ιστορία. Την ιστορία των ανθρώπων που τα έχτισαν και τα κατοίκησαν, ανθρώπων που ανήκαν σε λαούς των Βαλκανίων με διαφορετικές κοινωνικές αξίες και ποιότητες.

Η εισήγηση προσφέρει μια πιο λεπτομερή και επεξεργασμένη μορφή ενός τμήματος ευρύτερης μελέτης, που εκδόθηκε το Δεκέμβριο του 2009 από το Δήμο Νευροκοπίου με θέμα την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του οικισμού και με τίτλο «Παγονέρι - Δύο αιώνες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής». Η αντίστοιχη έρευνα πεδίου πραγματοποιήθηκε το 2007. Η θέση του οικισμού, το φυσικό του περιβάλλον, οι κοινωνικές συνθήκες στην ευρύτερη περιοχή και η επαγγελματική ενασχόληση των κατοίκων αποτελούν σημεία - κλειδιά για την ερμηνεία των χαρακτηριστικών της κατοικίας στον οικισμό. Η αρχιτεκτονική περιγραφή που ακολουθεί επικεντρώνεται στον πλέον χαρακτηριστικό τύπο σπιτιού, αυτόν της *κλειστής κατοικίας του ηπειρωτικού χώρου*. Μέσα από αυτήν εντοπίζονται και ερμηνεύονται συγκεκριμένα μορφολογικά χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στην αρχιτεκτονική της Ηπείρου. Οι κατοικίες που μελετήθηκαν σχεδιάζονται στην υπάρχουσα κατάσταση, τα σχέδια τους αποδίδονται με ενιαίο τρόπο και στην ίδια κλίμακα και οι επεμβάσεις σημειώνονται σχεδιαστικά. Στόχος είναι η μικρή σε έκταση αυτή διερεύνηση να αποτελέσει μια ελάχιστη συμβολή στη σχετικά φτωχή βιβλιογραφία για την αρχιτεκτονική κληρονομιά του Νομού Δράμας, και να βοηθήσει ακόμη και τον λιγότερο εξοικειωμένο αναγνώστη να αντιληφθεί καλύτερα ορισμένα ζητήματα σχέσεων της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στον ορεινό οικισμό του Παγονερίου, με την ευρύτερη περιοχή των οικισμών της Ηπείρου.

Δόμηση και Διαχρονικές Προτεραιότητες για έναν Τοπικό Στρατηγικό Σχεδιασμό στα Βλαχοχώρια της Βόρειας Πίνδου Η περίπτωση της Σαμαρίνας.

**Δ.Χουχορέλου, Υποψήφια Διδάκτωρ Μηχανικός Α.Π.Θ.
Ε. Ηλιάδου, Υποψήφια Διδάκτωρ Α.Π.Θ.**

Περίληψη

Τα Βλαχοχώρια της Βόρειας Πίνδου είναι ορεινοί οικισμοί με βαρύτητα στην ιστορία και κοινωνία της Ελλάδας. Η παρούσα εργασία είχε ως αντικείμενο τον οικισμό της Σαμαρίνας με σκοπό την αποκρυστάλλωση της ταυτότητάς του ώστε να οριστούν οι βασικοί άξονες Τοπικού Στρατηγικού Σχεδιασμού για βιώσιμη ανάπτυξη.

Με δεδομένη την άρρηκτη σχέση δομημένου περιβάλλοντος και κοινωνικών ομάδων, η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης του οικισμού, της κτιριοδομίας και των προτεραιοτήτων, μέσα από ιστορικές αναφορές, στατιστικά δεδομένα αλλά και χρόνιας προσωπικής παρατήρησης και ενασχόλησης με τη ζωή του τόπου.

Η Σαμαρίνα είναι οικισμός που ήκμασε κατά τον 18^ο αιώνα, ταλαιπωρήθηκε κατά τους Παγκοσμίους και εμφυλίους Πολέμους κατά τη διάρκεια των οποίων καταστράφηκαν οι περισσότερες οικοδομές ενώ εγκαταλείφθηκε ο οικισμός. Η Σαμαρίνα «συνήλθε» κατά τη δεκαετία 1960 οπότε και επέστρεψαν σιγά-σιγά οι κάτοικοι στον οικισμό αλλά τα άμεσα στεγαστικά συμφέροντα των κατοίκων όπως και η ένδεια οικονομικών πόρων δεν άφηναν χρονικά περιθώρια για ρυμοτομική-οικιστική αναμόρφωση. Κατά τα τέλη της δεκαετίας 1990 η Σαμαρίνα σημείωσε αξιόλογη οικοδομική δραστηριότητα η οποία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.

Η έλλειψη τοπικού σχεδιασμού είναι εμφανής καθώς η δόμηση χαρακτηρίζεται μάλλον ως άναρχη και ανομοιογενής ενώ κτιριοδομικά παρατηρούνται από εξαιρετα κτίρια ευρωπαϊκών προδιαγραφών έως ακαλαίσθητες κατασκευές.

Παρ' όλα αυτά η Σαμαρίνα έχει να επιδείξει δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και τέχνης, μνήμες παράδοσης και όλα αυτά σε ένα μαγευτικής ομορφιάς φυσικό περιβάλλον. Η Σαμαρίνα έχει όλα τα εχέγγυα για ανάδειξη των προτερημάτων της και να αναπτυχθεί όπως της αξίζει.

Αυτό που απομένει είναι να τεθούν οι άξονες της στρατηγικής που θα εφαρμοστούν για την ανάδειξη του τόπου οι οποίοι ορίζονται από τις προτεραιότητες κατοίκων, εποχής και περιοχής.

Οι προτεραιότητες ιεραρχούνται πάντοτε σύμφωνα με τις ανάγκες των πολιτών και τις τρέχουσες τάσεις της εποχής. Συγκρουόμενα συμφέροντα υπήρχαν και θα υπάρχουν γι' αυτό θα πρέπει από τις όποιες διαπραγματεύσεις προκύψουν να μη λησμονηθεί πως αυτό που προέχει είναι η ανάδειξη και η εύρυθμη λειτουργία του τόπου.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Δ. Ανδρεόπουλος, Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, Δ.Π.Μ.Σ Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών
Ι. Σαγιάς, Επίκουρος Καθηγητής, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Περίληψη

Η διαχείριση των απορριμμάτων αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα και συνεχώς οξυνόμενα προβλήματα των σύγχρονων κοινωνιών. Οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν στην όξυνση του προβλήματος είναι η αυξανόμενη κατανάλωση, συνεπεία αλλαγών σε καταναλωτικά πρότυπα των πολιτών, η τεράστια αύξηση των υλικών συσκευασίας, η χρησιμοποίηση ουσιών δύσκολα αποδομήσιμων σε προϊόντα ευρείας χρήσης και η αυξανόμενη συγκέντρωση πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Από την άλλη η διαχείριση των απορριμμάτων ιδιαίτερα στη χώρα μας στηρίζεται εν πολλοίς στην εναπόθεση ή ταφή τους σε ποσοστό άνω του 90%. Το τελευταίο αναδεικνύει, εκτός του περιβαλλοντικού και του χρηματο-οικονομικού κόστους, που απορρέει από τη μονοδιάστατη αυτή διαχείριση των απορριμμάτων, και ένα βαρύνουσα σημασίας χωροταξικό πρόβλημα, αυτό της ανεύρεσης κατάλληλου χώρου για χρήσεις υγειονομικής ταφής. Ένας από τους καταλυτικούς παράγοντες εύρεσης κατάλληλης τοποθεσίας, είναι οι κοινωνικές αντιδράσεις που γεννώνται από τους εγγύς κατοίκους των επιλεγμένων περιοχών. Έτσι και στο Νομό Ιωαννίνων ανέκυψαν τεράστιες δυσχέρειες στην ανεύρεση χώρου κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ (Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων) εξαιτίας κοινωνικών αντιδράσεων. Θα πρέπει να τονιστεί, ότι ο Νομός δε διαθέτει καμία υποδομή για τη διαχείριση των απορριμμάτων, τη στιγμή μάλιστα που χαρακτηρίζεται από ένα μοναδικής ποιότητας και αισθητικής φυσικό περιβάλλον, το οποίο εκτός των άλλων αποτελεί και σημαντικό πόρο στην προοπτική της περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης.

Βασική επιδίωξη της παρούσας εργασίας αποτελεί η ανάδειξη του προβλήματος της διαχείρισης των απορριμμάτων τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο νομού Ιωαννίνων. Επιπλέον, εξετάζεται το περιεχόμενο και ο χαρακτήρας των διαδικασιών και χειρισμών που εκτυλίχθηκαν στο θέμα της κατασκευής ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων και ειδικότερα στον τρόπο επιλογής θέσης για την υλοποίηση του σκοπού αυτού, από πλευράς των αρμόδιων φορέων. Τέλος, παρουσιάζεται η συσχέτιση των διαπιστώσεων της ερευνητικής διαδικασίας τόσο για το επίπεδο της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό όσο και για τις ενέργειες που ακολουθήθηκαν για την επιλογή θέσης κατασκευής ΧΥΤΑ από τους εμπλεκόμενους φορείς, με την κλιμάκωση του φαινομένου NIMBY (Not In My Back Yard) που παρουσιάστηκε στους τοπικούς πληθυσμούς ως προς το ζήτημα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ.

Η παρούσα εργασία, βασίστηκε σε δεδομένα για βασικά μεγέθη και ποιότητες της διαχείρισης των απορριμμάτων σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδιαζόμενου έργου καθώς και σε επιτόπια έρευνα καταγραφής απόψεων τόσο αρμοδίων για τη χωροθέτηση όσο και άμεσα εμπλεκόμενων πολιτών στο θέμα αυτό. Επίσης, η έρευνα για τους χειρισμούς των ΟΤΑ, η αναδίφηση στην ιστορία των κινητοποιήσεων και των συγκρούσεων σε πολιτικό επίπεδο μέσα από έρευνα του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου της περιοχής, καθώς και η εξέταση νομοθετικών κειμένων, που σχετίζονται με το υπό μελέτη θέμα, συνέβαλαν σημαντικά στη διατύπωση συμπερασμάτων.

Βασική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι η διαδικασία της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την έλλειψη εφαρμογής ενός θεσμικού πλαισίου ικανού να μετριάσει ή και να αποτρέψει συγκρούσεις σε παρόμοια ζητήματα τα οποία χαρακτηρίζουν ομολογουμένως την ελληνική πραγματικότητα. Επιπλέον, αναδεικνύεται για πολλοστή φορά, όπως και ιστορικά έχει καταγραφεί, ότι πολλά καθημερινά, πολιτικά, κοινωνικά, τεχνικά προβλήματα της χώρας μας αποτελούν πρόκληση για επίτευξη πολιτικών σκοπιμοτήτων, επιβεβαίωση των πελατειακών σχέσεων που δεσπόζουν στο πολιτικό παρασκήνιο, ενώ το πολιτικό κόστος αναγορεύεται ως κρίσιμος συντελεστής αποφάσεων και σχεδιασμών.

Η Περιβαλλοντική εκπαίδευση ως εργαλείο υποστήριξης της τοπικής οικονομίας. Οδηγός οργάνωσης προγραμμάτων.

Χ. Καλαθά, Δασολόγος – Περιβαλλοντολόγος, Σύμβουλος Τοπικών Θεμάτων
Συνεργάτης Αναπτυξιακής Εταιρείας Πάρνωνα Α.Ε.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή, επιδιώχθηκε η ανάπτυξη μεθοδολογίας για το σχεδιασμό, οργάνωση και υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Η ανάγκη αυτή αναφέρεται τόσο ως στοιχείο ευαισθητοποίησης των κατοίκων και των επισκεπτών μίας περιοχής, όσο και ως εργαλείο υποστήριξης της τοπικής οικονομίας.

Ο Οδηγός οργάνωσης προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, φιλοδοξεί να αποτελέσει εργαλείο υποστήριξης της τοπικής οικονομίας, γνωριμίας με τους τοπικούς φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους και δημιουργίας συνειδητοποιημένων πολιτών, αφού η περιβαλλοντική εκπαίδευση, είναι πεδίο πολλαπλών συνεργασιών διεπιστημονικής προσέγγισης.

Αντικείμενο της εισήγησης, αποτελεί η προσέγγιση και η μεθοδολογία ανάπτυξης προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, οι δυνατότητες που δημιουργούνται μέσα από ένα θέμα ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης, η παρουσίαση των βημάτων ώστε να οργανωθεί ένα στοχευμένο, ενδιαφέρον και αποτελεσματικό πρόγραμμα και ο τρόπος μέτρησης των αποτελεσμάτων και της μακροπρόθεσμης επίδρασης στην τοπική οικονομία.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την προσέγγιση του θέματος, έλαβε υπόψη της τα εξής:

- Την ιστορική εξέλιξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
- Τον τρόπο εφαρμογής αυτών των μεθόδων εκπαίδευσης στην Ελλάδα
- Την προσπάθεια αξιολόγησης της αξίας και της ανάγκης της χρήσης των εκπαιδευτικών μέσων στην ευαισθητοποίηση των ομάδων στις οποίες απευθύνεται
- Τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την εφαρμογή αυτού του εργαλείου στην τοπική οικονομία.

Ο στόχος κατά την ανάπτυξη της μεθοδολογίας ήταν ο εντοπισμός των παραγόντων – παραμέτρων που συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη μίας περιοχής, οι οποίοι παράγοντες μπορεί και να αποτελούν στοιχείο συγκρούσεων των κοινωνικών ομάδων, που δραστηριοποιούνται σε μία περιοχή.

Ως εμπειρικά στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν οι σχετικές δράσεις που υλοποιήθηκαν από τους εταίρους του Σχεδίου με τίτλο: Parks Protection, που είναι φορείς τοπικής δράσης, με εμπειρία στη διαχείριση, προστασία, ανάδειξη και ανάπτυξη των τοπικών πόρων.

Η πιλοτική εφαρμογή του Οδηγού στην περιοχή του Πάρνωνα καθώς και η παρουσίασή του σε δύο εκδηλώσεις της Αναπτυξιακής Εταιρείας, αποτέλεσαν στάδια για τη διερεύνηση, τόσο της ανάγκης ανάπτυξης του εργαλείου αυτού, όσο και της χρησιμότητάς του, ως εργαλείου στήριξης της τοπικής οικονομίας.

Η συμμετοχή μαθητών, εκπαιδευτικών, κοινωνικών και οικονομικών εκπροσώπων, εκπροσώπων των δημοσίων φορέων, συνέβαλλε στην ανάπτυξη του διαλόγου και στην ανταλλαγή απόψεων εξασφάλισης πρακτικότητας και χρηστικότητας του Οδηγού.

Τα συμπεράσματα τα οποία αφορούν την οργάνωση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ως τοπικού οικονομικού πόρου, αναφέρονται:

- στην ανάγκη καταγραφής, διατήρησης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών που συνδυάζουν την ορεινότητα και την απομάκρυνση από τα αστικά κέντρα
- στην ολοκληρωμένη και αποκεντρωμένη (οικονομική, κοινωνική, πολιτική, τεχνική/ τεχνολογική και πολιτισμική) ανάπτυξη των ορεινών περιοχών σε αρμονία και με σεβασμό στο περιβάλλον.
- στην αποτελεσματικότητα της αξιοποίησης των μεθόδων εκπαίδευσης για την οικονομική ανάπτυξη μίας περιοχής
- στην ανάγκη χρήσης της διεπιστημονικότητας κατά την οργάνωση προγραμμάτων ευαισθητοποίησης – ενημέρωσης και εκπαίδευσης σχετικά με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον
- στην όσο το δυνατόν ανάγκη συμμετοχής όλων των εκπροσώπων φορέων και των κατοίκων μίας περιοχής, τόσο για την εξασφάλιση της απαιτούμενης ποιότητας ζωής, συνέχισης της διαβίωσης σε αυτήν, όσο και ως στοιχείο τοπικής ανάπτυξης.

Διευθετώντας Το Κυκλοφοριακό Πρόβλημα του Μετσόβου στις Περιόδους Τουριστικής Αιχμής με την Σύγχρονη Τουριστική Ανάπτυξη του Τόπου

Α. Καλλιανιώτης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Μεταλλευτικής Τεχνολογίας και Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής Ε.Μ.Π.

Β. Αγγελίτσα, Τελειόφοιτος Μηχανικός Μεταλλείων Μεταλλουργός Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Οι ορεινές περιοχές ανά τον κόσμο αποτελούν το δεύτερο δημοφιλέστερο τουριστικό προορισμό μετά τις ακτές και τα νησιά, με συνέπεια την «υπερφόρτωση» τους στις περιόδους τουριστικής αιχμής. Η Ελλάδα ως ορεινή χώρα προσελκύει κάθε χρόνο μεγάλο αριθμό τουριστών κυρίως στους πιο δημοφιλείς προορισμούς της, μέσα στους οποίους συγκαταλέγεται το Μέτσοβο και οι εγγύς περιοχές του. Συνέπεια αυτού είναι το τεράστιο κυκλοφοριακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η περιοχή (κάτοικοι και τουρίστες), και που σύμφωνα με την έρευνα «Η Σημασία της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής για την Ανάπτυξη των Ορεινών Οικισμών» που έγινε στο πλαίσιο του μαθήματος «Περιβαλλοντική Οικονομία» στο μεταπτυχιακό «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών», το κυκλοφοριακό (κίνηση και στάθμευση οχημάτων) ιεραρχείται ως ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά αλλοίωσης του χαρακτήρα του οικισμού του Μετσόβου.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να προτείνει μια αποτελεσματική λύση του προβλήματος, η οποία θα είναι τεχνικά αλλά και οικονομικά υλοποιήσιμη, και η οποία θα συντελεί σημαντικά στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου. Τέλος, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο μια τρισδιάστατη απεικόνιση του έργου μπορεί να συντελέσει στην αποτελεσματικότερη παρουσίασή του στο κοινό.

Αναπτυξιακός σχεδιασμός και διαχείριση καταστροφών: Η εμπειρία από τις πυρόπληκτες περιοχές

Ι. Γούσιος, ΕΕΔΙΠ, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης,
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Π. Καρανικόλας, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης,
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη

Στην εργασία αυτή, διερευνάται η διαχείριση των πυρκαγιών του 2007 στους νομούς Ηλείας και Αχαΐας, με ιδιαίτερη έμφαση στους τομείς της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, των δασών και των έργων υποδομής.

Ειδικότερα, ο στόχος της εργασίας είναι τριπλός. Πρώτον, να περιγράψει τις επιπτώσεις των πυρκαγιών στον πρωτογενή τομέα (φυτικό κεφάλαιο, ζωικό κεφάλαιο, πάγιο κεφάλαιο και αποθηκευμένα προϊόντα), δεύτερον, να διερευνήσει τα διαχειριστικά προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διαδικασία αποκατάστασης των ζημιών στο παραγωγικό σύστημα των πυρόπληκτων περιοχών (ΠΠ) και τρίτον, να εντοπίσει τις προκλήσεις για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Από την εργασία διαπιστώθηκαν, μεταξύ άλλων, τα πολύ σοβαρά προβλήματα συντονισμού και ομαλής ροής της πληροφόρησης τόσο εντός, όσο και μεταξύ των φορέων που ανήκουν σε διάφορα διοικητικά επίπεδα. Παρά τα θετικά αποτελέσματα επιμέρους πρωτοβουλιών, αυτές δεν εντάχθηκαν σ' ένα ενιαίο προγραμματικό πλαίσιο. Έτσι, η όλη προσπάθεια υπονομεύεται από την απουσία: μεσο-μακροπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδιασμού, ολοκλήρωσης των πολιτικών στα διάφορα χωρικά επίπεδα και τομεακών / κλαδικών πολιτικών κρίσιμης σημασίας για τις ΠΠ.

Η ανάγκη για ολοκληρωμένη προσέγγιση στην ανάπτυξη της υπαίθρου, σε κάθε διοικητικό-προγραμματικό επίπεδο (εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό, τοπικό) αναδεικνύεται από τις πρόσφατες διεθνείς τάσεις για δημοσιονομική αποκέντρωση και διαφοροποιημένη προσέγγιση στα προβλήματα της ανάπτυξης της υπαίθρου. Παρομοίως, οι ελλείψεις και τα προβλήματα που επισημαίνονται, τονίζουν την ανάγκη για τον σαφή επιμερισμό των αρμοδιοτήτων και πόρων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Γενικότερα, μέσα σ' ένα εξαιρετικά σύνθετο διοικητικό και προγραμματικό τοπίο, επείγει ο επιμερισμός ρόλων και αρμοδιοτήτων του κάθε φορέα, για την επίτευξη του βέλτιστου αναπτυξιακού αποτελέσματος. Αυτό προϋποθέτει υπέρβαση της λογικής των 'φέουδων' στη δημόσια διοίκηση, διάθεση για συνεργασίες μεταξύ διαφορετικών φορέων και διοικητικών επιπέδων και φυσικά γνώση των σύνθετων αναπτυξιακών προβλημάτων.

Η κρίση από τις πυρκαγιές έγινε αντιληπτή μόνο ως καταστροφή, χωρίς να αναδειχθούν οι δυνητικές ευκαιρίες για επαναπροσδιορισμό προτεραιοτήτων και υπέρβαση χρόνιων αγκυλώσεων, στις οποίες πρέπει να συμπεριληφθεί η γενικότερη διαβρωτική επίδραση του πελατειακού πολιτικού συστήματος στον τρόπο λειτουργίας των θεσμών της αυτοδιοίκησης. Τέλος, το θεσμικό έλλειμμα που εξακολουθεί να υπάρχει, διαιωνίζει τις προϋποθέσεις για επανάληψη των πυρκαγιών.

Η Συμβολή της Πολυλειτουργικής Γεωργίας στην Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών

Η. Γιαννάκης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Γ.Π.Α.
Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη

Η ολοκληρωμένη και ισόρροπη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών αποτελεί βασική προτεραιότητα των Διαρθρωτικών Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και στόχο της πολιτικής για οικονομική και κοινωνική συνοχή. Στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών νέες προσεγγίσεις αποτελούν αντικείμενο ανάλυσης σε επιστημονικό αλλά και σε πολιτικό επίπεδο. Παράλληλα η αειφορική προσέγγιση στην αγροτική ανάπτυξη έχει αναδείξει την έννοια της πολυλειτουργικής γεωργίας η οποία αποτελεί βασική διάσταση στη χάραξη στρατηγικών και πολιτικών για την ανάπτυξη της υπαίθρου στην Ε.Ε. Ο όρος ‘πολυλειτουργικότητα’ ενσωματώνει τις πολλαπλές λειτουργίες που επιτελεί η γεωργία στην ύπαιθρο πέραν της παραγωγής τροφίμων και πρώτων υλών όπως είναι η παροχή περιβαλλοντικών υπηρεσιών, η διαμόρφωση του τοπίου, η προστασία της βιοποικιλότητας, η διατροφική ασφάλεια και η συμβολή της στην βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Η πολυλειτουργική γεωργία αποτελεί τον πυρήνα του ‘Ευρωπαϊκού Μοντέλου Γεωργίας’ και κρίσιμο στοιχείο για την βιωσιμότητα και την ανάπτυξη των ορεινών αγροτικών περιοχών, οι οποίες χαρακτηρίζονται από ευαίσθητα περιβαλλοντικά και κοινωνικά συστήματα.

Στα πλαίσια της εργασίας αυτής επιχειρείται να διερευνηθεί η συμβολή των πολλαπλών λειτουργιών της γεωργίας στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών. Πιο συγκεκριμένα επιχειρείται ανάλυση (α) της έννοιας της πολυλειτουργικής γεωργίας, (β) των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ορεινών περιοχών με ιδιαίτερη έμφαση στα γεωργικά συστήματα που επικρατούν σε αυτές και τις λειτουργίες που επιτελούν και (γ) των αντιλήψεων των παραγωγών και των τοπικών επιχειρηματιών σχετικά με τη συμβολή των πολλαπλών λειτουργιών της γεωργίας στις ορεινές περιοχές. Οι θεωρητικές απόψεις και διαπιστώσεις εξειδικεύονται εμπειρικά για την κατεξοχήν ορεινή περιοχή του νομού Τρικάλων, όπου ο γεωργικός τομέας εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην τοπική οικονομία. Από την επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων και τοπικών επιχειρηματιών, προέκυψαν οι πολλαπλές λειτουργίες που επιτελεί η γεωργία (οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές). Αναφορικά με τις αντιλήψεις των παραγωγών διαπιστώθηκε ότι θεωρούν ως πιο σημαντικές λειτουργίες της γεωργικής δραστηριότητας τη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης στις ορεινές περιοχές και συνεπώς την διατήρηση του κοινωνικού ιστού καθώς και την παραγωγή τοπικών ποιοτικών προϊόντων. Αντίστοιχα, οι επιχειρηματίες αντιλαμβάνονται ως πιο σημαντικές λειτουργίες της γεωργίας την παραγωγή τοπικών ποιοτικών τροφίμων και τη διαμόρφωση του τοπίου ως μέσο προσέλκυσης τουριστών. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι παραγωγοί συστηματικά αναγνωρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό τις αρνητικές επιπτώσεις που δημιουργεί η γεωργία στο περιβάλλον σε σχέση με τη παραγωγή περιβαλλοντικών ωφελειών.

Περιβαλλοντικές παρεμβάσεις στην περιοχή των Ιωαννίνων. Πρόγραμμα με αντικείμενο τη διάσωση και επαναλειτουργία, καθώς και την προβολή του περιβάλλοντος χώρου των υδρόμυλων της Βελτσίστας Ιωαννίνων

Μ. Τσουμάνη, Υποψήφια Διδάκτωρ του τμήματος Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Περίληψη

Η Κληματιά (Βελτσίστα) ανήκει στην φυσικογεωγραφική και πολιτισμική ενότητα της περιοχής των παρακαλάμιων κοινοτήτων του νομού Ιωαννίνων, μια περιοχή που βρίσκεται δυτικά των Ιωαννίνων και μεταξύ των ορεινών όγκων του Μιτσικελίου και του Κασιδιάρη. Ο ποταμός Καλαμάς (Θύαμις), δυτικά, και η λεκάνη του Μαζαρακίου, βόρεια, εκείνη της Λαψίστας ανατολικά και το ρέμα της Κληματίας νότια αποτελούν τα φυσικά όρια της ευρύτερης περιοχής. Οι λοφοειδείς σχηματισμοί της περιοχής δεν ξεπερνούν τα πεντακόσια με εξακόσια μέτρα και βρίσκονται λίγο υψηλότερα από τη μέση στάθμη της λίμνης των Ιωαννίνων που είναι τα τετρακόσια εβδομήντα μέτρα. Το κλίμα της περιοχής είναι εύκρατο με παρατεταμένη ξηρασία κατά τους θερινούς μήνες και εμφανή την επίδραση της αύρας του Ιονίου πελάγους. Το σχετικά ήπιο ανάγλυφο του εδάφους και τα μικρά υψίπεδα σε συνδυασμό με το εύκρατο κλίμα ιδιαίτερα στο τμήμα, όπου βρίσκεται η Κληματιά, επιτρέπουν την ανάπτυξη της γεωργίας και ιδιαίτερα ορισμένων ευαίσθητων καλλιεργειών, όπως το αμπέλι και τα δημητριακά. Η δενδρώδης βλάστηση είναι περιορισμένη και εμφανίζεται κυρίως στις ρεματιές, στις κοίτες των ποταμών και χειμάρρων και στις απότομες πλαγιές των λόφων. Έτσι, έχει αναπτυχθεί μια ομοιογενή ζώνη βλάστησης από πλατάνια, ιτιές, πουρνάρια, βελανιδιές, αγριοαχλαδιές κλπ. Οι κορυφές των λόφων είναι γυμνές καθώς έχουν ιστορικά χρησιμοποιηθεί και χρησιμοποιούνται ως βοσκότοποι για τα οικόσιτα ζώα. Έτσι, παρατηρείται εδώ μια σπάνια ισορροπία μεταξύ ανθρώπων, φυτών και ζώων, ισορροπία που έχει διαμορφώσει και ένα ανάλογο τοπίο.

Ανάπτυξη περιβαλλοντικών κριτηρίων σχεδιασμού με στόχο την ανάδειξη του ορεινού περιβάλλοντος της περιοχής του Μετσόβου

Β. Χριστογιάννη, Πολιτικός Μηχανικός Πανεπιστήμιου Πατρών
Ακρ. Λέκα, MSc Τοπογράφος Μηχανικός Ε.Μ.Π., Υποψήφια Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.
Μ. Παπαδοπούλου, Επικ. Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Εργαστήριο Φυσικής Γεωγραφίας και Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός μιας περιοχής στοχεύει στην βιώσιμη ανάπτυξή της θέτοντας ως κύριο γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος. Η σχέση περιβάλλοντος και ανάπτυξης εκφράζεται από το γεγονός ότι το περιβάλλον αποτελεί την πηγή άντλησης φυσικών πόρων (ύλης και ενέργειας). Επιπλέον οποιαδήποτε δραστηριότητα λαμβάνει χώρα, επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα τον περιβάλλοντα χώρο. Μελετώντας τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων και των απαραίτητων έργων υποδομής στις φυσικές μεταβλητές μιας περιοχής είναι δυνατόν να σχεδιαστεί ορθολογικά το αναπτυξιακό της προφίλ.

Η ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από την αναπτυξιακή δραστηριότητα του ανθρώπου στις ορεινές περιοχές αποτελεί βασική προτεραιότητα του περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Για το λόγο αυτό επιβάλλεται ο προσδιορισμός και η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τις προτεινόμενες παρεμβάσεις που θα επιτρέπει τον εθνικό χωροταξικό για του ορεινούς όγκους με στόχο τη διατήρηση του φυσικού και τη βελτίωση του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Οι ορεινοί όγκοι ανήκουν στις λίγες περιοχές του κόσμου οι οποίες προσφέρουν ένα μοναδικό συνδυασμό φυσικής ομορφιάς, αφενός με την πλούσια βιοποικιλότητα και αφετέρου με την ποικιλομορφία ανθρώπινων πολιτισμών, παραδόσεων, ιστορίας και τρόπων ζωής. Είναι λοιπόν αυτονόητο ότι οι ορεινές περιοχές πρέπει να διατηρηθούν και οι φυσικοί τους πόροι να αξιοποιηθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να προστατευτούν τα ορεινά οικοσυστήματα και ο ορεινός πολιτισμός από κινδύνους όπως η τραγική μείωση των ορεινών πληθυσμών, η βαθμιαία υποβάθμιση και καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος (διαβρώσεις, πλημμύρες, πυρκαγιές, απώλειες εδάφους), η απώλεια μνημείων αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Η απουσία μιας ολοκληρωμένης εθνικής πολιτικής για την προστασία των ορεινών περιοχών είχε ως αποτέλεσμα ο ορεινός χώρος περάσει σταδιακά από τη φάση της ανυπαρξίας του σε κάθε αναπτυξιακό πρόγραμμα των δεκαετιών '70-'80, στη φάση της αποσπασματικής ανάπτυξης στα μέσα της δεκαετίας του '90.

Στη παρούσα εργασία θα αναλυθούν τα κύρια χαρακτηριστικά της ευρύτερης περιοχής του Μετσόβου, θα διερευνηθούν τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει και θα προταθούν μέτρα για την αειφόρο ανάπτυξή της μέσω της προστασίας, της ανάδειξης και της προβολής του φυσικού περιβάλλοντός της. Η περιοχή μελέτης είναι μια αναπτυσσόμενη ορεινή περιοχή, που διακρίνεται για τους πλούσιους και ιδιαίτερης αξίας φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους, οι οποίοι τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να αξιοποιούνται ως πόλοι έλξης τουριστών και ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων. Με βάση τα δεδομένα αυτά, η όποια προσπάθεια ανάδειξης, προβολής και βιώσιμης αξιοποίησης του ορεινού περιβάλλοντος της περιοχής, εστιάζεται στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, με ήπιες παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, που θα προσφέρουν στον επισκέπτη στιγμές απόδρασης από το πληθωρικό και καταναλωτικό περιβάλλον των πόλεων, αλλά και στον κάτοικο τη δυνατότητα να αναπτύξει νέες δραστηριότητες που θα πλουτίσουν τον τόπο πολιτιστικά και αναπτυξιακά, ενισχύοντας την

τοπική ταυτότητα και την παραγωγή τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Τα προτεινόμενα μέτρα, με ανάλογη προσαρμογή τους στις κατά τόπους ανάγκες, μπορούν να συμπεριληφθούν σε ένα γενικότερο σχέδιο αειφορικής ανάπτυξης του ελληνικού ορεινού χώρου, συνεπές ως προς του εναπομείναντες ορεινούς πληθυσμούς, αλλά και ως προς τους μελλοντικούς πληθυσμούς που θα θελήσουν να επαναποικίσουν στον ορεινό χώρο, εξαιτίας της συνεχούς υποβάθμισης της ποιότητας ζωής στην πόλη.

Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού: Η περίπτωση της ορεινής Κορινθίας

Κ. Θεουλάκης, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Ευάγγ. Μαντάς, Χημικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Χρ. Μυστριώτη, Μηχανικός Μεταλλείων – Μεταλλουργός Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Το σύγχρονο μοντέλο ανάπτυξης του τουρισμού (μαζικός τουρισμός) έχει οδηγήσει σε υποβάθμιση του δομημένου φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Οι ορεινές περιοχές δεν έχουν ακόμα επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από αυτό το τρόπο ανάπτυξης και είναι σημαντικό να αναζητηθεί μια διαφορετική μορφή ανάπτυξης του τουρισμού. Ήδη παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση για διακοπές σε παρθένες περιοχές, ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικής αξίας, με έντονο το στοιχείο της συμμετοχής, της ανακάλυψης και της επαφής με νέους πολιτισμούς. Η ορεινή Κορινθία, όπως και οι υπόλοιπες ορεινές περιοχές στην Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από πλούσιο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον καθώς και από παραδοσιακούς οικισμούς που προσθέτουν στην αισθητική του τοπίου. Στην εργασία, αφού γίνει αναφορά πάνω στο φαινόμενο του τουρισμού και την σημασία του, διερευνώνται οι προοπτικές στην ορεινή Κορινθία για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Στόχος είναι να συνδυάζεται η προστασία του περιβάλλοντος με την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Σύμφωνα με την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική μελέτη πάνω στο φαινόμενο του εναλλακτικού τουρισμού και της εφαρμογής του σε ορεινές περιοχές, επιτόπια παρατήρηση και συνομιλία με κατοίκους της περιοχής μελέτης. Στη συνέχεια, η ομάδα μελέτης επέλεξε τον τουρισμό περιπέτειας ως την πλέον κατάλληλη μορφή εναλλακτικού τουρισμού για την ορεινή Κορινθία και διατύπωσε συγκεκριμένες προτάσεις εφαρμογής. Στη διαδικασία της έρευνας έγινε ξεκάθαρο ότι δεν πρόκειται για μια θεωρητική προσέγγιση τουριστικής ανάπτυξης, αλλά περισσότερο με μια έμπρακτη εναλλακτική λύση έναντι στον μαζικό τουρισμό.

“Περπατώντας στο Κενό”: Μία Καινοτομική Ιδέα για την Τουριστική Προβολή του Φαραγγιού του Βίκου

Α. Καλλιανιώτης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.
Εργαστήριο Μεταλλευτικής Τεχνολογίας και Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής Ε.Μ.Π.
Μ. Δασκαρόλη, Τελειόφοιτος Μηχανικός Μεταλλείων Μεταλλουργός Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Ο τουρισμός και η αναψυχή έχουν γίνει μια από τις πιο σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες στην Ευρώπη. Ο τουρισμός φέρνει εισόδημα και δουλειές, κατανόηση άλλων πολιτισμών, διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ανάπτυξη υποδομής, που με τη σειρά τους έχουν κοινωνικά και οικονομικά οφέλη. Με γνώμονα τα παραπάνω, κάθε χώρα οφείλει να αναδεικνύει τα μέρη που την χαρακτηρίζουν και παρουσιάζουν μια μοναδικότητα στο είδος τους. Στην Ελλάδα, ως μια χώρα με πλούσιο φυσικό κάλλος, ένα τέτοιο χαρακτηριστικό μέρος είναι το φαράγγι του Βίκου, το οποίο πέρα από την απaráμιλλη φυσική ομορφιά του, το χαρακτηρίζει και η παγκόσμια μοναδικότητα του καθώς είναι το βαθύτερο φαράγγι σε σχέση με το πλάτος του στο κόσμο, και αυτό του έχει χαρίσει μια θέση στο βιβλίο των ρεκόρ Guinness.

Η εργασία αυτή έχει στόχο την παρουσίαση μιας καινοτομικής ιδέας για την ανάδειξη του φαραγγιού του Βίκου, και ξεκίνησε με αφορμή την ολοκλήρωση του έργου μεγάλης τουριστικής και εμπορικής επιτυχίας, “Skywalk”, στο Grand Canyon. Το έργο αυτό αποτελείται από μια πλατφόρμα πεταλοειδούς διατομής, η οποία “κρέμεται” ουσιαστικά από την απότομη πλαγιά του φαραγγιού, δίνοντας τη δυνατότητα στον επισκέπτη να την διασχίζει πάνω σε ένα γυαλί υψηλής αντοχής και διαφάνειας. Έτσι δημιουργείται η αίσθηση ότι κάποιος “περπατά στο κενό”.

Για τους σκοπούς της μελέτης αυτής χρησιμοποιήθηκαν εφαρμογές εικονικής πραγματικότητας, η οποία αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο, διότι μπορεί να παρέχει μια ρεαλιστική απεικόνιση του έργου σε όλα τα στάδια κατασκευής του σε ένα τρισδιάστατο μοντέλο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, με τη βοήθεια αυτής της τεχνολογίας εκτός της τρισδιάστατης εποπτείας της κατασκευής, είναι δυνατή και η παρουσίαση της στο κοινό, αποδεικνύοντας ότι είναι εφικτή η υλοποίηση μιας τέτοιας ιδέας, η οποία μπορεί να συντελέσει στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, διατηρώντας παράλληλα και την αυθεντικότητα του τοπίου.

Τουριστική Ανάπτυξη και Διαχείριση του Φυσικού Περιβάλλοντος του Νομού Ευρυτανίας

Σ. Καλούδης, Καθηγητής Εφαρμογών, Τ.Ε.Ι. Λαμίας Παράρτημα Καρπενησίου
Τμήμα Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος
Σ. Γαλανοπούλου, Καθηγήτρια Εφαρμογών, ΤΕΙ Λαμίας Παράρτημα Καρπενησίου
Τμήμα Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος
Ι. Βασιλείου, Δασοπόνος
Α. Τζουρμανά, Δασοπόνος

Περίληψη

Η ανάπτυξη των ορεινών περιοχών αντιμετωπίζει προβλήματα εξαιτίας των δυσμενών κλιματικών συνθηκών, της γεωμορφολογίας και, γενικότερα, της γεωγραφικής απομόνωσης που δυσχεραίνουν τις οικονομικές δραστηριότητες. Παρόλα αυτά, οι ορεινές περιοχές έχουν ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματα, και συγκεκριμένα, το αδιατάρακτο φυσικό περιβάλλον και το φυσικό κάλλος. Αυτά τα χαρακτηριστικά ευνοούν την τουριστική ανάπτυξη η οποία αποτελεί έναν ελπιδοφόρο τομέα για τη συνολικότερη ανάπτυξη των περιοχών αυτών.

Στην εργασία αυτή, καταρχάς, διερευνάται η συμβολή του φυσικού περιβάλλοντος στην προσέλκυση επισκεπτών στο νομό Ευρυτανίας. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε έρευνα βασισμένη στη συμπλήρωση ερωτηματολογίων από αντιπροσωπευτικό δείγμα επισκεπτών. Στα ερωτηματολόγια καταγράφηκαν, μεταξύ άλλων, οι λόγοι επιλογής του νομού για αναψυχή και ο βαθμός ικανοποίησης των προσδοκιών των επισκεπτών. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το 77,6% των ερωτηθέντων έχουν σαν σκοπό της επίσκεψής τους την αναψυχή και το 39% από αυτούς επιλέγουν την Ευρυτανία, πρωταρχικά, για το φυσικό της περιβάλλον. Το φυσικό περιβάλλον, ακόμη, αποτελεί τον κύριο λόγο για τον οποίο κάποιος θα επισκεφθεί ξανά την Ευρυτανία.

Με βάση τις διαπιστώσεις της έρευνας καθώς και τα δεδομένα από την πορεία βασικών οικονομικών δραστηριοτήτων, προτείνεται η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος στην κατεύθυνση της αναψυχής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, με σκοπό την ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης. Ειδικότερα, προτείνονται κατευθύνσεις για την προσαρμογή της διαχείρισης των Δασικών Οικοσυστημάτων, την ανάδειξη τοπίων με ιδιαίτερα γεωλογικά χαρακτηριστικά, καθώς, και θέσεων με ιστορικό, θρησκευτικό και πολιτιστικό ή αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.

Στρατηγικό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης του Ορεινού Όγκου των Τζουμέρκων

Αφρ. Μπασιούκα, Μηχανικός Χωροταξίας και Ανάπτυξης Α.Π.Θ.

Περίληψη

Τα Τζουμέρκα είναι μια περιοχή με πλούσιο φυσικό περιβάλλον και μια σημαντική πολιτιστική κληρονομιά. Ως ορεινή περιοχή είχε τη δυνατότητα να τα διατηρήσει ανέπαφα σε μεγάλο βαθμό έως σήμερα όπου καλείται να αντιμετωπίσει μια διπλή πρόκληση ερήμωση ή τουριστική ανάπτυξη, η οποία διαφαίνεται ως η μόνη λύση που θα βγάλει από την απομόνωση τα Τζουμέρκα αλλά και κάθε ορεινή περιοχή στην Ελλάδα. Το γεγονός ότι ανήκει σε δυο διαφορετικές διοικητικές ενότητες λειτουργεί από τη μια πλευρά ανασταλτικά λόγω των διαφορούμενων αναπτυξιακών πολιτικών, αλλά από την άλλη αν δημιουργηθεί κλίμα συνεργασίας μπορεί να δράσει καταλυτικά για τη χάραξη κοινής αναπτυξιακής πολιτικής σε μια ορεινή περιοχή που παρουσιάζει ομοειδή δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα εφαρμογής και να αναδείξει την ανάγκη για συνεργασία σε περιοχές που παρουσιάζουν κοινά γεωγραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ανεξάρτητα με τη διοικητική τους υπαγωγή.

Σκοπός της εισήγησης είναι η αναγνώριση και η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής με στόχο τη διάγνωση των δυνατοτήτων και αδυναμιών της, των ευκαιριών και απειλών, που μπορεί να προκύψουν, και μέσω της σύνθεσης όλων των πληροφοριών να προκύψει ένα ενιαίο όραμα, μια κοινή στρατηγική που θα ορίσει ένα μοντέλο ανάπτυξης που θα σέβεται το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον, και πάνω απ' όλα τους ανθρώπους της, σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και αλληλεπίδρασης. Βασική επιδίωξη είναι η περιοχή να βρει το αναπτυξιακό της πρότυπο, να αξιοποιήσει τις δυνατότητές της, να γίνει ανταγωνιστική και να αποκτήσει ένα σημαντικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή, στην περιφέρεια και στον εθνικό χώρο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδίου χωρικής ανάπτυξης βασισμένο σε ένα πολυλειτουργικό πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης, με σεβασμό στο περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής και αποδεκτό από τους κατοίκους και τους τοπικούς φορείς.

Δυνατότητες, Περιορισμοί και Προοπτικές Εξέλιξης των Ορεινών Όγκων της Π.Κ.Μ.

Α. Ξιφιλίδου, Προπτυχιακή φοιτήτρια

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Β. Χρυσοστόμου, Προπτυχιακή φοιτήτρια

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Θ. Χατζηαργυρίου, Προπτυχιακός φοιτητής

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Ι. Υφαντής, Διπλωματούχος Μηχανικός

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Π. Μπόλος, Προπτυχιακός φοιτητής

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Περίληψη

Οι ορεινές περιοχές χαρακτηρίζονται από ιδιόμορφο γεωμορφολογικό περιβάλλον το οποίο επηρεάζει ξηραντικά τις συνθήκες της οικονομικής και κοινωνικής τους ανάπτυξης. Περιοχή μελέτης αποτελεί η Π.Κ.Μ. και οι ορεινοί όγκοι που περικλείει.

Για την εκπλήρωση του παραπάνω στόχου και την όσο το δυνατόν πληρέστερη προσέγγιση του θέματος, η μελέτη αναπτύχθηκε με βάση τρεις τομείς με παράλληλη χαρτογραφική απεικόνιση: το δημογραφικό, παραγωγικό και αναπτυξιακό προφίλ των εξεταζόμενων περιοχών. Για το δημογραφικό προφίλ χρησιμοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία που υποδεικνύουν τιμές χαρακτηριστικών δημογραφικών μεγεθών-παραγόντων. Για την ανάλυση του παραγωγικού προφίλ χρησιμοποιήθηκαν τόσο ποσοτικά (ανεργία, απασχόληση κτλ.), όσο και ποιοτικά (γονιμότητα εδάφους, εγγύτητα σε αστικά κέντρα κτλ.) χαρακτηριστικά. Τέλος, προγράμματα και στόχοι αυτών, όπως και η καταλληλότητα συγκυριών (ευνοϊκές ή μη) μελετήθηκαν για την προσέγγιση του αναπτυξιακού προφίλ.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αναγνώριση των δυνατοτήτων και των περιορισμών που προκύπτουν από αυτό το ιδιόμορφο περιβάλλον καθώς, επίσης, και η ανάδειξη των προοπτικών εξέλιξης των περιοχών αυτών στην Π.Κ.Μ. Με τη βοήθεια χαρτογραφικού υπόβαθρου, εκτενής μελέτης και επιλογής των βασικότερων στοιχείων προς αυτή την κατεύθυνση γίνεται σαφής η υπεροχή των προβλημάτων αλλά και η μεγάλη δυνατότητα που έχουν οι προοπτικές ανάπτυξης των ιδιόμορφων και μοναδικών ορεινών όγκων της περιφέρειας.

Σαν γενικό συμπέρασμα, οι ορεινοί όγκοι της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας έχουν προοπτικές ανάπτυξης αλλά αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα λόγω της γεωγραφικής και συγκοινωνιακής απομόνωσης και της ελκυστικότητας της Θεσσαλονίκης τόσο σε πληθυσμιακό όσο και σε παραγωγικό επίπεδο. Συνεπώς, προκύπτει μεγάλη ανάγκη για βιώσιμο χωροταξικό σχεδιασμό γεγονός ανταπόδεικτο από την ελληνική αλλά και την ευρωπαϊκή πραγματικότητα και την φιλοσοφία της νομοθεσίας για την επίλυση των προβλημάτων και την ενίσχυση των ορεινών όγκων.

Οι δρόμοι κρασιού και ο ρόλος τους στην αναπτυξιακή πορεία των ορεινών όγκων της Π.Κ.Μ.

A. Ξιφιλίδου, Προπτυχιακή φοιτήτρια

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

B. Χρυσοστόμου, Προπτυχιακή φοιτήτρια

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Θ. Χατζηαργυρίου, Προπτυχιακός φοιτητής

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

I. Υφαντής, Διπλωματούχος Μηχανικός

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

II. Μπόλος, Προπτυχιακός φοιτητής

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Περίληψη

Η αναγνώριση της προσφοράς της παραγωγής κρασιού στην οικονομία διαφαίνεται από την αρχαιότητα, όταν στα ανάκτορα των πλουσίων το κρασί αποτελούσε το βασικότερο ηδύποτο.

Σήμερα, οι ορεινοί όγκοι της Π.Κ.Μ., λόγω της γεωγραφικής τους απομόνωσης, παρουσιάζουν έντονη αναπτυξιακή δυσχέρεια γεγονός που εντείνει την ανάγκη ανεύρεσης ενός ζωντανού κλάδου για την τόνωση της οικονομίας. Το ρόλο αυτόν ανέλαβαν οι δρόμοι κρασιού δημιουργώντας ένα δίκτυο διαδρομών και αμπελώνων.

Η Π.Κ.Μ. αποτελεί μια από τις βασικότερες παραγωγικές περιοχές κρασιού και, κατά συνέπεια, η παραγωγή αυτή παίζει σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή και οικονομική πορεία της, ιδιαίτερα στις περιοχές όπου καλλιεργείται η άμπελος. Η καταγραφή και ανάδειξη των δρόμων κρασιού δεν έχει πραγματοποιηθεί εκτενώς και πλήρως.

Με την εργασία αυτή γίνεται μια προσπάθεια να καλυφθεί μέρος αυτού του κενού. Μέσα από ειδικά διαμορφωμένους χάρτες, όπου αναπαρίστανται οι μελετώμενοι δρόμοι, από αναλυτική παρουσίαση της κάθε διαδρομής κρασιού και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της και από το συνδυασμό των στοιχείων αυτών επιχειρείται η αναγνώριση του ρόλου των δρόμων κρασιού στην αναπτυξιακή πορεία των ορεινών όγκων της Π.Κ.Μ. Παράλληλα, γίνεται προσπάθεια ανάδειξης της αναγκαιότητας ολοκληρωμένου χωρικού σχεδιασμού δράσεων ανάπτυξης και ανάδειξης των μειονεκτικών περιοχών.

Ως γενικό συμπέρασμα, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως οι δρόμοι κρασιού μπορεί να έχουν διαφορετικές επιρροές σε κάθε περιοχή την οποία διασχίζουν και να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομική, παραγωγική και αναπτυξιακή πορεία των ορεινών όγκων.

Μέτσοβο. Από τη ρωμαϊκή *mansio* στο βλαχικό “Αμίντζιου”

Στ. Λαϊτσος, Ιστορικός, Υπ. Διδάκτωρ Μεσαιωνικής Ευρωπαϊκής Ιστορίας
Ινστιτούτο Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Βιέννης

Περίληψη

Το άρθρο είναι μια μικρή συμβολή στην έρευνα κι αναπαράσταση της ιστοριογεωγραφικής εικόνας της περιοχής του Μετσόβου κατά την Ύστερη Αρχαιότητα και το Μεσαίωνα. Η εγκατάσταση βρίσκεται στο κομβικό σημείο ορεινών διαβάσεων (Tziána Chortará, Tziugu) από την Ήπειρο προς τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία αντίστοιχα. Τη ρωμαϊκή στρατιωτική παρουσία μαρτυρούν τα τοπωνύμια: *silitúra*, *peritoárea*, *kuráni*, *kîmpuri*, *bútsimu*, *fântâneale*, *púntea alu Tsézari*, *scamni*. Η ονομασία *dumneásca* κατά μήκος της *cálea máre* δηλώνει ότι η γη ανήκε στον αυτοκράτορα. Η ονομασία *cálea máre* υποδηλώνει το ρωμαϊκό *cursus publicus*. Την πρώιμη σλαβική εγκατάσταση τεκμηριώνουν η ονομασία του οροπεδίου «*pulitsâ*» και τα σλαβικά *bálts*, *γινιέts*, *mutséliu*, *mutsiára*, *σιόποto*, *vuloága*. Τα τοπωνύμια *válea di Liósani*, *válea méngului*, *gúri*, *tsúka*, *buiánu*, αναφέρονται στην εγκατάσταση των Αλβανών νομάδων στις αρχές του 14^{ου} αιώνα. Το ενδιαφέρον των Οθωμανών για τον έλεγχο της περιοχής φανερώνει η ονομασία *kultúki* της θέσης του κάστρου του Μετσόβου. Η διπλή ονομασία του οικισμού Αμίντζιου (προφορική) και Μέτσοβο (γραφτή) προέρχεται από τον πρώιμο βυζαντινό τεχνικό όρο „μίνσιο“ της δημόδους λατινικής (lat. *mansio*) που σήμαινε οδικός σταθμός.

Από τα τέλη του 12^{ου} αιώνα εμφανίζονται σε ελληνικά κείμενα οι ακόλουθες μορφές του πατριδωνυμικού των Μετσοβιτών: «Μουτζάδες Βλάχοι» ή «Μουτζιάδες», «Μούτζινου», «Μίντζανοι», καθώς και τα οικογενειακά ονόματα «Μ(ι)τζάγκων» ή «Ματζακάνος». Η πρώτη έγγραφη μνεία της ονομασίας Μέτσοβο γίνεται το 1442 στο «Χρονικό των Ιωαννίνων». Η σερβική επιρροή στο σχηματισμό της ονομασίας Μέτσοβο (τέλη 14^{ου} αι.) εξηγείται, καθώς τα γεγονότα, στη συνάφεια των οποίων αναφέρεται, εκτυλίσσονται κατά την περίοδο της σερβικής κυριαρχίας στην Ήπειρο και Θεσσαλία. Τόσο η προφορική βλαχική ονομασία «Αμίντζιου» όσο και η γραπτή «Μέτσοβο», έχουν κοινή ετυμολογική προέλευση και περιεχόμενο. Οι φωνητικές διαφοροποιήσεις του πρώιμου βυζαντινού τεχνικού όρου «μίνσιο» της δημόδους λατινικής (λατ. *mansio*) αντανακλούν την απόδοσή τους από τους ετερογενείς κι αλλόγλωσσους πληθυσμούς που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή κατά τον πρώιμο κι ύστερο Μεσαίωνα αντίστοιχα. Η στενή και διαχρονική διασύνδεση των λατινόφωνων Βλάχων της Πίνδου με την αυτοκρατορική εξουσία του Βυζαντίου, ερμηνεύει, τόσο την αφομοιωτική τους δύναμη όσο και την αδιάλειπτη παρουσία τους στο συγκεκριμένο χώρο.

Διατήρηση και αειφόρος ανάπτυξη της Ροδόπης

Έλ. Χατζηχαράλαμπος, Βιολόγος PhD, Υπεύθυνη Βιοτικών Πόρων
Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας/Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων

Περίληψη

Η διατήρηση, η ανάδειξη και η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων μιας περιοχής, είναι πρωταρχικής σημασίας να γίνεται βάσει σχεδιασμού που στοχεύει στην αειφορία. Με τον τρόπο αυτό προάγεται η αειφόρος ανάπτυξή της, συνδυάζοντας την ικανοποίηση των αναγκών των τοπικών κοινωνιών με τη μέριμνα για τη διατήρηση της φύσης.

Το όρος Ροδόπη μοιράζεται μεταξύ Βουλγαρίας και Ελλάδος (σε αναλογία έκτασης περίπου 80:20) και αποτελεί ανεκτίμητο οικολογικό και πολιτιστικό κεφάλαιο για τις δύο χώρες. Λόγω της υψηλής οικολογικής αξίας της, τμήματα της Ροδόπης προστατεύονται βάσει των Εθνικών Νομοθεσιών και Κοινοτικών Οδηγιών. Μέσα στο ιδιαίτερα πλούσιο φυσικό περιβάλλον της άνθισε ο πολιτισμός από την αρχαϊκή περίοδο, μέχρι τα ρωμαϊκά, βυζαντινά και νεότερα χρόνια.

Ποικίλοι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες συνέβαλαν στη μεγάλη μείωση του πληθυσμού της Ροδόπης, εκατέρωθεν των συνόρων. Τα τελευταία χρόνια άρχισε να αναπτύσσεται ο τουρισμός, αλλά με τρόπο αποσπασματικό λόγω απουσίας ολοκληρωμένου πλαισίου τουριστικής αξιοποίησης της περιοχής και άσκησης δραστηριοτήτων ανάδειξης-αναψυχής. Αναφορικά δε με την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, τα καθεστώτα προστασίας και οι πρακτικές διαχείρισης στη Ροδόπη παρουσιάζουν διαφορές τόσο μεταξύ των δύο χωρών όσο και μεταξύ επιμέρους περιοχών του όρους στην ίδια χώρα.

Το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για διασυνοριακή προσέγγιση στη διατήρηση και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της Ροδόπης και εφαρμόζοντας τις σύγχρονες αντιλήψεις περί προστατευόμενων περιοχών, από το 2004 συνεργάζεται στενά με φορείς της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης προς την κατεύθυνση αυτή, αξιοποιώντας τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά μέσα. Στο πλαίσιο αυτό υλοποιήθηκαν ή βρίσκονται σε εξέλιξη έργα που θέτουν τις βάσεις για τη διατήρηση, διαχείριση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της περιοχής και προάγουν την αειφορική ανάπτυξή της.

Το έργο «Ελληνο-Βουλγαρική συνεργασία για την ενίσχυση της προστασίας και της διαχείρισης των φυσικών πόρων», το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών στο πλαίσιο της Ελληνικής Αναπτυξιακής Βοήθειας Hellenic Aid παρείχε την ευκαιρία να εκπονηθεί «Σχέδιο για τη διατήρηση και την ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού Ροδόπης», στην κατεύθυνση της αειφορικής ανάπτυξης της περιοχής. Το σχέδιο δομείται σε 4 άξονες παρεμβάσεων, δύο από τους οποίους εστιάζουν σε παρεμβάσεις στον ορεινό όγκο της Ροδόπης, στον ομώνυμο νομό. Μέρος των προτεινόμενων παρεμβάσεων που αφορούν στα δασικά οικοσυστήματα της Ροδόπης, εντάχθηκαν στο έργο «Προστασία και ανόρθωση υδατικών και δασικών πόρων Νομού Ροδόπης» που εγκρίθηκε το 2009 από την Επιτροπή Χρηματοδοτικού Μηχανισμού Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, με φορέα υλοποίησης την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, μέσω των αρμόδιων διευθύνσεων της (Υδάτων, Δασών, Γεωργικής Ανάπτυξης, και Περιβάλλοντος και Χωροταξίας).

Για την περιοχή της Κεντρικής και Δυτικής Ροδόπης υλοποιήθηκαν δύο έργα από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας – Καβάλας – Ξάνθης, τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από το

χρηματοδοτικό μέσο INTERREG IIIA/ Ελλάδα – Βουλγαρία. Στο πλαίσιο του έργου «Ανταλλαγή τεχνογνωσίας για την προώθηση του κοινού σχεδιασμού διαχείρισης περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας, στον ορεινό όγκο της Ροδόπης στο πνεύμα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ» πραγματοποιήθηκε τριήμερο συνέδριο με τη συμμετοχή εισηγητών από την Ελλάδα, τη Βουλγαρία και από υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέσα από το οποίο προσδιορίστηκαν οι τομείς προτεραιότητας για συνεργασία των δύο πλευρών, για την αειφόρο ανάπτυξη της Ροδόπης εκατέρωθεν των συνόρων. Επιπροσθέτως παρήχθη υλικό επιμόρφωσης, με τίτλο «Αειφορική διαχείριση των διασυννοριακών προστατευόμενων περιοχών της Ροδόπης», ο σχεδιασμός του οποίου βασίσθηκε στις ανάγκες επιμόρφωσης που αναγνωρίστηκαν στο πλαίσιο του έργου. Το εν λόγω έργο αναγνωρίστηκε ως έργο καλής πρακτικής κατά την αποτίμηση του προγράμματος INTERREG.

Στο πλαίσιο του έργου «Κοινές προσεγγίσεις για τον σχεδιασμό της ανάδειξης οικολογικά ευαίσθητων περιοχών στη Ροδόπη», προσδιορίστηκαν η στρατηγική και οι δράσεις που απαιτούνται για την ανάδειξη της Δυτικής και Κεντρικής Ροδόπης, παρήχθη το Σχέδιο Ανάδειξης της περιοχής και υλοποιήθηκαν πιλοτικές δράσεις όπως κατασκευή και βελτίωση μονοπατιών, σημάνσεις επιλεγμένων διαδρομών και παραγωγή έντυπου και οπτικοακουστικού ενημερωτικού υλικού.

Ολοκληρωμένες Αναπτυξιακές Παρεμβάσεις στην ευρύτερη περιοχή του ορεινού όγκου Ψηλορείτη

Σωκρ. Κεφαλογιάννης, Πρόεδρος ΔΣ , Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε ΟΤΑ

Α. Παττακός, Διευθυντής, Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε ΟΤΑ

Περίληψη

Στην εργασία αυτή περιγράφονται οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στην ευρύτερη περιοχή του Ψηλορείτη από την αναπτυξιακή εταιρία της (Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε ΟΤΑ)

Μέρος των παρεμβάσεων αυτών χρηματοδοτήθηκε από διάφορα προγράμματα όπως η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER, τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) κ.α., ενώ υπήρξαν και άλλες που υλοποιήθηκαν εκτός χρηματοδοτικών πλαισίων όπως είναι η δημιουργία του ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ.

Σημαντική συμβολή είχε επίσης η εταιρία στην δικτύωση των ορεινών περιοχών της Κρήτης με την δημιουργία του δικτύου των ορεινών Δήμων της, με την επωνυμία «το Κοινό των Ορεινών».

Η εταιρία αξιοποίησε την κοινοτική πρωτοβουλία LEADER όχι μόνο ως χρηματοδοτικό μέσο αλλά και ως εργαλείο μιας διαφορετικής αναπτυξιακής προσέγγισης που στηρίζεται στην ενότητα του χώρου (χωρική προσέγγιση) και στην συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας.

Η χωρική προσέγγιση, απαιτεί την εφαρμογή όχι τομεακών αλλά ολοκληρωμένων και αλληλοσυνδεόμενων παρεμβάσεων. Η χωρική προσέγγιση στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, προϋποθέτει ότι οι περιοχές αυτές μπορούν να σταθούν «ανταγωνιστικά» στο διεθνές οικονομικό γίγνεσθαι, αξιοποιώντας τα στοιχεία του περιβάλλοντος τους, και διαμορφώνοντας μέσα από αυτά μια «διακριτή» αναπτυξιακή πρόταση.

Αυτό που τις περισσότερες φορές έχει σημασία στην χωρική ανάπτυξη δεν είναι μόνο η δημιουργία των απαραίτητων δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών, αλλά η κινητοποίηση και η συμμετοχή της κοινωνίας, μέσω τοπικών μηχανισμών και συλλογικών σχημάτων.

Η έκφραση αυτής της κινητοποίησης αποτυπώνεται σε δίκτυα επιχειρήσεων, σε τοπικά σύμφωνα ποιότητας κ.α. Ήδη στην περιοχή μας με την εμπύχωση της εταιρία μας έχει δημιουργηθεί το δίκτυο επιχειρήσεων «ΓΗ ΤΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ», ενώ εφαρμόζεται από επιχειρήσεις της περιοχής το τοπικό σύμφωνο ποιότητας «ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ - ΚΡΗΤΗ»

Δυστυχώς στην χώρα μας η χωρική προσέγγιση δεν έχει αξιοποιηθεί κατάλληλα. Η πρωτοβουλία LEADER, αντιμετωπίστηκε από την κεντρική διοίκηση κυρίως ως χρηματοδοτικό εργαλείο, χωρίς να αξιοποιηθεί κατάλληλα η πολιτική φιλοσοφία του.

Θεωρούμε ότι η αξιοποίηση της χωρικής ανάπτυξης των ορεινών περιοχών απαιτεί από την κεντρική διοίκηση μια διαφορετική προσέγγιση σε ένα πλήθος παραμέτρων όπως είναι η διοικητική δομή αυτών των περιοχών, ο τρόπος της κατάρτισης και υλοποίησης των τοπικών σχεδίων και πως αυτά αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου περιφερειακού σχεδιασμού, η απόκτηση από τα τοπικά σχέδια του ολοκληρωμένου χαρακτήρα που αυτά πρέπει να έχουν κ.α.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω η εισήγηση θα κινηθεί στους εξής άξονες :

- α) στην τεκμηρίωση της αναγκαιότητας εφαρμογής ολοκληρωμένων «χωρικών» προσεγγίσεων για τις ορεινές περιοχές.

- β) σε παραδείγματα τέτοιων παρεμβάσεων που έγιναν από το Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε ΟΤΑ , στην ευρύτερη περιοχή του Ψηλορείτη.
- γ) σε προτάσεις για την ενσωμάτωση των πολιτικών και διαδικασιών που προέρχονται από την «χωρική προσέγγιση» στις εθνικές αναπτυξιακές πολιτικές καθώς και από την διοικητική διάρθρωση των ορεινών περιοχών

Οδηγός καλής πρακτικής διαχείρισης και προστασίας του φυσικού Περιβάλλοντος

Μ. Μπερέτσος, Δασολόγος – Περιβαλλοντολόγος, Γενικός Διευθυντής Αναπτυξιακής Πάρνωνα.
Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ

Περίληψη

Αντικείμενο της εισήγησης αποτελεί η παρουσίαση ενός Οδηγού που αφορά σε προστατευόμενες περιοχές όπου μέσα από την εξασφάλιση της συνεργασίας τοπικών φορέων μπορεί να επιτευχθεί η διαχείριση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Η Ελλάδα σε εφαρμογή της κοινοτικής οδηγίας για τα ενδιαιτήματα θα πρέπει να δημιουργήσει προστατευόμενες περιοχές και να εφαρμόσει διαχειριστικά μέτρα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας τους. Έτσι, έχουν συσταθεί 27 Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (ΦΔΠΠ) που καλύπτουν συνολικά 61 περιοχές του δικτύου NATURA 2000.

Διάφορες έρευνες, με ερωτηματολόγια κυρίως, που διεξήχθησαν από πανεπιστήμια, ερευνητικούς φορείς ή περιβαλλοντικές οργανώσεις σε σχέσεις με τους λειτουργούντες ΦΔΠΠ διαπιστώνουν μια σειρά από κενά στη λειτουργία του συστήματος των προστατευόμενων περιοχών μέσω των Φ.Δ.Π.Π..

Το βασικότερο εργαλείο για μια προστατευόμενη περιοχή είναι το Σχέδιο Διαχείρισης, όπου εξετάζονται όλες οι δράσεις που μπορεί να αναλάβει ο Φ.Δ.Π.Π. για μια πενταετία. Η εκπόνηση και υλοποίηση τους με στόχευση για την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή και διαφάνεια είναι το σημαντικότερο για μια «καλή πρακτική» για τη διαχείριση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Ο επανακαθορισμός του τρόπου υλοποίησης του Σχεδίου Διαχείρισης, ο προσδιορισμός των στόχων και η διαδικασία λήψης αποφάσεων, είναι ενέργειες που μπορούν να εφαρμοστούν από τους Φ.Δ.Π.Π., ακολουθώντας διαδικασίες που έχουν δοκιμαστεί από δεκαετίες σε άλλες χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής, ασκώντας μια αποτελεσματική πολιτική διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος με αποδοχή από την τοπική κοινωνία.

Ένα δεύτερο ζήτημα που εξετάζεται είναι τα χρηματοδοτικά μέσα για μια Γεωργία συμβατή με τη διατήρηση βιοποικιλότητας στις προστατευόμενες περιοχές.

Η μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος, ακολουθεί την παρουσίαση κατηγοριών των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης σε περιοχές λειτουργίας Φ.Δ.Π.Π. στο Οικολογικό Πάρκο Πάρνωνα – Υγρότοπου Μουστού, στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου και στο Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου – Αιτωλικού, στην έννοια της διαχείρισης και των μηχανισμών διαχείρισης, στις αρμοδιότητες των φορέων και στα βασικά στάδια σύνταξης ενός διαχειριστικού σχεδίου, στο οποίο σημαντική είναι η συμμετοχική διαδικασία.

Τα εμπειρικά στοιχεία προέρχονται κύρια μέσα από τη λειτουργία των ΦΔΠΠ των προστατευόμενων ζωνών στον Πάρνωνα – Υγρότοπο Μουστού, τον Όλυμπο και στις ζώνες του Μεσολογγίου στην Αιτωλοακαρνανία, που εντάσσονται στο δίκτυο NATURA 2000.

Ενδεικτικά στοιχεία σχετικά με τα συμπεράσματα αναφέρονται στην αποτελεσματικότητα της συνεργασίας και της συμμετοχικής διαδικασίας στην προστασία του περιβάλλοντος.

Τα ζητήματα σχεδιασμός με συμμετοχή των εμπλεκόμενων και εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών μέτρων, τα γνωρίζουν πολύ καλά οι Αναπτυξιακές Εταιρείες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η στενή συνεργασία τους με τους ΦΔΠΠ μπορεί να αποβεί σε όφελος και των

δύο φορέων και κυρίως σε όφελος του φυσικού περιβάλλοντος, των συμβατών παραγωγικών διαδικασιών και της κοινωνίας.

Βιβλιογραφία:

Conservation Measures Partnership *Open Standards for the Practice of Conservation, Version 2.0* .These standards are the product of inputs, field tests, discussions, and debates among many CMP members and their partners. This version of the *Open Standards* comes 3 years after the release of Version 1.0 and reflects how thinking has evolved overtime as various organizations within and outside the CMP have tried to operationalize the *Standards*.

Salafsky N., R. Margoulis and K. Redford (2001) *ADAPTIVE MANAGEMENT: A Tool for Conservation Practitioners*. Biodiversity Support Program. USA.

Εκπαιδευτικές παρουσιάσεις της Foundations of success (FOS – EUROPE) από την Ilke Tilders.

Δίκτυο PARKS PROTECTION: Marketing plan για την προώθηση του αγροτουριστικού προϊόντος των προστατευόμενων περιοχών παρέμβασης

Σ. Μπόλης, Ηλεκτρολόγος Μηχανικός ΑΠΘ, Σύμβουλος τοπικής ανάπτυξης
AgroPOLE, Εταιρεία Συμβούλων για την Αγροτική και Περιφερειακή Ανάπτυξη -
Καινοτομία - Τεχνολογία - Διαχείριση Ποιότητας

Περίληψη

Το Διατοπικό - Διαπεριφερειακό Σχέδιο «PARKS PROTECTION» είναι μια δράση του προγράμματος LEADER+ στην οποία συμμετέχουν οι περιοχές Πάρνωνας, Πιερίας και Αιτωλίας. Το δίκτυο συνεργασίας περιλαμβάνει τις προστατευόμενες περιοχές του Οικολογικού Πάρκου Πάρνωνας – Υγρότοπου Μουστού, του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου και του Εθνικού Πάρκου Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου – Αιτωλικού αντίστοιχα.

Η εργασία εκπόνησης Marketing plan προσπάθησε να αποφύγει ένα κοινότυπο ή διεκπεραιωτικό αποτέλεσμα, παρουσιάζοντας μια εναλλακτική οπτική για το θέμα. Αφού ανέλυσε την υπάρχουσα κατάσταση στις περιοχές ενδιαφέροντος, έθεσε και απάντησε στις εξής βασικές ερωτήσεις:

Τι είναι αγροτουριστικό προϊόν; Υπάρχει τέτοιο στις περιοχές που μελετάμε; Μήπως πρέπει να διευρύνουμε προς ένα ευρύτερο εναλλακτικό τουριστικό προϊόν;

Τι είναι προστατευόμενη περιοχή; Είναι μόνο χλωρίδα, πανίδα και ότι άλλο καθορίζεται από τους κανονισμούς για το περιβάλλον; Μήπως πρέπει να συμπεριληφθούν και άλλα προστατευόμενα στοιχεία, όπως Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί Οικισμοί, Περιοχές Αναγνωρισμένων Προϊόντων (Π.Ο.Π., Ο.Π.Α.Π. κ.ά.), Σημεία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους, σημεία που θα έπρεπε αλλά δεν έχουν για κάποιο λόγο χαρακτηριστεί ακόμα προστατευόμενα;

Τι είναι Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών; Υπάρχει ή θα μπορούσε να υπάρξει; Ποιοι φορείς παίζουν κάποιον σχετικό ρόλο;

Τι προσπαθεί να κάνει ένα Marketing plan προστατευόμενων περιοχών;

Μπορεί να είναι βιώσιμη μια προσπάθεια υλοποίησης ενός marketing και ενός business plan για ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών;

Οι απαντήσεις δείχνουν ότι γενικά είναι ελλιπής και ατελέσφορη η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, μέσα από την έλλειψη πόρων, αποτελεσματικότητας και φαντασίας. Έτσι, αντί για κανόνες προστασίας που συχνά δύσκολα εφαρμόζονται, είναι προτιμότερη η εφαρμογή ενός σχεδίου δημιουργίας και πώλησης υλικών αλλά κυρίως άυλων προϊόντων με θεματολογία που θα αντλείται από την προστατευόμενη περιοχή, τις ιδιαιτερότητές και την ανάγκη προστασίας της. Τα προϊόντα, σχεδιασμένα έξυπνα και βασισμένα σε πετυχημένες τακτικές από ανάλογες προσπάθειες του εξωτερικού και εγχώριες, θα μπορούσαν να είναι προϊόντα προβολής και ανάδειξης, πακέτα κοινωνικής ευαισθητοποίησης και προστασίας, δράσεις προσέλκυσης χορηγιών, δράσεις προσέλκυσης τακτικών και έκτακτων δωρεών και συνδρομών, εναλλακτικού τύπου τουριστικές δραστηριότητες, διάφορα υλικά προϊόντα (χρηστικά, αναμνηστικά, εκδόσεις κ.ά.).

Η επιτυχία του σχεδίου θα είναι διπλή: θα υλοποιήσει δράσεις προστασίας και ανάδειξης και μάλιστα δημιουργώντας έσοδα..

Οι τεχνικές marketing των τελευταίων χρόνων μπορούν να το εγγυηθούν αυτό. Με σωστή κατόπιν διαχείριση των εσόδων στην κατεύθυνση της προστασίας, βελτίωσης της κατάστασης και ανάδειξης των προστατευόμενων περιοχών, τα προϊόντα καθίστανται πιο εύκολα σε επόμενες πωλήσεις, μεγαλώνοντας το έσοδο και έτσι διευρύνοντας και αναπαράγοντας τον κύκλο «πώληση-επένδυση σε προστασία και ανάδειξη-πώληση».

Ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών όπως το PARKS PROTECTION μπορεί να λειτουργήσει ως δυναμικός μη κερδοσκοπικός, μη κυβερνητικός φορέας, μέσα σε μια ανταγωνιστική αγορά. Μπορεί να εκμεταλλευτεί το κοινωνικό του προφίλ και τους ευγενείς σκοπούς του ώστε να υλοποιήσει ένα τέτοιο σχέδιο, έχοντας πολύ σοβαρές πιθανότητες επιτυχίας αλλά και αυτοσυντήρησης.

Βιβλιογραφία – πηγές

Περί προστατευόμενων περιοχών

- Ε. Σβορώνου, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ, WWF, “Μέθοδοι Διαχείρισης του Οικοτουρισμού και του Τουρισμού σε Προστατευόμενες Περιοχές”
Υπουργείο Ανάπτυξης, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, “Σχεδιασμός Δράσεων Πιλοτικού Χαρακτήρα για την Ανάπτυξη του Οικολογικού Τουρισμού”
CEPA Toolkit, “Communication, Education and Public Awareness, important instruments for conservation and sustainable use of biodiversity” (www.cepatoolkit.org)
IUCN-The International Union for Conservation of Nature (www.iucn.org)
PALNet-The Protected Areas Learning Network (www.parksnet.org)
UNEP-United Nations Environment Programme – “Parks, Protected Areas and World Heritage: Protected Areas Worldwide” (www.unep-wcmc.org/protected_areas/protected_areas.htm)
WDPA-World Database on Protected Areas (www.wdpa.org)

Περί χρηματοδότησης προστατευόμενων περιοχών

- Ευρωπαϊκή Ένωση, IEEP, Institute for European Environmental Policy, WWF, “Χρηματοδότηση του δικτύου Natura 2000 - Τεχνικός οδηγός”
Πέτρου Α., Πανεπιστήμιο Πατρών, “Οικονομικά θέματα ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού σε μειονεκτικές περιοχές”
CFA-Conservation Finance Alliance (www.conservationfinance.org)
UNEP-United Nations Environment Programme, Ruth Norris, Randy Curtis, The Nature Conservancy 1999, “Funding Protected Area Conservation in the Wider Caribbean: A Guide for Managers and Conservation Organizations”
WCPA-World Commission on Protected Areas, Adrian Phillips, Cardiff University, “Economic Values of Protected Areas: Guidelines for Protected Area Managers”
WWF, Xavier Font, Janet Cochrane & Richard Tapper, “Pay per nature view: Understanding tourism revenues for effective management plans”

Περιβαλλοντικές οργανώσεις

- Αρκτούρος – Περιβαλλοντικό κέντρο Αρκτούρου (www.arcturos.gr)
Greenpeace (www.greenpeace.org, www.greenpeace.org/greece/)
RSPB-The Royal Society for the Protection of Birds (www.rspb.org.uk)
WWF (www.wwf.org, www.panda.org)

Περί τουρισμού - οικοτουρισμού

Alternative travel websites: Responsible travel (www.responsibletravel.com), Away Network – Travel planning website (www.away.com), iExplore (www.iexplore.com), Green Hotels Association (www.greenhotels.com), Ecoclub - International Ecotourism Club (www.ecoclub.com), GreenStop – Green travel & tourism directory (www.greenstop.net)
Ethical traveler, “Empowering travelers to change the world” (www.ethicaltraveler.com)
National Geographic Society (www.nationalgeographic.com)
PLANETA, “Global journal of practical ecotourism” (www.planeta.com)
The Shores System, “Information on ecotourism, environmental trust funds, park finance, and biodiversity to support conservation and sustainable development” (www.geocities.com/shores_system)
TIES-The International Ecotourism Society (www.ecotourism.org)
UNWTO-United Nations World Tourism Organization, General data (www.unwto.org)
UNWTO-United Nations World Tourism Organization, Ethics in tourism (www.unwto.org/ethics/index.php)

Περί Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, “Οδηγός Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης για ΜΜΕ” (www.crshellas.org)
CSR Europe - European business network for Corporate Social Responsibility, “Sustainable marketing Guide” (www.csreurope.org)
EuroCharity, “Ελληνικός Οδηγός Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης” (www.eurocharity.org)

Διάφορα

Ηλίας Μαμαλάκης (www.eliasmamalakis.gr)
Νημερτής – Βάση πληροφοριών Πανεπιστημίου Πάτρας (<http://nemertes.lis.upatras.gr>)
Υπουργείο ανάπτυξης - Ανταγωνιστικότητα (www.competitive-greece.gr)
Canadian museum of nature (<http://nature.ca>)
Enjoy England - Domestic marketing arm of VisitBritain (www.enjoyengland.com)
Visit Britain - National tourist office for Britain (www.visitbritain.com)